

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU
ZINĀTŅU KATEDRA

**EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS EKSTRATERITORIĀLĀ
JURISDIKCIJA**

MAGISTRA DARBS

Darba autore:

Elīna Luīze Vītola

LU JF PMSP 4.semestra studente

Studentes apliecības numurs: ev17034

Zinātniskais vadītājs:

Mg.iur. lekt. Māris Lejnieks

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Maģistra darbā ietverta informācija par ANO cilvēktiesību līgumu uzraugošo komiteju, kā arī Starptautiskās tiesas prakse ekstrateritoriālas jurisdikcijas noteikšanai efektīvas kontroles un efektu doktrīnas ietvaros. Vienlaikus ir īpaši piešķirta uzmanība pamatprincipiem, kas attīstīti Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā, veicot to plašu analīzi. Teorētiskajā daļā ietverts izvērsti ekstrateritorialitātes vērtējums gan doktrīnā, gan starptautisko lēmēj institūciju praksē, tās skaidrojums, kā arī ieskats nepieciešamībai nodalīt valsts jurisdikciju no tiesas jurisdikcijas. Praktiskajā daļā apskatīta Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras attīstība ekstrateritoriālās jurisdikcijas jautājumā un iespējamie risinājumi nākotnē. Papildus praktiskajā daļā tiek apskatīti citu starptautisko lēmēj institūciju nolēmumi, veikts neliels ieskats starptautisko cilvēktiesību harmonizācijas jautājumā, kā arī citos avotos, lai skaidrotu kādēļ Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai vajadzētu attīstīties vai saglabāties tieši norādītajā virzienā. Autoresprāt, pretēji doktrīnā esošajiem viedokļiem par Eiropas Cilvēktiesību tiesas nekonsekvenci ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai, izstrādātie pamatprincipi ir loģiski, vienveidīgi un atbilst Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas garam.

Atslēgvārdi: Eiropas Cilvēktiesību tiesa, ekstrateritoriālā jurisdikcija, cilvēktiesības, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, efektu doktrīna, efektīva kontrole.

ANNOTATION

The paper outlines the practice of the United Nations Human Rights treaty bodies and the International Court of Justice in the field of extraterritorial jurisdiction of states regarding human rights obligations. Namely, the effective control tests and the effects doctrine. In addition, author makes a comprehensive characterization and depiction of the practice of the European Court of Human Rights in the application of these tests. The theoretical part of the research includes the definition of what extraterritorial jurisdiction entails and consequently what obligations states have when exercising extraterritorial jurisdiction according to the practice of several international human rights bodies and the doctrine as well as explains the necessity to separate the notion of a state's jurisdiction and a court's jurisdiction. Whereas, the practical part of the paper concentrates on the development of the application of extraterritorial jurisdiction by the European Court of Human Rights and the possible progress in the near future. Furthermore, the practical part of the paper includes an insight in the harmonization of human rights, decisions of other international bodies and other sources to explain why the jurisprudence of the European Court of Human Rights should evolve or remain the way the author indicates. The author concludes that contrary to what has been stated in the doctrine, the practice of the European Court of Human rights is logical, systematic and follows the spirit of the Convention on the protection of Human Rights and Fundamental freedoms.

Keywords: the European Court of Human Rights, extraterritorial jurisdiction, human rights, the Convention on the protection of Human Rights and Fundamental freedoms, effective control, effects doctrine.

ANNOTATION

La thèse décrit la pratique des organes conventionnels des Nations Unies relatifs aux droits de l'homme ainsi que de la Cour internationale de Justice dans le domaine de la compétence extraterritoriale des Etats en matière d'obligations relatives aux droits de l'homme. À savoir, les tests de contrôle efficace et la doctrine des effets. En outre, l'auteur décrit de manière exhaustive et compréhensive la pratique de la Cour européenne des droits de l'homme dans l'application de ces tests. La partie théorique de la recherche comprend la définition de ce qu'implique la compétence extraterritoriale et, par conséquent, des obligations que les États ont lorsqu'ils exercent cette compétence, au regard de la pratique de plusieurs organismes internationaux de défense des droits de l'homme ainsi que de la doctrine, et explique la nécessité de séparer la notion de juridiction étatique de la juridiction d'un tribunal. La partie pratique du document se concentre quant à elle sur le développement de l'application de la compétence extraterritoriale par la Cour européenne des droits de l'homme et sur les progrès possibles dans un proche avenir. En outre, la partie pratique du document inclut un aperçu de l'harmonisation des droits de l'homme, des décisions d'autres organismes internationaux et d'autres sources afin d'expliquer pourquoi la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme devrait évoluer ou rester celle que l'auteur a indiquée. L'auteur conclut sur le fait que, contrairement à ce que dit la doctrine, la pratique de la Cour européenne des droits de l'homme est logique, systématique et s'inscrit dans l'esprit de la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales.

Mots-clés : Cour européenne des droits de l'homme, compétence extraterritoriale, droits de l'homme, Convention sur la protection des droits de l'homme et des libertés fondamentales, contrôle effectif, doctrine des effets.

SATURS

IEVADS	7
1. CILVĒKTIESĪBU EKSTRATERITORIĀLĀ PIEMĒROŠANA: IESKATS UN DEFINĪCIJAS	10
1.1.Valsts jurisdikcijas un starptautiskas tiesas vai cilvēktiesību uzraudzības mehānisma jurisdikcijas nodalīšana	13
1.2.Kas ir ekstrateritorialitālā jurisdikcija?	15
1.3.ANO Starptautiskās tiesas vērtējums cilvēktiesību ekstrateritoriālai piemērošanai	19
1.4.ANO cilvēktiesību līgumu izpildes uzraugošo komiteju prakse.....	21
1.4.1.ANO Cilvēktiesību komiteja	22
1.4.2.ANO Jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja	28
1.4.3.ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja	32
1.4.4.ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja	33
1.4.5.ANO Spīdzināšanas novēršanas komiteja	36
1.4.6.Secinājumi	40
2.EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS EKSTRATERITORIĀLĀ JURISDIKCIJA ..	42
2.1.Ieskats ECT teritoriālās jurisdikcijas tvērumā	43
2.1.1.Prezumpcija par valsts teritoriālo jurisdikciju	49
2.1.2.Situācijas, kad valsts ar vienošanos (piekrišanu) neīsteno savu jurisdikciju	51
2.1.3.Situācijas, kad imunitātes dēļ valsts nevar īstenot savu jurisdikciju	53
2.1.4.Jurisdikcija attiecībā uz starptautisko organizāciju un tiesu rīcību	56
2.2.Konvencijas dalībvalsts ekstrateritoriālā jurisdikcija, kad tā īsteno efektīvu kontroli pār citu teritoriju (<i>ratione loci</i>)	58
2.2.1.Efektīva kontrole militāras okupācijas vai militāras operācijas ietvaros	59
2.2.2.Efektīva kontrole pār separātistu kustībām citas valsts teritorijā	63
2.3.Ekstrateritoriālā jurisdikcija, kas īstenota ar efektīvu kontroli pār indivīdu (<i>ratione personae</i>).....	65
2.3.1.Amatpersonu un militārpersonu kontrole pār indivīdu	65

2.3.2.Efektīva kontrole pār personu diplomātisko un konsulāro amatpersonu rīcībā	67
2.3.3.Efektīva kontrole pār personām, kad to īsteno uz dalībvalstī reģistrēta kuģa	69
2.4.Efektu doktrīna.....	71
2.5.Secinājumi.....	75
3.NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS EKSTRATERITORIĀLĀS JURISDIKCIJAS PIEMĒROŠANAI ECT	76
3.1. <i>M.N. un citi pret Beļģiju</i>	76
3.2. <i>Aarrass pret Beļģiju</i>	77
3.3.Lietas, kas komunicētas Moldovai un Krievijai	78
3.3.1. <i>Gramma un citi un Oprea un citi pret Moldovu un Krieviju</i>	79
3.3.2. <i>V.I. pret Moldovu un Krieviju un Mustea pret Moldovu un Krieviju</i>	80
3.4.Lietas, kas komunicētas Ukrainai un Krievijai	81
3.4.1. <i>Gryshyna pret Ukrainu un Krieviju</i>	82
3.4.2. <i>Potyekhin un četri citi pret Ukrainu un Krieviju un vēl 7 lietas</i>	84
3.4.3. <i>Sentsov pret Krieviju</i>	86
3.4.4. <i>Maslova pret Ukrainu</i>	87
3.5. <i>Avanesyan pret Armēniju</i>	88
3.6. <i>Muradyan pret Armēniju</i>	89
3.7. <i>Konkurrenten. No AS pret Norvēģiju</i>	89
3.8. <i>Matkava un citi pret Krieviju</i>	90
Kopsavilkums.....	92
Izmantotā literatūra	95

IEVADS

Globalizācijas, brīvas personu kustības, dabas katastrofu, internacionālu darījumu un uzņēmumu, kā arī cikliskas sabiedrības iekārtas attīstības rezultātā arvien vairāk rodas jautājumu par starptautisku darījumu noregulēšanu. Tieši tāda pati nepieciešamība ir arī cilvēktiesībās, lai nodrošinātu cilvēktiesību kā fundamentālu tiesību ievērošanu ikvienā valstī, tāpēc 2017.gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja izstrādāja Vispārīgo komentāru Nr.24, kurā skaidrota cilvēktiesību horizontālā iedarbība un valstu pienākumi ekstrateritoriālu cilvēktiesību pārkāpumu novēršanai.¹ Papildus starptautiskās organizācijas un starpvaldību organizācijas šobrīd veido vadlīnijas, prakses apkopojumus un vienotu izpratni par valsts ekstrateritoriālu jurisdikciju.²

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir starptautisks strīdu risināšanas mehānisms, kas darbojas atbilstoši Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai, kurai ir pievienojušās visas Eiropas Savienības dalībvalstis.³ Ievērojot bēgļu krīzes tendenci tuvoties Eirāzijas kontinentam, jo sevišķi Eiropas Savienībai,⁴ šobrīd Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas darba kārtībā ir lieta *M.N. un citi pret Beļģiju*,⁵ kuras faktiskie apstākļi sasaucas ar Eiropas Savienības tiesas spriedumu lietā *X. un X. pret Beļģiju*,⁶ un rosina pārskatīt Eiropas

¹ UN ICESCR, *General comment No.24 (2017) on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities*. UN Doc. E/C.12/GC/24, 10 August 2017; Kanalan I. *Extraterritorial State Obligations Beyond the Concept of Jurisdiction*. German Law Journal, Vol 19, No.1, pp.44.-48; Augenstein D., van Genugten W., Jagers N. *Business and Human Rights Law in the Council of Europe: Noblesse oblige*. 10 February 2014, EJIL.

² Skatīt, piemēram, Steering Committee for Human Rights (CDDH), Committee of Experts on the System of the European Convention on Human Rights (DH-SYSC), *Drafting group on the place of the European Convention on Human Rights in the European and International legal order*. Meeting report, 3rd meeting, 3-5 April 2018, Doc. No.DH-SYSC-II(2018)R3; Steering Committee for Human Rights (CDDH), Committee of Experts on the System of the European Convention on Human Rights (DH-SYSC). *Drafting Group on the Place of the European Convention on Human Rights in the European and International legal order*. 5th meeting, DRAFT AGENTA, 15 January 2019; UN Human Rights Committee (HRC), *General Comment No.36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights: right to life*, UN Doc. CCPR/C/GC/36. available: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf [accessed: 23.03.2019.].

³ Council of Europe Treaty Office, *Chart of signatures and ratifications of Treaty 005*, status as of 22 April 2019, available: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=Iq0shmtw [accessed: 01.04.2019.].

⁴ European Commission, European Civil protection and Humanitarian aid operations. *Refugee crisis in Europe*. Available: <https://ec.europa.eu/echo/refugee-crisis> [aplūkots.13.04.2019.]; *A.S. pret Slovēniju un Jafari pret Bundesamt fur Fremdenwesen un Asyl* (C-490/16 un C-646/16), Ģenerālvokātes Eleanoras Šārpstones viedoklis.

⁵ *M.N. un citi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.3599/18), 2018.gada 26.aprīli Beļģijas Karalistes valdībai komunicēta lieta; ECHR, *Grand Chamber to examine case concerning consular authorities' refusal to grant humanitarian visas requested by Syrian nationals*. Press release, 26.11.2018. ECHR 402(2018); ECHR, *Forthcoming hearing in April 2019*, Press Release, 29.03.2019., ECHR 111(2019).

⁶ *X. un X. pret Beļģiju* (C-638/16 PPU), 2017.gada 7.marta Eiropas Savienības tiesas spriedums; *X. un X. pret Beļģiju* (C-638/16 PPU), Eiropas Savienības tiesas Ģenerālvokāta Paolo Mengozzi 2017.gada 7.februāra viedoklis; *X and X v. Belgium: a missed opportunity for the CJEU to rule on the state's obligations to issue humanitarian visa for those in need of protection*. Strasbourg Observers, 14 April 2017. Available: <https://strasbourgobservers.com/2017/04/14/x-and-x-v-belgium-a-missed-opportunity-for-the-cjeu-to-rule-on-the-states-obligations-to-issue-humanitarian-visa-for-those-in-need-of-protection/> [aplūkots: 30.01.2019.].

Cilvēktiesību tiesas praksi ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai. Fakts vien, ka lietā trešās puses statusā iesaistījušās 11 dalībvalstis, norāda uz valstu vēlmi diskutēt par Konvencijas 1.panta robežām un pieturēties pie starptautiskajās tiesībās izstrādātajiem pamatprincipiem ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai. Tāpat joprojām pašā Eiropas Padomes dalībvalstu lokā turpinās teritoriālie konflikti, kas nepārtraukti liek pārvērtēt ekstrateritoriālās jurisdikcijas pamatus, piemēram, Kalnu Karabaha starp Armēniju un Azerbaidžanu, Krimas pussala, Doņeckas un Luhanskas apgabali, kā arī Krimas pussala starp Ukrainu un Krieviju, Piedņestras rajons starp Moldovu un Krieviju, Kipras ziemeļu daļa starp Turciju un Kipru, kā arī citi saistītie jautājumi.

Darba mērķis ir noskaidrot Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā izstrādātos pamatprincipus valstu ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai, kā arī vērtēt šo principu piemērojamību uz lietām, kuras šobrīd ir komunicētas valstīm, tādējādi prognozējot to iznākumu. Vienlaikus darba mērķī ietilpst salīdzināt Eiropas Cilvēktiesību tiesas metodiku ar citu starptautisko cilvēktiesību uzraudzības mehānismu izstrādātajiem pamatprincipiem.

Darba uzdevumi: definēt pamatprincipus, pēc kādiem gan ANO cilvēktiesību līgumu uzraudzības mehānismi, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa izvērtē, vai pastāv valsts ekstrateritoriāla jurisdikcija un salīdzināt tos. **Apskatīt** Eiropas Cilvēktiesību tiesas un ANO Cilvēktiesību komitejas, ICESCR komitejas, CEDAW komitejas, CERD komitejas un CAT komitejas praksi ekstrateritorialitātes jautājuma risināšanā. **Noskaidrot**, kāda ir atšķirība efektu doktrīnai no efektīvas kontroles pār personu vai teritoriju, un kādi pienākumi valstīm ir katrā no jurisdikcijas īstenošanas gadījumiem. **Prognozēt** Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras attīstību ekstrateritorialitātes izvērtēšanā.

Autore darbā pētīs gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas, gan ANO cilvēktiesību līgumu uzraudzības mehānismu praksi, tajā skaitā viedokļus, nolēmumus, vispārīgos komentārus, rekomendācijas un citus avotus. Izmantojot līgumu interpretācijas metodi, kas nostiprināta 1969.gada Vīnes konvencijā, autore skaidros, kādā veidā valstu jurisdikcija izpaužas pāri savām robežām ar ekstrateritoriālu raksturu. Papildus tiesu praksei autore apskatīs starptautiski atzītu autoru – *M. Milanovič, F.A.Mann, W.A. Schabas, F.Coomans* un citu – doktrīnā izteiktos viedokļus par valstu ekstrateritoriālo jurisdikciju gan saistībā ar to iedalījumu cilvēktiesību paaudzēs, gan iedalījumu pozitīvajos un negatīvajos pienākumos. Lai varētu vispusīgi izvērtēt jautājumus, kas saistīti ar valstu suverenitāti un teritoriālo/ekstrateritoriālo jurisdikciju, autore pētīs arī ANO Drošības padomes, Ģenerālās asamblejas rezolūcijas, kā arī dažādu nevalstisko organizāciju secinājumus par cilvēktiesību ievērošanu attiecīgajā valstī.

Izmantotās metodes: darba izstrādē autore izmantos vēsturisko metodi, lai apskatītu ekstrateritoriālās jurisdikcijas piemērošanas attīstību Eiropas Cilvēktiesību tiesas un citu

starptautisko cilvēktiesību līgumu uzraudzības mehānismu praksē, indukcijas metodi, ar kuras palīdzību autore precizēs efektīvās kontroles testa saturu, balstoties Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē. Vienlaikus autore darba izstrādē izmantos salīdzinošo metodi, vērtējot dažādu starptautisko organizāciju izstrādāto sistēmu praksi ekstrateritoriālas jurisdikcijas izvērtēšanā, to līdzības un atšķirības. Izmantojot teleoloģisko metodi, autorei būs iespēja noskaidrot ekstrateritoriālas jurisdikcijas izpratni dažādās sistēmās. Empīriski, piedaloties Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas sēdē, autore izpratīs ekstrateritoriālās jurisdikcijas nozīmi praksē un Eiropas Cilvēktiesību tiesas procesu.

Maģistra darbs sastāv no ievada, anotācijām latviešu, angļu un franču valodās, trim nodaļām, astoņpadsmit apakšnodaļām, kopsavilkuma un izmantoto informācijas avotu saraksta.

1. CILVĒKTIESĪBU EKSTRATERITORIĀLĀ PIEMĒROŠANA: IESKATS UN DEFINĪCIJAS

Pēc Vestfālenes miera līguma iedibinātās prakses starptautiskajās publiskajās tiesībās visas valstis ir savstarpēji vienlīdzīgas, un tādēļ arī jurisdikcijas jēdziens ikvienā modernā valstī ir saistīts ar šo valstu savstarpējo vienlīdzību – ja viena valsts atbilstoši starptautiskajām tiesībām nedrīkst subordinēt citas valsts intereses savām, tad šāda vienlīdzība pastāv un tiek nodrošināta arī faktiski.⁷ Ikvienai valstij ir sava teritorija un līdz ar to arī teritoriālā jurisdikcija, kas ir viens no suverēna elementiem. Tā skaidrojamas katra suverēna tiesības rīkoties savas teritoriālās jurisdikcijas ietvaros, piemēram, izmantot dabas resursus, kontrolēt iebraucējus, starptautiskās saistības pret citām valstīm, bet tai pat laikā tiek radīti arī pienākumi, tajā skaitā nodrošināt personām attiecīgajā teritorijā cilvēktiesības, kas garantētas starptautiskajos līgumos, kuriem valsts pievienojusies.⁸ Šīs tiesības rīkoties savas teritoriālās jurisdikcijas ietvaros ir daļa no starptautiskajām paražu tiesībām, kas vienlaikus dod tiesības suverēnam īstenot varu (likumdevēja, izpildu un tiesu vara) pār savu teritoriju un iedzīvotājiem, tomēr tai pat laikā arī ierobežo šo varu, ļaujot citām valstīm turpināt eksistēt un īstenot savas suverēnās tiesības savā teritorijā.⁹ Šāda tiesību izpratne nodrošina mierīgu līdzāspastāvēšanu un draudzīgas attiecības starp nācijām, kas ietvertas arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas (turpmāk – ANO ĢA) Deklarācijā par valstu draudzīgajām attiecībām.¹⁰ Vienlaikus nepieciešams uzsvērt, ka suverēnam ir tiesības rīkoties savas teritoriālās jurisdikcijas ietvaros, tomēr dažādu iemeslu dēļ ne vienmēr valstīm ir iespēja šīs tiesības un savu teritoriālo jurisdikciju izmantot pilntiesīgi.¹¹ Tajā skaitā valstīm nav iespējams pilntiesīgi

⁷ Crawford J. *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8th ed, Oxford University Press: 2012, p.7; sal. Lugo L.E. *Sovereignty at the Crossroads?: Morality and International Politics in the Post-Cold War Era*, London: Rowman&Littfield, 1996, p.59; Nagan P.W., Hammer C. *The Changing Character of Sovereignty in International Law and International Relations*. Columbia Journal of Transatlantic Law, 2004, Vol 41, Iss. 141, p.177; Goodwin-Gill G. *The Extra-Territorial Reach of Human Rights Obligations: A Brief Perspective on the Link to Jurisdiction* In: Boisson de Chazournes, Kohen M. (eds) *International Law and the Quest for its Implementation/ Le droit international et la quête de sa mise en œuvre*, Brill/Nijhoff, 2010, pp.293., 306.-307.

⁸ Wong D. *Sovereignty sunk? The position of 'Sinking states' at International Law*, *Melbourne Journal of International Law*, 2013, Vol.14, pp. 2-10; Fitzmaurice G.G., *Law of Treaties*, 1956, II Yearbook of the International Law Commission pp. 104, 107; Question of American Samoa, Antigua, Bahamas, Bermuda, British Virgin Islands, Brunei, Cayman Islands, Cocos (Keeling) Islands, Dominica, Gilbert and Ellice Islands, Grenada, Guam, Montserrat, New Hebrides, Niue, Pitcairn, St Helena, St Kitts-Nevis-Anguilla, St Lucia, St Vincent, Seychelles, Solomon Islands, Tokelau Islands, Turks and Caicos Islands and the United States Virgin Islands, GA Res 2709 (XXV), UN GAOR, UN Doc A/RES/2709(XXV) (14 December 1970) para 4.

⁹ Brownlie I., *Principles of Public International Law*, Oxford University Press, 6th ed., 2003, p.297; Cassese A. *International Law*, Oxford University Press, 2nd ed., 2005, p.49.

¹⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas 1970.gada 24.oktobra Deklarācija par valstu draudzīgajām attiecībām, A/RES/25/2625, pieņemta bez balsojuma; Draft Declaration on Rights and Duties of States, GA Res 375 (IV), Agenda Item 49, UN Doc A/RES/375(IV) (6 December 1949) annex ('Draft Declaration on Rights and Duties of States').

¹¹ Baetens F., Chinkin C. (eds), *Sovereignty, Statehood and State Responsibility: Essays in honour of James Crawford*, Cambridge: Cambridge University Press: 2015, p.56; ANO Starptautiskās tiesas 2004.gada 9.jūlija

izmanto savu teritoriju, ja kādu valsts teritorijas daļu okupē vai militāri kontrolē kāda cita valsts vai valsts vadītas personas, kā arī situācijās, kad viena valsts dod atļauju citai valstij vai starptautiskai organizācijai īstenot kādu no suverēna funkcijām savā teritorijā.¹² Tādējādi cilvēktiesību līgumu kontekstā svarīgāk ir noteikt, kura valsts *de facto* īsteno varu pār ģeogrāfisku telpu vai personām šajā telpā, jo tikai šīm valstīm būs jurisdikcija un pienākums nodrošināt cilvēktiesības personām to varā, proti, pozitīvais pienākums.¹³

Atbilstoši *Frederika Aleksandra Manna*¹⁴ izstrādātajai teorijai, valsts jurisdikcija sastāv no pieciem elementiem. Proti, pirmkārt, tā attiecas uz valsts rīcību (ne kādas personas vai cita subjekta), tomēr ne tādu rīcību, kas balstīta nacionālajās tiesībās; otrkārt, jurisdikcija ir valsts tiesības īstenot noteiktu varu; treškārt, valstu tiesības īstenot savu jurisdikciju ir strikti noteiktas starptautiskajās tiesībās, un valstis šo robežu nedrīkst pārkāpt, tādējādi valstis vienpusēji nedrīkst pieņemt lēmumu par to, cik tālu sniedzas to jurisdikcija; ceturtkārt, jurisdikcija kā tāda koncentrējas uz valstu tiesībām kontrolēt un regulēt, noteikt robežas un pienākumus; un, piektkārt, valsts jurisdikcija starptautiskajās tiesībās kļūst relevanta brīdī, kad jautājums, kas ir radies, sniedzas ārpus valsts nacionālās jurisdikcijas, respektīvi, parādās pārnacionāls elements, kas vairs nav *tīrs* nacionālo tiesību jautājums.¹⁵ Piektais elements, ko izvirzījis *F.A. Manns* sasaucas arī ar mūsdienās pastāvošo uzskatu – starptautiskajās tiesības pastiprināta interese par valstu jurisdikciju rodas brīdī, kad kāda valsts vēlas pārkāpt tai atvēlētās suverēna tiesības un ietekmēt procesus vai personas citas valsts teritorijā, proti, kad parādās jautājums par iespējamu starptautisko tiesību pārkāpumu un iejaukšanos citas valsts iekšējās lietās vai radot sekas šīs citas valsts teritorijā.¹⁶

konsultatīvais viedoklis *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, ICJ Reports 2004, p. 136, 109.rindkopa; ANO Starptautiskās tiesas 2005.gada 19.decembra spriedums lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Kongo Demokrātiskā republika/Uganda), Judgment, I.C.J. Reports 2005, p. 168, 216.rindkopa.

¹² Piemēram, *X. un Ypret Šveici* (iesniegums Nr.7289/75 un 7349/76), 1977.gada Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums; *Hassan pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.29750/09), 2014.gada 16.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

¹³ Skatīt, piemēram, *Loizidou pret Turciju* (iesniegums Nr.15318/89), 1995.gada 23.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 62.rindkopa; *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Ilasu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 7.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums;

¹⁴ Frederiks Aleksandrs Manns (1907-1991) bija Vācu izcelsmes Britu jurists, kurš praktizēja privāttiesības, bet slavu ieguva ar saviem pētījumiem un rakstiem tieši saistībā ar starptautiskajām publiskajām tiesībām. Viņa darbu klāstā ietilpst 1973.gadā sarakstītā *Studies in International law, Further studies in International law* (1990), *Notes and Comments on Cases in International law* (1989) un daudzas citas.

¹⁵ F.A. Mann, *The doctrine of jurisdiction in International law*, Sijthoff, 1964, From: Baade H.W. *Review Work: Studies in International law by F.A.Mann*, The American Journal of Comparative Law Vol 22, No.4, Autumn 1974, pp. 793-808.

¹⁶ Autore gan vēlas norādīt, ka efektu doktrīnu visbiežāk cenšas izmanto Amerikas Savienotās Valstis, lai pieprasītu citu valstu atbildību par rīcībām, kas radījušas sekas ASV teritorijā. Skatīt piemēram, American Convention on Human Rights, Inter-American Court of Human Rights, *Velásquez Rodríguez Case*, Judgment of July 29, 1988, Series C, No. 4, paras. 176-177; Office of the High Commissioner on Human Rights. *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*. International

Starptautisko cilvēktiesību līgumu ietvaros jurisdikcijas nozīme ir nedaudz atšķirīga, jo cilvēktiesību līgumi neietver pienākumus starp valstīm, bet gan pienākumus, kas valstīm jāīsteno lai nodrošinātu tās jurisdikcijā esošo personu cilvēktiesības.¹⁷ Atbilstoši pastāvošajai praksei, prezumpcija ir tāda, ka katra valsts savas teritorijas ietvaros īsteno savu jurisdikciju un nodrošina šajā teritorijā esošo personu cilvēktiesības, tādējādi nesot atbildību par visiem starptautisko cilvēktiesību pārkāpumiem, kas radušies šajā teritorijā neatkarīgi no tā, vai persona ir attiecīgās valsts valstspiederīgais.¹⁸ Tikai atsevišķos gadījumos šī prezumpcija var tikt atspēkota, proti, kad cita valsts militāras okupācijas vai kādā citā veidā īsteno šīs valsts teritorijā savu efektīvo kontroli pār teritoriju vai personām šajā teritorijā.¹⁹ Tādējādi jāsecina, ka ne vienmēr valsts teritorija automātiski piesaista šīs valsts jurisdikciju. Turklāt ne vienmēr šāda okupācija atbrīvos teritoriālo valsti no tai esošajiem cilvēktiesību pienākumiem, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē ir izstrādājusi pamatnoteikumus, kas valstīm jāievēro un jānodrošina arī tādā gadījumā, ja tās teritorijas daļa tiek okupēta.²⁰

Ievērojot Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk arī – Konvencija vai ECK) 53.pantu,²¹ Konvencija nedarbojas izolēti un atrauti no citiem starptautisko cilvēktiesību līgumiem, uz ko savā judikatūra vairākkārt ir atsaukusies arī pati Eiropas Cilvēktiesību tiesa, apskatot attiecīgajam jautājumam relevantos citu starptautisko tiesību ievērošanas uzraudzības mehānismu secinājumus ar sekundāra avota raksturu.²² Ņemot

Human Rights Law and the Role of the Legal Professions: A General introduction. Pieejams: <https://www.ohchr.org/documents/publications/training9chapter1en.pdf> [aplūkots: 13.03.2019.]

¹⁷ Milanovic M. *Extraterritorial application of Human Rights treaties: Law, Principles, and Policy*, Oxford: Oxford University Press, 2013, pp.27-31.

¹⁸ Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, p.95; *Bankovic un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums; *Ilasu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 48787/99), 2001.gada 4.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

¹⁹ Šie gadījumi ietver situācijas, kad valsts nevar īstenot savu jurisdikciju diplomātiskās imunitātes dēļ, piemēram, pārkāpums norisinās citas valsts diplomātiskajā pārstāvniecībā vai persona bauda diplomātisko imunitāti, kā arī tad, ja starptautiska organizācija ir veikusi rīcību, kuras rezultātā valsts nevar pildīt savus pienākumus, kā arī tādus gadījumos, ja valsts teritoriju kontrolē kāda cita valsts vai rīcību šīs valsts teritorijā īsteno cita valsts izmantojot efektīvu kontroli. Skat., *Waite un Kennedy pret Vāciju* (iesniegums Nr.26083/94), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 65.rindkopa; *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein pret Vāciju* (iesniegums Nr.42527/98), 2001.gada 12.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 48.rindkopa; *Galič pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.22517/07), 2009.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 46.rindkopa; *Djakoba Lambi Longa pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.33917/12), 2012.gada 9.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 73.rindkopa; *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs. 43370/04, 8252/05 un 18454/06), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; *Jones un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegumi Nrs. 34356/06, 40528/06), 2014.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 188.rindkopa.

²⁰ Skatīt maģistra darba 19.-20., 49.lpp.

²¹ 53.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Padome, Starptautisks līgums, 1950.gada 4.novembrī pieņemts, Latvija pievienojusies 1997.gada 27.jūnijā, Latvijas Vēstnesis143/144 (858/859).

²² Skatīt, piemēram, *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 137.rindkopa; *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.27765/09), 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *A, B un C pret Īriju* (iesniegums Nr.25579/05), 2010.gada 16.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 198.rindkopa.

vērā, ka visas Konvencijas dalībvalstis ir arī Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk arī ICCPR Pakts) dalībvalstis, kā arī lielākā daļa no Konvencijas dalībvalstīm ir arī citu ANO cilvēktiesību līgumu dalībvalstis,²³ jāsecina, ka nozīmīgi būtu apskatīt šo līgumu uzraugošo institūciju un ANO Starptautiskās tiesas (turpmāk arī ANO ST) praksi cilvēktiesību līgumu ekstrateritoriālā piemērošanā. Turklāt, lai pilnībā izprastu Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcijas teritoriālo tvērumu, pirms pievēršanās starptautisko cilvēktiesību līgumu uzraugošo mehānismu praksei, nepieciešams nodalīt valsts jurisdikcijas izpratni no tiesas kā starptautiskas institūcijas jurisdikcijas.

Papildus autore vēlas vērst uzmanību uz pēdējo laiku tendencēm cilvēktiesību fragmentācijā, kad ANO Cilvēktiesību komiteja attiecībā uz dažām tiesībām, kas pārklājas ar Konvencijā garantētajām tiesībām, ir attīstījusi augstāku aizsardzības standartu, tādējādi radot kolīziju cilvēktiesību aizsardzības standartos ne tikai Konvencijas dalībvalstu vidū, bet līdz ar to sarežģījot arī turpmāku vienveidīgu cilvēktiesību aizsardzības standartu attīstību.²⁴ Neatbildēts gan līdz šim ir palicis jautājums, vai šīs kolīzijas attiecināmas arī uz cilvēktiesību aizsardzības universalitātes un teritorialitātes doktrīnām un jurisdikcijas atzīšanas priekšnoteikumiem.²⁵ Tomēr autores ieskatā, esošā prakse vēl ir ļoti tālu no jebkāda veida cilvēktiesību universalitātes doktrīnas atzīšanas.

1.1.Valsts jurisdikcijas un starptautiskas tiesas vai cilvēktiesību uzraudzības mehānisma jurisdikcijas nodalīšana

Autores ieskatā nepieciešams nodalīt, kas ir valsts jurisdikcija no tā, kas ir tiesas jurisdikcija, jo maģistra darba pamatjautājums ir par Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikciju

²³Sal. Chart of signatures and ratifications Treaty No.005, available: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=SHsFevBX [accessed: 12.01.2019.]; Status of ratification. Available: <http://indicators.ohchr.org/> [accessed:12.01.2019]

²⁴Piemēram, Berry S. *The UN Human Rights Committee Disagrees with the European Court of Human Rights Again: The Right to Manifest Religion by Wearing an Burqa*, EJIL 3 January 2019, Available: <https://www.ejiltalk.org/the-un-human-rights-committee-disagrees-with-the-european-court-of-human-rights-again-the-right-to-manifest-religion-by-wearing-a-burqa/> [accessed: 21.02.2019]; *Yaker pret Franciju* (iesniegums Nr.2747/2016), ANO Cilvēktiesību komitejas 2018.gada 17.jūlija viedoklis; *Hebbadj pret Franciju* (iesniegums Nr.2807/2016), ANO Cilvēktiesību komitejas 2018.gada 17.jūlija viedoklis; sal. *S.A.S. pret Franciju* (iesniegums Nr.43835/11), 2014.gada 1.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; Strasbourg Observers: *Correia de Matos v. Portugal: Fragmented protection of the right to defend oneself in person.* (2018) Available: <https://strasbourgobservers.com/2018/05/24/correia-de-matos-v-portugal-fragmented-protection-of-the-right-to-defend-oneself-in-person/> [accessed: 10.10.2018.]; *Correia de Matos pret Portugāli* (iesniegums Nr.1123/2002), ANO Cilvēktiesību komitejas 2006.gada 28.marta viedoklis; *Correia de Matos pret Portugāli* (iesniegums Nr.56402/12), 2018.gada 4.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²⁵ Henkin L. *The Universality of the Concept of Human Rights. The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.506, Human Rights around the World (27 November, 1989), pp.10-16; Møgster D. *Towards Universality: Activities Impacting the Enjoyment of the Right to Life and the Extraterritorial Application of the ICCPR*. EJIL 27 November 2018, Available: <https://www.ejiltalk.org/author/danielmogster/> [accessed: 28.01.2019.]

izskatīt strīdus no *ratione loci* aspekta;²⁶ un lai arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcija un valstu teritoriālā jurisdikcija ir savstarpēji ļoti saistīti jēdzieni, tomēr starptautiskai tiesai, izskatot iespējamu pārkāpumu, tikai viens no elementiem ir tas, vai iespējamais pārkāpums ir noticis valsts teritorijā vai jurisdikcijā. Vienlaikus, lai noskaidrotu starptautiskas tiesas jurisdikciju tiek ņemts vērā arī jautājums par to, vai iespējamais strīds ir *ratione materiae* attiecīgās tiesas jurisdikcijā un citi saistīti apstākļi, kas kā viensums kopā veido attiecīgās tiesas jurisdikciju.²⁷

Ikvienam skaidrs, ka nacionālām tiesām ir savas *ratione materiae* un *ratione loci* jurisdikcijas. Tādējādi, piemēram, Latvijā tikai Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesai kā pirmās instances tiesai ir kompetence izskatīt krimināllietas, kuru materiāli satur valsts noslēpumu.²⁸ Tāpat arī civillietā būs piekritīga Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu namam tikai tad, ja atbildētāja dzīvesvieta atradīsies Jūrmalā un tai pieguļošajās teritorijās, izņemot īpašas lietu kategorijas. Līdzīgi ir arī ar starptautiskajām un pārnacionālajām tiesām, jo īpaši jautājumos, kas skar cilvēktiesību piemērošanu. Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesa varēs izskatīt tikai tādus strīdus, kur kā valsts-atbildētāja būs kāda no Konvencijas dalībvalstīm.²⁹ Turklāt strīds būs norisinājies dalībvalsts jurisdikcijā un iespējami rezultēties kādas Konvencijā garantētās cilvēktiesības pārkāpumā. Tāpat arī ANO Cilvēktiesību komitejai, kas ir ICCPR izpildes uzraugošā institūcija, atbilstoši Pakta 2.pantam būs tiesības izskatīt tikai tādus strīdus, kur valsts-atbildētāja būs kāda no šī līguma dalībvalstīm.³⁰

Eiropas Cilvēktiesību tiesas teritoriālā jurisdikcija atbilstoši Konvencijas teritoriālajam tvērumam iekļauj Konvencijas dalībvalstu teritorijas, tomēr noteiktos un atsevišķos gadījumos šis teritoriālais tvēruma var tikt paplašināts.³¹ Vienlaikus gan jāatceras, (1) ka Konvencijas

²⁶ Skatīt European Court of Human Rights. *Practical Guide on Admissibility Criteria*. Council of Europe: Strasbourg, updated 31 December 2018, available:

https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf [accessed: 15.03.2019.]; Skatīt arī *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 79. un tālākās rindkopas.

²⁷ Visbiežāk strīdam jābūt atbilstošam starptautiska līguma *ratione loci* (teritoriālajam tvērumam – valstij, pret kuru iesniegta sūdzība jābūt mehānisma dalībvalstij un iespējamajam pārkāpuma jānotiek dalībvalsts teritorijā), *ratione personae* (personālajam tvērumam – valstij, pret kuru iesniegta sūdzība jābūt tai, kura iespējams veikusi attiecīgo cilvēktiesību pārkāpumu), *ratione materiae* (materiāltiesiskajam tvērumam – strīdam pēc būtības jāietilpst cilvēktiesību konvencijas aizsardzībā), *ratione temporis* (laika tvērumam – sūdzība jāiesniedz reglamentā vai procesuālajos noteikumos norādītajā termiņā).

²⁸ Lietu piekritība tiesai. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/lietu-piekritiba-2> [aplūkots: 23.03.2019.]

²⁹ *Al-Dulimi un Montana Management Inc pret Šveici* (iesniegums Nr.5809/08), 2016.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; Rule 47, Rules of the Court, Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf [aplūkots: 21.02.2019.]

³⁰ Starptautiska līguma par Civiltiesībām un politiskajām tiesībām Fakultatīvais protokols. Starptautisks līgums, Pieņemts 16.12.1966, Latvija pievienojusies 22.06.1994. Latvijas Vēstnesis Nr.55 (186), 10.05.1994.; UN Human Rights Committee (HRC), *General comment no. 33, Obligations of States parties under the Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*, 25 June 2009, CCPR/C/GC/33.

³¹ *Assanidze pret Gruziju* (iesniegums Nr.71503/01), 2004.gada 8.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums 139. un tālākās rindkopas; *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr. 55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 140.rindkopa.

galvenais pamatprincips ir tāds, ka tās dalībvalstis nevar pieprasīt no trešajām valstīm ievērot Konvencijā garantētās cilvēktiesības savā teritorijā, tādēļ Eiropas Cilvēktiesību tiesai nekad nebūs kompetence izskatīt jautājumus par iespējamiem Konvencijā ietverto tiesību pārkāpumiem valstīs, kuras nav tās dalībnieces un kurās kāda no dalībvalstīm neīsteno efektīvu kontroli pār teritoriju vai iesniedzēju neatkarīgi no tā, vai pārkāpums iespējami radīts pret kādas Konvencijas dalībvalsts valstspiederīgo.³² Tieši tāds pats princips ir arī ANO Cilvēktiesību komitejai, Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejai, Rasu diskriminācijas izskaušanas komitejai un Diskriminācijas izskaušanas pret sievietēm komitejai. Līdz ar to primāri Konvencijas un citu cilvēktiesību līgumu teritoriālais tvērums ir ierobežots ar Konvencijas dalībvalstu teritoriju un to jurisdikciju (arī ekstrateritoriālu),³³ tādēļ Eiropas Cilvēktiesību tiesas teritoriālā jurisdikcija ir Konvencijas dalībvalstu jurisdikcija.

Ievērojot minēto jāsecina, ka vienīgā atšķirība starp Konvencijas dalībvalsts un Eiropas Cilvēktiesību tiesas teritoriālo jurisdikciju Konvencijas 1.pantā ietvertās definīcijas un interpretācijas kontekstā ir tā, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcija ir visu Konvencijas dalībvalstu teritorijas, kur tā kā reģionāla starptautiskā tiesa interpretē un piemēro Konvencijā ietvertās cilvēktiesības. Savukārt valsts jurisdikcija ir primāri tās teritorija, kas definēta konstitūcijā vai starptautiski atzīta, izņemot gadījumus, kad īsteno savu jurisdikciju ārpus savām robežām ar kontroli pār kādu citu teritoriju vai individu.

1.2. Kas ir ekstrateritorialitālā jurisdikcija?

Kā, atsaucoties uz Vīnes 1969.gada konvenciju par starptautisko līgumu tiesībām,³⁴ norādījis *Marko Milanovic*³⁵ ir divu veidu starptautisko līgumu veidi – tādi, kuru teritoriālais tvērums nav ierobežojams, un tādi, kuriem ir noteikts teritoriālais tvērums.³⁶ Starptautiskie cilvēktiesību līgumi ievietojami otrajā kategorijā. Līdz ar to, vienkāršiem vārdiem skaidrojot, lai arī primāri cilvēktiesību līgumi būs ierobežoti ar to dalībvalstu teritorijām, to

³² Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, pp.88.-95.

³³ 1.pants Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Padome, Starptautisks līgums, 1950.gada 4.novembrī pieņemts, Latvija pievienojusies 1997.gada 27.jūnijā, Latvijas Vēstnesis 143/144 (858/859); ECHR. *Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights: Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability*. Available: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_1_eng.pdf [aplūkots: 30.01.2019.]

³⁴ 1969.gada Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, Starptautisks līgums, Pieņemts 1969.gada 23.maijā, Latvijā stājas spēkā 1993.gada 3.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.52(2617), 03.04.2003.

³⁵ Marko Milanovičs – Starptautisko publisko tiesību profesors Nottingemas Universitātē, sarakstījis monogrāfiju par starptautisko cilvēktiesību līgumu ekstrateritoriālo jurisdikciju (*Extraterritorial Application of Human Rights treaties: Law, Principles, and Policy*) 2011.gadā, izdevējs: Oxford University Press.

³⁶ International Law Commission, *Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries*, 2nd Yearbook of the International Law Commission, 1996, p.213; Milanovic M., *Extraterritorial application of Human Rights Treaties: Law, Principles, and Policy*, Oxford University Press, 2013, p.7.

ekstrateritoriālā piemērojamība rodas gadījumos, kad valsts, kura ir attiecīgā līguma dalībvalsts, veic ekstrateritoriālu darbību, kuras sekas iestājas ārpus tās ģeogrāfiski nodefinētās teritorijas.³⁷

No valsts jurisdikcijas skatupunkta ekstrateritoriālā jurisdikcija ir valsts spējas, tiesības vai rīcība īstenot savu varu ārpus savas teritorijas robežām. Ierasti ekstrateritoriālā jurisdikcija neietver valsts varu pār kolonijām vai citām atkarīgajām teritorijām, kuras atzītas par tādām, bet drīzāk valsts rīcību ar citas valsts atļauju vai bez tās kā rezultātā šī valsts īsteno efektīvu kontroli pār personu vai teritoriju.³⁸ Pieminēšanas vērtā autore ieskatā ir arī efektu doktrīna, kas lai arī savā būtībā ir valsts teritoriālā jurisdikcija, tomēr var radīt ārusteritoriālas sekas, kas radītu šo ekstrateritorialitātes saikni. Līdz ar to noteiktos gadījumos valsts ekstrateritoriālā jurisdikcija rodas arī horizontālas cilvēktiesību piemērošanas un valsts rīcības pārnacionālu seku rezultātā.³⁹

Turpretim, skatot jautājumu no starptautiska cilvēktiesību strīdu izšķiršanas mehānisma skatupunkta, ekstrateritoriālā jurisdikcija rodas ar brīdi, kad šim mehānismam tiek pakļauts strīds, kas sniedzas ārpus tā teritoriālās jurisdikcijas, piemēram, ANO Cilvēktiesību komitejas darba kārtībā nonāk lieta, kur iespējamais pārkāpums izdarīts ASV teritorijā, bet rīcību izdarījušas Meksikas amatpersonas, kuru efektīvā kontrolē bijis iesniedzējs.⁴⁰ Tādā gadījumā ASV nav ICCPR Fakultatīvā protokola dalībvalsts, un Komiteja nevarētu izskatīt iespējamo strīdu, ja persona vērstos pret ASV, kas ir ārpus komitejas teritoriālās kompetences, tomēr ievērojot, ka rīcību veikušas Meksikas amatpersonas, iesniedzēja sūdzības iespējamu ICCPR Pakta pārkāpumu no Meksikas puses gadījumā būtu Fakultatīvā protokola tvērumā, bet Komiteja īstenotu ekstrateritoriālu jurisdikciju, izskatot lietu, kuras faktiskie apstākļi norisinās ārpus tās teritoriālā tvēruma individuālo sūdzību izskatīšanai. Salīdzinājumam var izmantot Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Al-Saadoon un Mufdhi pret Apvienoto Karalisti*, kurā Tiesa secināja, ka Lielbritānija (Konvencijas dalībvalsts) īstenojusi jurisdikciju Irākā (nav

³⁷ Meessen K.M. *Extraterritorial Jurisdiction in Theory and Practice*. London: Kluwer Law International Ltd., 1996, p. 76; Skatīt arī Ireland-Piper D. *Accountability in Extraterritoriality: A Comparative and International Law Perspective*. UK: Edward Elgar, 2017. pp.21-29.

³⁸ Frostad M. *The "Colonial Clause" and Extraterritorial Application of Human Rights: The European Convention on Human Rights Article 56 and its Relationship to Article 1*. Arctic Review on Law and Politics, Vol. 4, 1/2013, pp. 26.-28.; *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr. 55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 140.rindkopa.

³⁹ Lai arī sākotnēji efektu doktrīna izstrādāta investīciju un krimināltiesību nozarē, pēdējā laikā arī ANO Cilvēktiesību normu ietvaros komitejas ir norādījušas uz valstu ekstrateritoriālo negatīvo pienākumu neradīt tādu efektu citā valstī, kas pārkāptu cilvēktiesības. Skatīt, piemēram, Langford M., Vandenhoe W., Schelmin M., van Genugten W. (eds) *Global Justice, State Duties: The Extraterritorial Scope of Economic, Social and Cultural Rights in International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013,p.197.

⁴⁰ Status of Ratification: ICCPR. available: <http://indicators.ohchr.org/>, [accessed: 23.03.2019.]; Observations of the United States of America On the Human Rights Committee's Draft General Comment No.36 On Article 6 – Right to Life, 6 October 2017, paragraph 13, available: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CCPR/GCArticle6/UnitedStatesofAmerica.docx> [accessed: 23.03.2019.]

Konvencijas dalībvalsts). Tādējādi faktiski notikumi norisinājušies Tiesas ekstrateritoriālajā jurisdikcijā.⁴¹

Ievērojot, ka cilvēktiesību līgumi ietilpst tajā grupā, kuru teritoriālais tvērums ir noteikts, jāuzsver cilvēktiesības garantējošo starptautisko līgumu specifiskā daba, jo to kontekstā valsts jurisdikcijas nerodas atbilstoši tam, kā to raksturo vispārīgajās starptautiskajās tiesībās. Proti, ja starptautiskajās tiesībās valsts savu jurisdikciju īsteno likumdošanas, izpildvaras un tiesu varas ietvaros, tad praksē, kas veidojusies cilvēktiesības regulējošajos līgumos ietvertajām normām un to interpretāciju atbilstoši Vīnes 1969.gada konvencijai par starptautiskajām līgumattiecībām,⁴² jurisdikcija izpaužas vēl plašākā klāstā gadījumu – varā pār personām un spējā ietekmēt to tiesības. Turklāt šādai varai nav obligāti jāizpaužas vienā no minētajiem ierastajiem valsts jurisdikcijas īstenošanas veidiem. Viens no piemēriem situācijai, kad valsts neīsteno likumdevēja, izpildu vai tiesu varas funkcijas, tomēr Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi Konvencijas dalībvalsts jurisdikciju būtu Ziemeļkipras Turku republika, kuru kā valsti atzinusi ir tikai Turcija. Proti, lai arī Turcija Kipras ziemeļu teritorijās neīsteno nevienu no ierastajiem valsts jurisdikcijas veidiem, tā īsteno efektīvu un visaptverošu kontroli pār šajā teritorijā dzīvojošajām personām un to īpašumu.⁴³

Vispārējā *jurisdikcijas* definīcija, kā to apraksta starptautiskajās tiesībās, ietver valsts tiesisku un faktisku varu pār personām, to īpašumu, kā arī apstākļiem, kurā tās atrodas.⁴⁴ Valstis savu jurisdikciju pauž likumdošanas, izpildvaras vai tiesu varas ietvaros.⁴⁵ Turklāt *jurisdikcija* starptautiskajos cilvēktiesību līgumos parasti ietver nevis starptautiskas vai pārnacionālas tiesas jurisdikciju, bet gan valsts jurisdikciju īstenojot cilvēktiesību garantēšanu.⁴⁶ Pēc tam, kad

⁴¹ *Al-Saadoon un Mufdhi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.61498/08), 2009.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 84.-89.rindkopa.

⁴² 1969.gada Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, Starptautisks līgums, Pieņemts 1969.gada 23.maijā, Latvijā stājas spēkā 1993.gada 3.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.52(2617), 03.04.2003.

⁴³ *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Loizidou pret Turciju* (iesniegums Nr.15318/89), 1996.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

⁴⁴ Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, p.92; *Nada pret Šveici* (iesniegums Nr.10593/08), 2012.gada 12.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 119.rindkopa; *Assanidze pret Gruziju* (iesniegums Nr.71503/01), 2004.gada 8.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums 139. un tālākās rindkopas; Shany Y. *The concept of jurisdiction and admissibility in international adjudication*. In: *Questions of Jurisdiction and Admissibility before International Courts (Hersch Lauterpacht Memorial Lectures)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, pp.43.-60; *Gentilhomme and Others pret Franciju* (iesniegumi Nrs. 48205/99, 48207/99 and 48209/99), 2002.gada 14.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 20.rindkopa; *Al-Dulimi and Montana Management Inc pret Šveici* (iesniegums Nr. 5809/08), 2013.gada 26.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 86.rindkopa.

⁴⁵ Crawford J., Kosenniemi M. (eds) *The Cambridge Companion to International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, p.147; ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Abdula Koromas 2002.gada 14.februāra atsevišķās domas lietā *Case Concerning the Arrest Warrant* (Kongo Demokrātiskā Republika/Beļģija), 2002.gada 14.februāra spriedums, 5.rindkopa.

⁴⁶ Milanovic M. *Extraterritorial application of Human Rights treaties: Law, Principles and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2013, p.19; sal. Ress G. *Problems of Extraterritorial Human Rights Violations: The Jurisdiction of the European Court of Human Rights: the Bankovic case*. Italian Yearbook on International law, 2002, Vol.12, p.51; O'Boyle M. *The European Convention on Human Rights and Extraterritorial Jurisdiction: A*

cilvēktiesību līguma dalībnieces jurisdikcija ir noskaidrota, attiecīgā pārnacionālā vai internacionālā tiesa var lemt, vai tai ir jurisdikcija izskatīt noteikto strīdu; un visbiežāk atbilde uz šādu jautājumu būs pozitīva, jo cilvēktiesību konvencijas uzliek pienākumus valstīm nodrošināt personām tiesības savas teritorijas un jurisdikcijas ietvaros.⁴⁷ Proti, starptautiskai tiesai vai citam strīdu izskatīšanas mehānismam ir jurisdikcija izskatīt strīdu tikai tad, ja šis strīds pēc satura ir radies attiecīgā starptautiskā līguma dalībvalsts teritorijā vai jurisdikcijā, kā arī dažos gadījumos kad valstis ir noslēgušas savstarpēju vienošanos par strīda izskatīšanas nodošanu konkrētam starptautisko strīdu risināšanas mehānismam.⁴⁸ Ja šī jurisdikcija vēršas ārpus reģionāla dokumenta tvēruma, starptautiskajai vai pārnacionālajai tiesai būs kompetence izskatīt attiecīgo lietu, jo šī tiesa vērtēs līguma dalībvalsts atbildību, lai arī faktiskie apstākļi būs notikuši ārpus līguma reģionālā tvēruma.

Piemēram, ICCPR 2.pants ietver tā teritoriālo tvērumu – tajā ietvertie pienākumi ir primāri teritoriāli un uzliek valstij par pienākumu nodrošināt tajā ietvertās cilvēktiesības savas teritorijas robežās.⁴⁹ Tomēr, kā atzīmējusi ANO Cilvēktiesību komiteja (turpmāk – Cilvēktiesību komiteja) ICCPR ir arī ekstrateritoriāls tvērums,⁵⁰ kad starptautisko cilvēktiesību pārkāpums ir saistāms ar darbību veikšanu vienas valsts teritorijā, kuru sekas iestājas citas

Comment on "Life After Bankovic" In: Coomans F., Kamminga M. (eds) *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties* Belgium: Intersentia, 2004, p.125.

⁴⁷ McGoldrick D. *Extraterritorial Application of the International Covenant on Civil and Political Rights*. In: Coomans F., Kamminga T. (eds), *Extraterritorial Application of the International Covenant on Civil and Political Rights*, in *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties* Belgium: Intersentia, p.66.

Sal. Coomans F. *The Extraterritorial Scope of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the Work of the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights*. *Human Rights Law Review* Vol 11, Iss. 1 (2011), pp. 2.-6.

⁴⁸ Salīdzināt: Statute of the International Court of Justice, International treaty, 18 April 1946, 33 UNTS 993, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Padome, Starptautisks līgums, 1950.gada 4.novembrī pieņemts, Latvija pievienojusies 1997.gada 27.jūnijā, Latvijas Vēstnesis 143/144 (858/859); Starptautiska līguma par civilajām un politiskajām tiesībām fakultatīvais protokols, Starptautisks līgums, Pieņemts 1966.gada 16.decembrī, Latvija pievienojusies 1994.gada 22.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.55(186); UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, International Covenant on Civil and Political Rights and Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December 1966, A/RES/2200.

⁴⁹ 1966.gada ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Starptautisks līgums, Pieņemts 1966.gada 16.decembrī, Latvijā stājās spēkā 1992.gada 14.jūlijā, Latvijas Vēstnesis Nr.61 (2826), 23.04.2003.

⁵⁰ Joseph S., Castan M. *The International Covenant on Civil and political rights: Cases, Materials and commentary* (3rd ed), Oxford: Oxford University Press, 2014, pp.93-95; UN Human Rights Committee (HRC), *General comment no. 31 [80], The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant*, 26 May 2004, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13; UN Human Rights Committee (HRC), *Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the Covenant : International Covenant on Civil and Political Rights : concluding observations of the Human Rights Committee : United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, 30 July 2008, CCPR/C/GBR/CO/6; *Lilian Celiberti de Casariego v. Uruguay*, CCPR/C/13/D/56/1979, UN Human Rights Committee (HRC), 29 July 1981, para.10.1.

valsts teritorijā (efektu doktrīna)⁵¹ vai tad, ja darbība tiek īstenota valsts efektīvā kontrolē pār personu.⁵²

Tādējādi, atbilstoši pastāvošajai praksei, lai konstatētu, ka valsts ir īstenojusi savu ekstrateritoriālo jurisdikciju, vērtējam jānonāk pie viena no diviem elementiem, kas tādu izveido – *ratione loci* (valsts īsteno kontroli pār teritoriju) vai *ratione personae* (valsts īsteno kontroli pār personu, kuras tiesības tai jānodrošina) ārpus savām teritoriālajām robežām.⁵³ Turklāt efektu doktrīna pēc būtības ir valsts teritoriālās jurisdikcijas elements, kas pieprasa, lai rīcība un faktiskie apstākļi norisinās attiecīgās valsts teritorijā, bet rada sekas citur, tādējādi veidojot ekstrateritoriālu tvērumu no seku skatupunkta.

1.3. ANO Starptautiskās tiesas vērtējums cilvēktiesību ekstrateritoriālai piemērošanai

Lai arī ANO ST nav īpaši izpaudusies cilvēktiesību jautājumu skatīšanā, jo lielākajā daļā gadījumu personu sūdzības par iespējamiem ANO cilvēktiesību līgumu pārkāpumiem būtu piekritīgas atbilstošās konvencijas uzraugošajai institūcijai,⁵⁴ Arī ANO ST vairākkārt atzinusi, ka starptautiskajās tiesībās valsts var īstenot savu ekstrateritoriālo jurisdikciju vairākos veidos – ar efektīvu kontroli pār personu rīcību citas valsts teritorijā, okupējot citas valsts teritoriju vai īstenojot faktisku varu pār teritoriju bez okupācijas, kā arī citos gadījumos.⁵⁵

⁵¹ Ryngaert C. *Jurisdiction in International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2nd ed, 2015, p.226; United Nations Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Special procedures of the United Nations Human Rights Council. *State Responsibilities to Regulate and Adjudicate Corporate Activities under the United Nations' core Human Rights Treaties: Individual report on the International Covenant on Civil and Political Rights. Report No. III*, June 2007, Available: <https://www.business-humanrights.org/sites/default/files/reports-and-materials/Ruggie-ICCPR-Jun-2007.pdf> [aplūkots: 12.03.2019.]

⁵² Akande D. *Symposium on Extraterritorial Jurisdiction*. European Journal of International Law. (2012), see: https://www.ejiltalk.org/extraterritoriality_symposium/ [aplūkots:13.02.2019.]; Miller S. *Revisiting Extraterritorial Jurisdiction: A Territorial Justification for Extraterritorial Jurisdiction under the European Convention*. European Journal of International Law, Vol.20, Iss 4 (November, 2009), pp. 1223 – 1246.

⁵³ ECHR, *Extra-territorial jurisdiction of States Parties to the Convention on Human Rights*. July 2018, available: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_ENG.pdf [aplūkots: 21.03.2019.]; Tzevelekos V.P. *Reconstructing the Effective control criterion in Extraterritorial Human Rights Breaches: Direct Attribution of Wrongfulness, Due Diligence, and Concurrent Responsibility*, Michigan Journal of International Law Vol 36, Iss.1 (2014), pp. 129.-171.

⁵⁴ Skatīt ANO Starptautiskās tiesas 2011.gada 1.aprīļa spriedums lietā *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Gruzija/Krievijas Federācija), Preliminary Objections, I.C.J. Reports 2011, p. 70, kad ANO Starptautiskā tiesa noraidīja Gruzijas pieteikumu norādot, ka personām bija iespēja vērsties CERD komitejā.

⁵⁵ ANO Starptautiskās tiesas 1971.gada 21.jūnija Konsultatīvais viedoklis lietā *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276* (1970), ICJ Reports 1971, p.16 ; ANO Starptautiskās tiesas 2004.gada 9.jūlija konsultatīvais viedoklis *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, ICJ Reports 2004, p. 136; ANO Starptautiskās tiesas 2005.gada 19.decembra spriedums lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Kongo Demokrātiskā Republika/Uganda), ICJ Reports 2005; ANO Starptautiskās tiesas 2000.gada 1.jūlija lēmums lietā *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Kongo Demokrātiskā Republika/Uganda)*, Lūgums pēc pagaidu noregulējuma, Order of 1 July 2000,

Savā Konsultatīvajā viedoklī lietā *Palestinian Wall AO*⁵⁶ ANO ST secināja, ka noteiktos gadījumos ICCPR var būt ekstrateritoriāls raksturs. Noteiktajā lietā pastāvēja Izraēlas efektīva kontrole pār okupēto Palestīnas teritoriju. Tādējādi tika izpildīts viens no ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteicošajiem elementiem – *ratione loci* – Izraēla īstenoja efektīvu kontroli pār noteiktu Palestīnas Rietumu krasta un Gazas joslas teritoriju,⁵⁷ kurā tai bija pienākums nodrošināt visas ICCPR ietvertās cilvēktiesības, tajā skaitā tiesības uz personu brīvu pārvietošanos. Faktiskie apstākļi, kas nodibināja efektīvās kontroles testu bija tie, ka Izraēla *de facto* kontrolēja Gazas joslu un citas Palestīnas teritorijas, ko nodrošināja ar militāras intervences palīdzību.

Lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* ANO ST secināja, ka starptautisko cilvēktiesību līgumi ir attiecināmi uz darbībām, kuras valstis īsteno ārpus savas teritorijas, tomēr savā jurisdikcijā, jo īpaši okupētajās teritorijās.⁵⁸ Minētajā lietā ANO ST apskatīja ICCPR un ANO Konvencijas par bērnu tiesībām ekstrateritoriālo piemērošanu un, pamatojoties uz saviem secinājumiem *Palestinian Wall AO* lietā, atkārtoti norādīja, ka abiem šiem līgumiem ir ekstrateritoriāls raksturs, jo īpaši gadījumos, kad dalībvalsts okupē citas valsts teritoriju un īsteno savu jurisdikciju šajā teritorijā (*ratione loci*). Turklāt šis pārrobežu raksturs neizbeidzas arī bruņota konflikta laikā.⁵⁹

Lietā *Provisional Measure in the case of Georgia v. Russian Federation* ANO ST norādīja, ka Starptautiskā konvencija par jebkādas rasu diskriminācijas izskaušanu (turpmāk arī CERD) neietver ierobežojumu, kas noteiktu, ka minētā konvencija piemērojama tikai valsts, kas izdarījusi iespējamu cilvēktiesību pārkāpumu, teritorijā.⁶⁰ Tādējādi ANO ST secināja, ka šī konvencija līdzīgi kā Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām

[2000] ICJ Reports p.111; ANO Starptautiskās tiesas 2011.gada 1.aprīļa spriedums lietā *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Gruzija/Krievijas Federācija), Preliminary Objections, I.C.J. Reports 2011, p. 70.

⁵⁶ ANO Starptautiskās tiesas 2004.gada 9.jūlija konsultatīvais viedoklis *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, ICJ Reports 2004, p. 136, 109.rindkopa; Wilde R. *Triggering State Obligations Extraterritoriality: The Spatial Test in Certain Human Rights Treaties*, Israel Law Review, Vol 40, Iss. 2, 2007, pp. 509.-515.

⁵⁷ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. *Occupied Palestinian Territory*. Pieejams: <https://www.ohchr.org/en/countries/menaregion/pages/psindex.aspx> [aplūkots: 20.03.2019.]

⁵⁸ ANO Starptautiskās tiesas 2005.gada 19.decembra spriedums lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Kongo Demokrātiskā Republika/Uganda), ICJ Reports 2005; Brown K, Turner J.I, Weisser B. (eds) *The Oxford Handbook of Criminal Process*, Oxford: Oxford University Press, 2019, p.481.

⁵⁹ ANO Starptautiskās tiesas 2004.gada 9.jūlija konsultatīvais viedoklis *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, ICJ Reports 2004, p. 136, 109.-112., 114.rindkopa.

⁶⁰ ANO Starptautiskās tiesas 2011.gada 1.aprīļa spriedums lietā *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Gruzija/Krievijas Federācija), Preliminary Objections, I.C.J. Reports 2011, p. 70; Okowa P. *The International Court of Justice and the Georgia/Russia Dispute*. Human Rights Law Review, Vol 11, Iss. 4, 2011, p.744

(turpmāk arī ICESCR), principā ir ar ekstrateritoriālu iedarbību.⁶¹ Autore gan vēlas norādīt uz CERD 3.pantu, kurā tomēr veikta atsauce uz konvencijas jurisdikcionālo tvērumu, tādēļ ICESCR pielīdzināma drīzāk būtu Konvencija par visa veida diskriminācijas pret sievietēm izskaušanu (turpmāk arī CEDAW), kurā nav ietverta atruna par piemērojamību dalībvalstu teritorijā vai jurisdikcijā.

Jāpiekrīt gan doktrīnā izteiktajiem viedokļiem, ka lai arī šie ir ievērojami ANO ST soļi iepretim ICCPR un CERD piemērošanai ekstrateritoriāli, tomēr minētie gadījumi lielākoties apskata tikai jautājumus par efektīvu kontroli okupētā teritorijā vai gadījumus, kad tiek pārkāptas *jus cogens* (rasu diskriminācijas aizliegums) normas, kas piemērojamas ekstrateritoriāli.⁶² Tādējādi faktiski ANO ST apstiprinājusi jau pastāvošo praksi, ka valsts savu jurisdikciju var īstenot ārpus savas teritorijas tikai ar efektīvu kontroli pār citu teritoriju vai pār iesniedzējiem; un autore piekrīt, ka esošā prakse piedāvā restriktīvu pieeju kopējam jautājumam par cilvēktiesību ekstrateritorialitāti, nesperot ne soli tuvāk cilvēktiesību universalitātei.

1.4.ANO cilvēktiesību līgumu izpildes uzraugošo komiteju prakse

Līdz šim savā praksē vislielākā pretestība cilvēktiesību ekstrateritoriālai piemērošanai ir ANO cilvēktiesību līgumu uzraudzības komitejām, kas galvenokārt noteic attiecīgo ANO cilvēktiesību līgumu piemērošanu un izvērtē valstu atbildību par iespējamiem līgumos ietverto normu pārkāpumiem.⁶³ Doktrīnā pausts viedoklis, ka šāda situācija visdrīzāk skaidrojama, piemēram, ar to, ka ASV ir ievērojams globāla līmeņa spēlētājs starptautiskajās tiesībās un vienlaikus arī dalībvalsts lielākajai daļai ANO cilvēktiesību līgumu, piemēram, ICCPR, CERD

⁶¹ Saul B., Kinley D., Mowbray J. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2016, pp.136.-138.; UN Human Rights Committee (HRC), *CCPR General Comment No. 24: Issues Relating to Reservations Made upon Ratification or Accession to the Covenant or the Optional Protocols thereto, or in Relation to Declarations under Article 41 of the Covenant*, 4 November 1994, CCPR/C/21/Rev.1/Add.6; Desierto D. *The ICESCR as a Legal Constraint on State Regulation of Business, Trade and Investment: Notes from CESCR General Comment No.24 (August, 2017)*. EJIL, Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/the-icescr-as-a-legal-constraint-on-state-regulation-of-business-trade-and-investment-notes-from-cescr-general-comment-no-24-august-2017/> [aplūkots: 24.03.2019.]

⁶² Skatīt, piemēram, *Soering pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.14038/88), 1989.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums. Skatīt arī ILC, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law*, UN Doc. A/CN.4/L.682; Milanovic M. *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties: Law, Principles, and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2013, pp.104.-105; 237.-238. Tomēr jānorāda, ka praksē nav šādu piemēru, un tas ir tiesību teorētiku uzskats, kas šobrīd nav apstiprinājies praksē. Idejiski tādām principam kā atpakaļizraidīšanas aizliegums vajadzētu spēlēt nozīmīgu lomu lēmumā par personas izraidīšanu, kam *per se* ir ekstrateritoriāla daba. Proti, gadījumā, ja persona tiek izraidīta no kādas valsts uz citu, kur to sagaida spīdzināšana vai citāda necilvēcīga attieksme, valstij ir ekstrateritoriāls un negatīvs pienākums nerādīt personai šādas sekas. Šādu viedokli atbalsta arī pastāvošā CERD un CEDAW komiteju prakse (skatīt tālākajās nodaļās pie attiecīgo komiteju prakses).

⁶³ Citstarp skatīt UN Human Rights Committee (HRC), *General comment no. 33, Obligations of States parties under the Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*, 25 June 2009, UN Doc. CCPR/C/GC/33.

un citu. Savukārt visu līgumu sagatavošanas laiku ASV īpaši protestēja pret starptautisko cilvēktiesību līgumu normu piemērošanu teritorijās, kur tā dalībvalstis īstenotu kontroli un veiktu kādu darbību, kas varētu nonākt pretrunā tajos ietvertajām tiesībām, piemēram, visiem zināmā Gvantanamo līča piekraste.⁶⁴

Lai apskatītu ANO cilvēktiesību līgumu ekstrateritoriālo tvērumu, jāskata ne tikai primāri attiecīgajā līgumā ietvertā klauzula starptautiskā līguma jurisdikcijas tvērumam, atbildīgo komiteju secinājumi atsevišķās lietās, kuras izskatītas pēc personu iesnieguma, jo šādu sūdzību izskatīšanai nepieciešams, lai valsts būtu ratificējusi attiecīgajam starptautiskajam līgumam pievienoto papildprotokolu, kas dod tiesības personām vērsties pret attiecīgo valsti ar sūdzībām par iespējamiem konvencijās garantēto cilvēktiesību pārkāpumiem, bet arī atbildīgo komiteju izstrādātie Vispārējie komentāri par noteiktām konvencijās ietvertajām tiesībām, valstu atbildības un konvenciju teritoriālo tvērumu jautājumiem un izdarītie secinājumi pēc valstu iesniegtajiem periodiskajiem pārskatiem par konvenciju izpildi. Tikai apskatot visu šo informācijas kopumu, objektīvam vērtētājam varētu rasties skaidrība par to, vai līgums ir ar ekstrateritoriālu dabu; ja tas tāds ir, tad ar kādiem priekšnoteikumiem un to, vai ekstrateritorialitāte ir atzīta tikai politiskā un diplomātiskā līmenī vai arī kā stingrs valstu pienākums, kas jāievēro.

1.4.1. ANO Cilvēktiesību komiteja

Lai arī vispārīgi attieksme pret ICCPR Pakta piemērojamību ekstrateritoriāli ir kūtra, sekojot ANO ST praksei, arī Cilvēktiesību komiteja, kas ir ICCPR uzraugošā komiteja,⁶⁵ ir secinājusi, ka valsts var būt atbildīga par ICCPR pārkāpumiem, kas notikuši ārpus tās teritorijas tādā gadījumā, ja ir saskatāma likumsakarība starp izdarīto pārkāpumu un sekām (kauzalitāte), turklāt valstij šīs kaitīgās sekas bija jāparedz, un tām ir jābūt reālām.⁶⁶ Respektīvi, starptautiskai

⁶⁴ Pearlman S. *Human Rights Violations at Guantanamo Bay: How the United States Has Avoided Enforcement of International Norms*. Seattle University Law Review, Vol 38, 2015, pp. 1121.-1123.; Amnesty International. USA: Guantanamo: A Decade of damage to Human Rights and 10 Anti-Human Rights messages Guantanamo still sends (2011), Amnesty International Publications, United Kingdom, p.45. Pieejams: https://www.amnestyusa.org/files/guantanamo_10_report.pdf [aplūkots: 14.04.2019.]

⁶⁵ 28.pants. 1966.gada ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Starptautisks līgums, Pieņemts 1966.gada 16.decembrī, Latvijā stājās spēkā 1992.gada 14.jūlijā, Latvijas Vēstnesis Nr.61 (2826), 23.04.2003. *Monitoring civil and political rights*. Pieejams: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/ccpr/pages/ccprindex.aspx> [aplūkots: 23.08.2018.]

⁶⁶ Jo īpaši Pakta 6.panta kontekstā. General Comment No.36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights: right to life, UN Doc. CCPR/C/GC/36. (Advance unedited version). Available: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf [aplūkots: 23.03.2019.] Møgster D. *Towards Universality: Activities Impacting the Enjoyment of the Right to Life and the Extraterritorial Application of the ICCPR*. EJIL 27 November 2018, Available: <https://www.ejiltalk.org/author/danielmogster/> [accessed: 28.01.2019.]; Communication No. 2285/2013, Yassin v Canada, 26 July 2017, para. 6.5; UN Human Rights Committee (HRC), *Concluding observations on the sixth*

strīdu risināšanas institūcijai būtu jāvērtē valsts *subjektīvās* zināšanas par seku paredzamību.⁶⁷ Turklāt Cilvēktiesību komiteja savā praksē nemainīgi ir norādījusi, ka ekstrateritoriāla piemērojamība ir ICCPR 6. un 7.pantam, kas sevī ietver aizliegumu personu atgriezt valstī, kur tai draud necilvēcīga apiešanās vai spīdzināšana (kā daļa no starptautiskās paražas tiesības, kas ietverta ANO Bēgļu tiesību konvencijas 33.pantā, *non-refoulment*), kā arī visiem ICCPR pantiem, ja to iespējamie pārkāpumi norādīti kopsakarā ar 6. vai 7.pantu (tiesības uz dzīvību un spīdzināšanas aizliegums).⁶⁸ Turklāt jāuzsver, ka no visām ANO cilvēktiesību līgumu uzraudzības komitejām, tieši Cilvēktiesību komitejai ir visplašākā prakse ekstrateritorialitātes izvērtēšanai. Autores ieskatā viens no iemesliem šādai situācijai ir tāds, ka ICCPR fakultatīvajam protokolam ir visvairāk dalībvalstu, tomēr tikpat labi tas varētu būt skaidrojams ar to, ka pilsoniskās un politiskās tiesības pēc to rakstura kā pirmās paaudzes tiesības ir primāras un sūdzības par tām ir biežākas nekā citām.⁶⁹

Vienlaikus lietās *Lopez Burgos pret Urugvaju*⁷⁰ un *Celiberti de Casariego pret Urugvaju*⁷¹ Cilvēktiesību komiteja norādīja, ka atļaut ICCPR dalībvalstij pārkāpt Pakta ietvertās tiesības citas valsts teritorijā būtu pretrunā ICCPR 2.pantā noteiktajam un tā būtībai. Turklāt savās atsevišķajās domās, kas pievienotas komitejas viedoklim lietā *Lopez Burgos pret Urugvaju*, komitejas loceklis *Christian Tomuschat*⁷² norādīja, ka strikta interpretācija Pakta 2.pantā ietverto vārdu savienojumam “savas teritorijas ietvaros” būtu absurda, jo nonāktu pretrunā līguma objektam un mērķim (*object and purpose*).⁷³

Lietā *Lopez Burgos pret Urugvaju* Cilvēktiesību komiteja secināja, ka “Pakta 2.panta pirmā daļa uzliek tā dalībvalstīm par pienākumu respektēt un nodrošināt tajā ietvertās cilvēktiesības visām personām tās teritorijā un pakļautām tās jurisdikcijai, bet vienlaikus

periodic report of Canada, 13 August 2015, UN Doc. CCPR/C/CAN/CO/6, para. 6; Concluding Observations on the sixth periodic report of Germany, October 2012, UN Doc. CCPR/C/DEU/CO/6, para. 16.

⁶⁷ *Mohammad Munaf pret Rumāniju* (iesniegums Nr.1539/2006), Cilvēktiesību komitejas 2009.gada 20.jūlija viedoklis; *A.R.J. pret Austrāliju* (iesniegums Nr.692/1996), Cilvēktiesību komitejas 1997.gada 28.jūlija viedoklis.

⁶⁸ *C.L. and Z.L. pret Dāniju* (iesniegums Nr.2753/2016), Cilvēktiesību komitejas 2018.gada 2.maija viedoklis, UN Doc. CCPR/C/122/D/2753/2016, 7.4.rindkopa.

⁶⁹ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Status of ratification dashboard. Available: <http://indicators.ohchr.org/> [aplūkots: 12.01.2019.]; Roberts C.N.J. *The Contentious History of the International Bill of Human Rights*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, p.6; Das Kumar J. *Human Rights Law and Practice*, PHI Learning Private, 2016, p.141.

⁷⁰ *Delia Saldias de Lopez v. Uruguay*, UN Doc. CCPR/C/13/D/52/1979, UN Human Rights Committee (HRC), 29 July 1981; Joseph S., Castan M. (eds) *The International Covenant on Civil and Political Rights: Cases, Materials, Commentary*. 3rd ed., Oxford: Oxford University Press, 2014, pp.97.-99.

⁷¹ *Lilian Celiberti de Casariego v. Uruguay*, CCPR/C/13/D/56/1979, UN Human Rights Committee (HRC), 29 July 1981.

⁷² *Christian Tomuschat* (dzimis 1936.gadā) ir vācu izcelsmes jurists. Viņš ir emeritētais profesors starptautiskajās publiskajās un Eiropas tiesībās Humboldtā Universitātē, Vācijā. Viņš ir arī bijušais ANO Cilvēktiesību komitejas un ANO Starptautisko tiesību komisijas loceklis. ANO Starptautiskās tiesas izskatītajā lietā *Jurisdictional Immunities C.Tomuschat* bija viens no Vācijas valdības pārstāvjiem.

⁷³ Cilvēktiesību komitejas locekļa Christian Tomuschat atsevišķais viedoklis lietā *Delia Saldias de Lopez v. Uruguay*, UN Doc. CCPR/C/13/D/52/1979, UN Human Rights Committee (HRC), 29 July 1981.

neietver ierobežojumu, ka valsts nevarētu būt atbildīga par savu aģentu rīcību citas valsts teritorijā neatkarīgi no tā, vai tie rīkojušies atbilstoši šīs valsts norādījumiem vai pretēji tiem.”⁷⁴ Komiteja šajā viedoklī atsaucās un ICCPR Pakta 5.pantu, kurā noteikts, ka nekas ICCPR ietvaros nedrīkst tikt interpretēts tādējādi, ka atļautu kādai personai vai personu grupai rīkoties pretēji tajā ietvertajām cilvēktiesībām ar mērķi likvidēt vai ierobežot tās lielākā apmērā nekā paredzēts šajā Paktā.⁷⁵ Konkrētajā lietā Cilvēktiesību komiteja pievērsa īpašu uzmanību valsts aģentu rīcībai citas valsts teritorijā, kas var radīt pirmās valsts ekstrateritoriālo jurisdikciju.

Lietā *Vidal Martins pret Urugvaju*⁷⁶ Cilvēktiesību komiteja izskatīja jautājumu par ICCPR ekstrateritoriālo piemērojamību no tāda skatupunkta, kad valsts diplomātiskā un konsulārā pārstāvniecība citā valstī atteicās izdot pasi savas valsts pilsonim. Proti, iesniedzēja, kas ir Urugvajas pilsone Urugvajas vēstniecībā Parīzē iesniedza iesniegumu, kurā lūdza viņai atjaunot pasi, tomēr nesaņēma nekādu atbildi. Pēc došanās uz Meksiku viņa atkārtoti lūdza atjaunot pasi, bet Urugvajas vēstniecība Meksikā iesniedzējai norādīja, ka tā gaida atbildi no Urugvajas. Atbilstoši Urugvajas nacionālajam regulējumam, lēmumu par pases atjaunošanu pieņem saskaņā ar Iekšlietu ministrijas un Aizsardzības ministrijas lēmumu. Vēstniecība Meksikā piedāvāja iesniedzējai izsniegt dokumentu, kas viņai atļautu atgriezties Urugvajā, tomēr bez atļaujas pēc tam pamest šo valsti. Personīgās drošības iemeslu dēļ, viņa atteicās no šāda dokumenta. Līdz ar to Urugvajas vēstniecība atteicās viņai atjaunot pasi, savā lēmumā neietverot informāciju un pamatojumu šādam lēmumam. Cilvēktiesību komiteja secināja, ka Urugvajas rīcībā saskatāms ICCPR 12.panta pārkāpums ar ekstrateritoriālu raksturu, jo valstij ir pienākums saviem pilsoņiem neatkarīgi no tā, kur viņi atrodas, nodrošināt tiesības uz pārvietošanās brīvību, ja sūdzības ir saistītas ar ceļošanas dokumentu izdošanu. Līdz ar to secināms, ka ekstrateritoriāla jurisdikcija īstenota *ratione personae* veidā, kur Urugvaja īstenoja efektīvu *de jure* kontroli pār savu pilsoni. Jānorāda, ka arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir izskatījusi Konvencijas ekstrateritoriālo raksturu līdzīgā lietā – *X. pret Apvienoto Karalisti* –, kur Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka Apvienotā Karaliste īsteno savu jurisdikciju, kad

⁷⁴ UN Human Rights Committee (HRC), Case *Delia Saldias de Lopez v. Uruguay*, CCPR/C/13/D/52/1979, UN Human Rights Committee (HRC), 29 July 1981; Dennis M.J. *Application Of Human Rights Treaties Extraterritorially To Detention Of Combatants And Security Internees: Fuzzy Thinking All Around?*. ILSA Journal of International & Comparative Law. Vol 12 (2006), pp. 460.-472.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ UN Human Rights Committee (HRC), *CCPR General Comment No. 27: Article 12 (Freedom of Movement)*, 2 November 1999, CCPR/C/21/Rev.1/Add.9; Human Rights Committee, *Sophie Vidal Martins v. Uruguay* (Communication No. R.13/57), UN Doc. CCPR/C/15/D/57/1979, 23 March 1982, para. 7; *Samuel Lichtensztejn v. Uruguay*, (Communication No. 77/1980), UN Doc. CCPR/C/OP/2, 31 March 1983, para. 8.3; *Case of Mabel Pereira Montero v. Uruguay*, (Communication No. 106/1981), UN Doc. CCPR/C/OP/2, 31 March 1983, para. 5, and *Case of Carlos Varela Núñez v. Uruguay* (Communication No. 108/1981), UN Doc. CCPR/C/OP/2, 22 July 1983, para. 9.

iesniedzēja lūdza konsulāro palīdzību Apvienotās Karalistes vēstniecībā, Jordānijā.⁷⁷ Gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas, gan ANO Cilvēktiesību komitejas secinājumos vienbalsīgi atzīta valsts ekstrateritoriālā jurisdikcija pār saviem valstspiederīgajiem citās valstīs, ja valsts pozitīvais pienākums saistīts ar konsulāro pakalpojumu sniegšanu.

Lielākoties Cilvēktiesību komitejas secinājumos, kas izdarīti izskatot personu iesniegtās sūdzības saskatāma atturēšanās ekstrateritoriāla tvēruma atzīšanai, piemēram, Cilvēktiesību komiteja ir secinājusi, ka ICCPR Pakta 12., 18., 17., 26.pantiem ierastā situācijā nav ekstrateritoriāla tvēruma,⁷⁸ vienīgā prakse, kas šobrīd Komitejai ir konstanta un nemainīga ir jau minētais Pakta 6. un 7.pants, kam Komitejas ieskatā ir absolūts ekstrateritoriāls tvērums, tajā skaitā arī kopsakarā ar citiem Pakta pantiem. Tai pat laikā starptautiskajās publiskajās tiesībās pastāvošie ekstrateritoriālās jurisdikcijas atzīšanas priekšnoteikumi ir saglabāti arī Pakta Cilvēktiesību komitejas praksē, līdz ar to arī pārējo tiesību pārkāpums, ja tas būtu izdarīts vienlaikus ar kādu no efektīvās kontroles gadījumiem, būtu vērtējams ekstrateritoriāli.

Lai arī Cilvēktiesību komitejas prakse ir neliela un drīzāk pretojas ICCPR Pakta ekstrateritoriālai piemērošanai, autores ieskatā nepieciešams apskatīt ne tikai Cilvēktiesību komitejas viedokļus izskatot individuālās sūdzības, bet arī noslēguma secinājumus un Vispārīgos komentārus. Pretēji jau apskatītajai praksei, izvērtējot personu individuālās sūdzības, kur lielākoties ekstrateritoriālā jurisdikcija atzīta tikai jautājumos, kas skar personas neizdošanu atpakaļ izcelsmes valstij, ja pastāv iespēja, ka tā varētu tikt pakļauta necilvēcīgai attieksmei, doktrīnā paustais viedoklis ir citāds.⁷⁹ Turklāt šo doktrīnā pastāvošo viedokli atbalsta arī Komitejas prakse, kas veidojusies izskatot valstu periodiskos ziņojumus, kur konstatēta efektu doktrīnas nozīme, pienācīgas rūpības, cilvēktiesību horizontālās iedarbības un valsts rīcības seku izpratne, kurai ir ekstrateritoriāls tvērums, kā arī efektīvai kontrolei pār darbībām, kas tveras ārpus valsts robežām.⁸⁰

Savā Vispārīgajā komentārā Nr. 36 Cilvēktiesību komiteja secināja, ka visām ICCPR dalībvalstīm ir pienākums aizsargāt personas tiesības uz dzīvību, turklāt šis pienākums attiecas uz visām personām valsts teritorijā un ārpus tās teritorijas, ja šīs personas atrodas attiecīgās

⁷⁷ *X. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7547/76), 1997.gada 15.decembra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

⁷⁸ Piemēram, *W.K. v Canada*, Communication No.2292/2013, UN Doc CCPR/C/122/D/2292/2013, 27 March 2018; *Z.H. v Denmark*, Communication No.2602/2015, UN Doc. CCPR/C/119/D/2602/2015, 27 March 2017, para.6.4.; *A.S.M. and R.A.H. v Denmark and Italy*, Communication No.2378/2014, UN Doc. CCPR/C/117/D/2378/2014, 7 July 2016, para.7.5.

⁷⁹Piemēram, *Z un T pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.27034/05), 2006.gada 28.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums; *Z v. Denmark*, Communication No.2422/2014, 11 March 2016, para.6.4; skat arī *Choudhary v.Canada*, Communication No.1898/2009, UN Doc. CCPR/C/109/D/1898/2009, 28 October 2013.

⁸⁰ UN Human Rights Committee (HRC), *Concluding observations on the fourth periodic report of the United States of America*, 23 April 2014, CCPR/C/USA/CO/4;

valsts kontrolē.⁸¹ Atsaucoties uz savu praksi, Cilvēktiesību komiteja Vispārīgajā komentārā Nr.35, apskatot jautājumu par personas tiesībām uz personas drošību un brīvību, norādīja, ka indivīds atrodas valsts efektīvā kontrolē un līdz ar to arī jurisdikcijā, ja ir aizturēts vai apcietināts kādas dalībvalsts aģentu klātbūtnē. Tādējādi valstij, kuras aģentu kontrolē atrodas noteiktais indivīds, rodas pienākums nodrošināt tai visas Paktā garantētās tiesības, tajā skaitā arī tiesības uz personas drošību, ekstrateritoriāli.⁸²

Arī Vispārīgajā komentārā Nr. 31 Cilvēktiesību komiteja norādīja, ka valstu pienākums neizbeidzas ar brīdi, kad persona pamet tās teritoriju, proti, valstīm saglabājas pienākums nodrošināt ICCPR garantētās tiesības ārpus to teritorijas, ja šīs personas turpina būt šo valstu efektīvā kontrolē.⁸³ Turklāt, lai arī komentārs Nr.31 atsaucas uz īpašu aizsardzību tiesībām, kas ietvertas Pakta 6. un 7.pantā, komentāra secinājumi kopvērtējumā norāda, ka ikvienai Paktā garantētajai tiesībai ir ekstrateritoriāls tvērums, ja persona atrodas valsts efektīvā kontrolē. Kas autorei šķiet īpaši ņemams vērā ir Cilvēktiesību komitejas nelielā, tomēr acīmredzamā atsauce uz Vīnes 1969.gada starptautisko līgumattiecību konvenciju un tās 26.pantā ietverto pienākumu līguma noteikumus pildīt labā ticībā, tādējādi uzsverot, ka tas būtu absurdi atļaut Pakta darbību tikai valsts teritorijas robežās, jo tas nonāktu pretrunā labai ticībai.⁸⁴

Tāpat arī savos noslēguma secinājumos par Izraēlas iesniegto periodisko pārskatu par ICCPR izpildi tās teritorijā, Cilvēktiesību komiteja norādīja, ka Paktā ietvertās tiesības ir piemērojamas arī tādos gadījumos, kad tā dalībvalsts īsteno efektīvu kontroli pār citu teritoriju, tādējādi Izraēlai bija pienākums nodrošināt personām Izraēlas efektīvā kontrolē esošajā teritorijā Palestīnā ICCPR garantētās tiesības.⁸⁵

Ievērojams Cilvēktiesību komitejas noslēguma secinājums tika pieņemts 2014.gadā, kad Cilvēktiesību komiteja norādīja ASV, ka tai, atbilstoši ICCPR ietvertajām personu tiesībām uz privāto dzīvi, būtu pienākums nodrošināt, ka tās novērošanas darbības (*surveillance*) nepārkāpj personu tiesības uz privāto dzīvi neatkarīgi no tā, kurā valstī šī darbība norisinās vai kāda ir personu valstspiederība. Cilvēktiesību komiteja pieprasīja, lai jebkura iejaukšanās personu

⁸¹ UN Human Rights Committee (HRC), *General Comment No.36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights: right to life*, UN Doc. CCPR/C/GC/36. available: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_36_8785_E.pdf [accessed: 23.03.2019.]

⁸² UN Human Rights Committee (HRC), *General comment no. 35, Article 9 (Liberty and security of person)*, 16 December 2014, UN Doc. CCPR/C/GC/35, 10.rindkopa, 15.atsauce.

⁸³ UN Human Rights Committee (HRC), *General comment no. 31 [80], The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant*, 26 May 2004, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.

⁸⁴ 26.pants. 1969.gada Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, Starptautisks līgums, Pieņemts 1969.gada 23.maijā, Latvijā stājas spēkā 1993.gada 3.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.52(2617), 03.04.2003.

⁸⁵ UN Human Rights Committee (HRC), *UN Human Rights Committee: Concluding Observations: Israel*, 21 August 2003, CCPR/CO/78/ISR, para.11. Vienlaikus jāatzīst, ka Izraēla nepiekrīt ekstrateritorialitātei kā tādai, jo ne tikai *Eihmana gadījumā*, bet arī jau aprakstītajā Palestīnas okupācijas gadījumā Izraēla turpina noraidīt savu pienākumu nodrošināt ICCPR un citas starptautisko cilvēktiesību konvenciju tiesības personām savā efektīvajā kontrolē.

tiesībās uz privāto dzīvi būtu pamatota ar likumu, tai būtu leģitīms mērķis un šī rīcība būtu nepieciešama un proporcionāla.⁸⁶ Turklāt 2014.gada noslēguma secinājumos Cilvēktiesību komiteja norādīja ASV, ka tā joprojām ir sašutusi par tās nostāju Pakta ekstrateritoriālā piemērošanā.⁸⁷ Tādējādi autore secina, ka Cilvēktiesību komiteja likusi īpašu uzsvāru uz ASV izlūkošanas darbībām, kas aptvēra visu pasauli un bez jebkādas juridiskas izvērtēšanas pārkāpa personu privātumu. Šāds Cilvēktiesību komitejas secinājums, iespējams, skaidrojams ar 2013.-2014.gada notikumiem, kur starptautisko sabiedrību pāršalca informācija par ASV izlūkošanas un pretizlūkošanas darbību patieso tvērumu un kapacitāti.⁸⁸

Papildus jānorāda, ka ICCPR 1.pantā ietvertās tiesības uz pašnoteikšanos un tiesības izmantot dabas resursus nav ar teritoriālu ierobežojumu. Turklāt literatūrā ir skaidrots, ka mazattīstītam valstīm būtu iespēja aizsargāt tiesības Pakta 1.panta kontekstā, tomēr prakse saistībā ar to ir ļoti niecīga un nav relevanta pētījuma ietvaros.⁸⁹ Cilvēktiesību komiteja vairākkārt ir lūgusi valstis periodiskajos ziņojumos skaidrot Pakta 1.pantā ietvertās tiesības un to implementēšanu nacionālā līmenī, tomēr valstu ziņojumi izvēlas ignorēt šo aicinājumu.

Ievērojot minēto, autore secina, ka pastāvošā komitejas prakse atzīst ICCPR ekstrateritoriālo piemērojamību un uzskata, ka visām dalībvalstīm būtu nepieciešams atzīt ICCPR ekstrateritoriālo tvērumu. Vienlaikus savos nolēmumos – viedokļos – Cilvēktiesību komiteja pieturas pie atturīgas nostājas, atzīstot ekstrateritoriālu tvērumu tikai noteiktiem ICCPR pantiem, proti, 6.pantu (tiesības uz dzīvību) un 7.pantu (spīdzināšanas aizliegums), par kuriem Cilvēktiesību komiteja arī savā vispārīgajā komentārā Nr.36 ietvērusi atsauci uz ekstrateritoriālu tvērumu. Šiem pantiem komiteja ir atzinusi efektu doktrīnā izstrādāto piemērošanas kārtību (sekas personai iestājas citā valstī), savukārt visos pārējos gadījumos ICCPR Cilvēktiesību komiteja piekrīt vispārāztītajiem jurisdikcijas pamatiem – efektīva kontrole pār citu teritoriju vai efektīva kontrole pār personu, kuras tiesības ir pārkāptas. Vienīgās indikācijas, kas norāda uz citu pantu piemērošanu ar efektu doktrīnas palīdzību, ir saskatāmas Cilvēktiesību komitejas noslēguma secinājumos. Autores ieskatā turpmāka attīstība uz plašāku tiesību atzīšanu caur efektu doktrīnu ir iespējama, tomēr ļoti lēna procesa ietvaros,

⁸⁶ UN Human Rights Committee (HRC), *Concluding observations on the fourth periodic report of the United States of America*, 23 April 2014, UN Doc. CCPR/C/USA/CO/4.

⁸⁷ UN Human Rights Committee (HRC), *Concluding observations on the fourth periodic report of the United States of America*, 23 April 2014, UN Doc. CCPR/C/USA/CO/4.

⁸⁸ BBC, *Edward Snowden: Leaks that exposed US spy programme*. Available: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-23123964> [accessed: 14.03.2019.]

⁸⁹ Skatīt Joseph S., Castan M. (eds) *The International Covenant on Civil and Political Rights: Cases, Materials and Commentary*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2014, pp. 153-166; UN Human Rights Committee (HRC), *CCPR General Comment No. 12: Article 1 (Right to Self-determination), The Right to Self-determination of Peoples*, 13 March 1984; Skatīt arī Zili A.S. *Approaching the Extraterritoriality Debate: The Human Rights Committee, the U.S. and the ICCPR*. Santa Clara Journal of International Law, Vol.9, Iss.2, Art.5 2011, p.417.

jo lielvalstis kā ASV un citas sistēmiski atturas no cilvēktiesību universalizācijas, pēc iespējas pieturoties pie maksimāli jurisdikciju ierobežojošas nostājas.

1.4.2. ANO Jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja

Starptautiskā konvencija par visa veida diskriminācijas pret sievietēm novēršanu (CEDAW) savā preambulā ietver atsauci uz valstu suverenitāti un cieņu pret šo jurisdikcijas tvērumu, tomēr pati konvencija neietver teritoriālo tvērumu.⁹⁰ Atšķirībā no ICCPR, līdzīgi kā ICESCR arī CEDAW konvencijai nav teritoriālā tvēruma, proti, līgumā nav ietverta teritoriālas piemērošanas klauzula, bet konvencija pieprasa progresīvu pieeju tajā garantētajām tiesībām.⁹¹ Jānorāda gan, ka atšķirībā no tiesībām, kas ietvertas ICCPR vai ICESCR, lielāko daļu no šajā konvencijā garantētajām tiesībām var īstenot tikai nacionālas valstis, piemēram, ekonomiskos un sociālos pabalstus vai citas garantijas pozitīvās diskriminācijas nodrošināšanai, kā arī tiesības uz darbu. Tādēļ vienīgā komitejas prakse, kas skar Starptautisko konvenciju par visa veida diskriminācijas pret sievietēm novēršanu, ir jautājumi saistībā ar citu valstu pilsoņu deportēšanu no konvencijas dalībvalsts uz viņu izcelsmes valsti, piemēram, Pakistānu, Mongoliju, Irānu, Burundi un citām, kur sieviešu tiesības tiek respektētas mazākā apmērā nekā dalībvalstīs, no kurām iesniedzējas tiek deportētas. Šīs ierobežotās prakses dēļ jāsecina, ka CEDAW komitejai ir skaidri izstrādātas vadlīnijas, kad jautājums skar personas deportāciju, kur to varētu pakļaut necilvēcīgai vai cilvēku pazemojošai, spīdzinošai attieksmei, savukārt jautājumi par starptautiskajās tiesībās izdalītajiem efektīvas kontroles testiem nav apskatīti komitejas praksē. Lielākoties atsauces uz konvencijas ekstrateritoriālu piemērošanu rodamas tieši CEDAW komitejas noslēguma secinājumos par valstu sneigtajiem periodiskajiem ziņojumiem.

Lietā *M.N.N. pret Dāniju*⁹² CEDAW komiteja secināja, ka ANO Konvencijai par visu veida diskriminācijas pret sievietēm izskaušanu primāri ir teritoriāla piemērojamība, tomēr noteiktos gadījumos, kad dalībvalsts rada sekas citas valsts teritorijā, CEDAW konvencijai rodas ekstrateritoriālas piemērošanas iespēja. Izskatot lietu, komiteja atsaucās uz savu Vispārējo rekomendāciju Nr.28, kurā līdzīgi kā Eiropas Cilvēktiesību tiesas un ANO ST praksē, arī norādīts, ka valsts var savu jurisdikciju īstenot ārpus savas teritorijas, ja tā īsteno efektīvu

⁹⁰ Likums "Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos". Latvijas Republikas deklarācija, Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs Nr.21,24; UN General Assembly, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, 18 December 1979, United Nations, Treaty Series, vol. 1249, p. 13.

⁹¹ Salīdzināt, Turpat un UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3.

⁹² *M.N.N v. Denmark*, Communication No. 33/2011, UN Doc. CEDAW/C/55/D/33/2011, 15 August 2013.

kontroli pār šo personu.⁹³ Pie līdzīgiem secinājumiem komiteja nonāca arī lietā *S.J.A. pret Dāniju*.⁹⁴

Atsaucoties uz saviem secinājumiem lietā *M.N.N. pret Dāniju* un *M.E.N. pret Dāniju*,⁹⁵ komiteja secināja, ka tai ir tiesības izskatīt iesniedzējas sūdzību arī lietā *N. pret Nīderlandi*, kurā iesniedzēja sūdzējās, ka Nīderlande ir pārkāpusi iesniedzējai konvencijā garantētās tiesības, jo atbildīgās varas iestādes pieņēma lēmumu par viņas deportāciju uz Mongoliju lai arī tur iesniedzēju sagaidīja iespējama seksuāla vardarbība.⁹⁶ Komiteja tostarp secināja, ka tās iepriekšējā prakse sistēmiski norāda uz konvencijas ekstrateritoriālo tvērumu, kad pastāv paredzama iespēja,⁹⁷ ka sievietes deportācija uz izcelsmes valsti varētu pārkāpt viņas konvencijā garantētās tiesības. Ar paredzamu iespēju saprotams, ka iesniedzēja ir pietiekami un pārliecinoši pierādījusi, ka izcelsmes valstī viņu sagaida seksuāla vai cita veida vardarbība, turklāt tā visticamāk tiks vērsta pret viņu dzimuma diskriminācijas dēļ.⁹⁸

Lietā *S.O. pret Kanādu*⁹⁹ valdības pārstāvji norādīja, ka ne tikai komitejas, bet arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse norāda uz valsts ekstrateritoriālās jurisdikcijas piemērošanu īpašos izņēmuma gadījumos, turklāt fakts, ka attiecīgā sūdzība skar aizliegumu personu atgriezt tās izcelsmes valstīs, savelkot to vienā kopumā ar *non-refoulement* principu, būtu nepamatota, jo tā pieprasa īpaši augstu pierādīšanas standartu tās piemērošanai. Turklāt, apskatot komitejas secinājumus lietā *Y.C. pret Dāniju*,¹⁰⁰ acīmredzams, ka līdzīgi kā ANO Spīdzināšanas novēršanas komitejas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājumos saistībā ar spīdzināšanas un necilvēcīgas attieksmes aizliegumu, arī šeit konvencijas ekstrateritoriālais tvērums rodas tikai tādā gadījumā, ja iesniedzēja var pierādīt, ka valstī, uz kuru paredzēts to deportēt, viņu ļoti iespējams sagaida bīstamas un uz viņu pašu vērstas sekas.¹⁰¹ Lietā *Y.W. pret Dāniju* CEDAW komiteja secināja, ka konvencijas ekstrateritoriālā piemērojamība rodas ar mirkli, kad parādās jautājums par iespējamu iesniedzēju pakļaušanu necilvēcīgai attieksmei vai spīdzināšanai.¹⁰² Turklāt, komitejas prakse šajā punktā pieredzēja nelielu pagriezienu, kad tika secināts, ka ne

⁹³ General recommendation No. 28 on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 16 December 2010, UN Doc. CEDAW/C/GC/28.

⁹⁴ *S.J.A. v Denmark*, Communication No. 79/2014, UN Doc. CEDAW/C/68/D/79/2014, 6 November 2017.

⁹⁵ *M.E.N. v. Denmark*, Communication No.35/2011, UN Doc. CEDAW/C/55/D/35/2011, 26 July 2013.

⁹⁶ *N.v. the Netherlands*, Communication No.39/2012, UN Doc. CEDAW/C/57/D/39/2012, 17 February 2014.

⁹⁷ *Y.W. v. Denmark*, Communication No.51/2013, UN Doc. CEDAW/C/60/D/51/2013, 2 March 2015; N.a. *Committee declares asylum communication inadmissible, clarifies extraterritorial effect of CEDAW (Y.W. v. Denmark)*, Pieejams: <https://opcedaw.wordpress.com/tag/extraterritoriality/> [aplūkots: 14.03.2019.]

⁹⁸ *M.C. v. Denmark*, Communication No.56/2013, UN Doc. CEDAW/C/62/D/56/2013, 9 November 2015.

⁹⁹ *S.O. v. Canada*, Communication No.49/2013, 27 October 2014, CEDAW/C/60/D/51/2013.

¹⁰⁰ *Y.C. v. Denmark*, Communication No.59/2013, UN Doc. CEDAW/C/59/D/59/2013 (2014), 16 January 2013; N.a. *CEDAW Committee declares asylum communication inadmissible (Y.C.v.Denmark)*. Pieejams: <https://opcedaw.wordpress.com/2015/05/03/y-c-v-denmark/> [aplūkots: 13/03.2019.]

¹⁰¹ *N.M. v. Denmark*, Communication No.78/2014, UN Doc. CEDAW/C/67/D/78/2014, 21 July 2017, para.6.4; skatīt arī *Khan v. Canada*, Communication No.1302/2004, UN Doc. CCPR/C/87/D/1302/2004, 10 August 2006.

¹⁰² *Y.W. v. Denmark*, Communication No.51/2013, UN Doc. CEDAW/C/60/D/51/2013, 2 March 2015; *M.K.M. v. Denmark*, Communication No.81/2015, UN Doc. CEDAW/C/71/D/81/2015, 29 October 2018.

tikai spīdzināšana un necilvēcīga attieksme, bet arī diskriminācija, kas var radīt īpaši nelabvēlīgas sekas, rada konvencijas ekstrateritoriālo piemērojamību. Jānorāda gan, ka šis joprojām ir jautājums par efektu doktrīnu nevis efektīvu kontroli pār vietu vai personu citā teritorijā.

Kas noteikti būtu jāapskata konvencijas ekstrateritoriālās piemērošanas ziņā, autoresprāt, ir komitejas noslēguma secinājumi par valstu periodiskajiem ziņojumiem. Ievērojams, ka 2016.gadā savos noslēguma secinājumos par valstu periodiskajiem ziņojumiem, komiteja paplašināja tvērumu CEDAW konvencijas ekstrateritoriālajai piemērošanai, kas daļēji arī sasaucas ar tālāk apskatīto Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas Vispārīgo komentāru Nr. 24.¹⁰³ Proti, savos noslēguma secinājumos par Šveices iesniegto periodisko ziņojumu komiteja norādīja, ka to satrauc starptautiskās korporācijas un to pārnacionālās darbības, jo īpaši ieguves un kalnrūpniecības nozarēs.¹⁰⁴ Komiteja uzsvēra, ka Šveicei būtu jārada nacionālais regulējums, kurā paredzētu sievietēm tiesības aizsargāt savas konvencijā garantētās tiesības, kā arī mehānisms, kurš kontrolētu, ka attiecīgās darbības, kas sliecas pāri valsts robežām ievēro CEDAW konvencijā garantētās tiesības. Tāpat arī savos noslēguma secinājumos par Kanādas iesniegto periodisko ziņojumu komiteja skaidroja, ka Kanādai būtu jānodrošina, ka tās noslēgtajos divpusējos un daudzpusējos investīciju līgumos paredzēta aizsardzība konvencijā garantētajām tiesībām,¹⁰⁵ jo īpaši pievēršot uzmanību nodokļu politikai un vienlīdzīgām iespējām iegūt darbu ne tikai teritoriālā līmenī, bet arī ekstrateritoriāli investoru uzņēmumos. Komiteja savā Vispārīgajā rekomendācijā Nr.28 norādīja, ka valstu pienākums nodrošināt vienlīdzīgu aizsardzību vīriešiem un sievietēm ar atbilstošas nacionālās sistēmas palīdzību (tiesas un citas iestādes) pret jebkāda veida diskrimināciju, kā arī rīkoties tādejādi, lai novērstu jebkāda veida diskrimināciju pret sievietēm (no personu, uzņēmumu utt. puses) iekļauj arī pārnacionālus aktus.¹⁰⁶

Arī savā Vispārīgajā rekomendācijā Nr.37 komiteja vairākkārt atsaucas ne tikai uz Vispārīgo rekomendāciju Nr.28, bet arī ekstrateritorialitātes nozīmīgumu jo īpaši cilvēktiesību

¹⁰³ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General comment No. 24 (2017) on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities*, 10 August 2017, UN Doc. E/C.12/GC/24

¹⁰⁴ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Switzerland*, 18 November 2016, UN Doc. CEDAW/C/CHE/CO/4-5, para 41.

¹⁰⁵ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *Concluding observations on the combined eighth and ninth periodic reports of Canada*, 18 November 2016, UN Doc. CEDAW/C/CAN/CO/8-9, para.18.

¹⁰⁶ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of States Parties under Article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, 16 December 2010, UN Doc. CEDAW/C/GC/28, para.11; Gibney M., Vandenhoe W. (eds.) *Litigating Transnational Human Rights Obligations: Alternative Judgments*. New York: Routledge, 2014, p.273.

horizontālā piemērošanā, līdz ar to pieprasot valstīm īstenot visus pasākumus, lai tajā esošie uzņēmumi vai investīcijas nepārkāptu sieviešu tiesības ārpus attiecīgās valsts teritorijas.¹⁰⁷ Vispārīgajā rekomendācijā Nr.30 CEDAW komiteja skaidroja, ka konvencijā garantētās tiesības ir piemērojamas ekstrateritoriāli, piemēram, tādos gadījumos, kad valsts īsteno efektīvu kontroli pār personu vai teritoriju, kurā tiek pārkāptas cilvēktiesības, turklāt neatkarīgi no tā, vai to veic viena persona (militāras intervences vai uzbrukuma gadījumā) vai arī grupā (kā starptautiskas vai starpvaldību organizācijas gadījumā). CEDAW konvencija ir piemērojama ekstrateritoriāli dažādos gadījumos, tajā skaitā okupācijas vai citas formas pārvaldībā pār citu teritoriju (ANO pārvaldīta teritorija), pār personām, kuras aizturējuši citas valsts aģenti utt.¹⁰⁸

2014.gadā komiteja savos noslēguma secinājumos par Indijas kārtējo ziņojumu norādīja, ka Indijai vajadzētu pildīt savus konvencijā noteiktos pienākumus ar ekstrateritoriālu raksturu, tajā skaitā Indijā darbojošos uzņēmumu rīcības atbilstību konvencijas prasībām, lai tā neizdarītu sieviešu pārkāpumus ārpus Indijas teritorijas – Nepālā un Šrilankā –, kā arī ievērojamo videi kaitējošo objektu novērtēšanu, lai tas neradītu kaitējumu videi netālu dzīvojošām Nepālas iedzīvotājiem.¹⁰⁹

Autores ieskatā šobrīd CEDAW piemērošana ekstrateritoriālā līmenī tāpat kā ICCPR piemērošanas aprobežojas ar ilglaicīgi nostiprināto efektīvo kontroli pār personu vai vietu, turklāt neatkarīgi no tā, kurā teritorijā atrodas persona, ja valsts lēmums vai rīcība ietekmējusi indivīdam CEDAW konvencijā garantētās tiesības, rodas valsts jurisdikcija, un valsti var saukt pie atbildības par iespējamu pārkāpumu. Visizplatītākā prakse, kas komitejai izveidojusies, ir saistībā ar personu neizdošanu kādai valstij iespējamās spīdzināšanas vai citu apstākļu dēļ, kad secināts, ka izdodošajai valstij ir pozitīvs ekstrateritoriāls pienākums, kas izpaužas lēmumā par personas neizraidīšanu no valsts. Pretējā gadījumā valsts būs sekmējusi konvencijā garantēto tiesību pārkāpumam citā valstī.

¹⁰⁷ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No.37 on Gender-related dimensions of disaster risk reduction in the context of climate change*, 7 February 2018, UN Doc. CEDAW/C/GC/37.

¹⁰⁸ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *General Recommendation No.30 on women in conflict prevention, conflict and post-conflict situations*. 18 October 2013, CEDAW/C/GC/30.

¹⁰⁹ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of India*, 24 July 2014, UN Doc. CEDAW/C/IND/CO 4 – 5, paras.14.-20.

1.4.3. ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja

ANO Starptautiskā konvencija par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu (CERD) ietver atsauci uz konvencijas piemērošanu tās dalībvalstu teritorijās un jurisdikcijā.¹¹⁰ Konvencijas 3.pants līdzīgi kā ICCPR Pakts ietver atsauci uz valsts teritoriju un jurisdikciju, tādējādi CERD dalībvalstij ir aizliegums pieļaut rasu segregāciju ne tikai savas teritorijas ietvaros, bet arī efektīvas kontroles (gan aģentu rīcībā, gan teritoriālas) ietvaros ekstrateritoriāli. Tomēr ANO ST jau norādītajā *Gruzija pret Krieviju* lietā secināja, ka CERD ir ekstrateritoriāls raksturs un tā ir piemērojama ārpus teritoriālās valsts robežām.¹¹¹ ANO ST secināja, ka Dienvidosetijas un Abhāzijas reģioni, kā arī tām piegulošās teritorijas Gruzijā abām valstīm atbilstoši CERD Konvencijai jāatturas no jebkādu diskriminējošu rīcību, personu vai grupējumu/organizāciju sponsorēšanas aizstāvēšanas un atbalstīšanas.

Komitejas prakse ekstrateritorialitātes jautājumā ir niecīga, aprobežojoties vien ar dažiem komitejas noslēguma secinājumiem par valstu iesniegtajiem kārtējiem ziņojumiem, piemēram, 2017.gadā CERD komiteja savos noslēguma secinājumos norādīja, ka Krievijas Federācijai ir *de facto* efektīva kontrole pār Krimas teritoriju, līdz ar to Krievijai ir pienākums nodrošināt šajā teritorijā konvencijā garantētās tiesības.¹¹² Arī doktrīnā ir atzīts, ka CERD ekstrateritoriāli ir piemērojama, turklāt šo principu komiteja sākusī izvērst tieši ar noslēguma secinājumu palīdzību saistībā ar pirmiedzīvotāju tiesībām.¹¹³

2007.gadā ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja pievērsās pirmiedzīvotāju tiesībām (*the rights of indigenous peoples*) savos noslēguma secinājumos par Kanādas periodisko ziņojumu norādot, ka Kanādai jānodrošina šo personu tiesības uz vides resursiem un savām tradicionālajām zemēm tādējādi, ka kompānijas, kas reģistrētas Kanādā nerada sekas personām teritorijās, kur šīs kompānijas veic savu faktisko darbību.¹¹⁴ Turklāt 2010.gadā

¹¹⁰ Likums "Par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos". Latvijas Republikas deklarācija, Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs Nr.21,24; UN General Assembly, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, 21 December 1965, United Nations, Treaty Series, vol. 660, p. 195.

¹¹¹ ANO Starptautiskās tiesas 2011.gada 1.aprīļa spriedums lietā *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Gruzija/Krievijas Federācija), Preliminary Objections, I.C.J. Reports 2011, p. 70

¹¹² UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Concluding observations on the Russian Federation*, UN Doc. CERDCRUS/CO/23-24, 25 August 2017.

¹¹³ Thornberry P., *The International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2016, pp.194.-195.

¹¹⁴ UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Reports submitted by States parties under article 9 of the Convention : International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination : addendum: Information provided by the Government [of] Canada on the implementation of the concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD/C/CAN/CO/18)*, 27 October 2009, CERD/C/CAN/CO/18/Add.1; UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination: Concluding Observations, Canada*, 25 May 2007, UN Doc. CERD/C/CAN/CO/18.

komiteja tādu pašu nostāju turpināja attiecībā uz iezemiešu tiesībām, kas būtu jāievēro ASV, Lielbritānijā, Austrālijā un Norvēģijā reģistrētiem uzņēmumiem.¹¹⁵ 2007.gads ir uzskatāms par aizsākumu komitejas darbā uz cilvēktiesību ekstrateritorialitātes atzīšanu, jo iepriekš nepastāvēja neviens lēmums, kas apskatītu šo jautājumu.

Vienlaikus ar ANO Cilvēktiesību komitejas secinājumiem, arī CERD komiteja nosodīja Izraēlas rīcību okupētajās Palestīnas teritorijās un norādīja, ka atbilstoši tās iepriekšējai praksei un ICCPR piemērošanas praksei, Izraēlai ir pienākums nodrošināt visas CERD garantētās tiesības teritorijās, kurās Izraēla īsteno efektīvu jurisdikciju ar kontroli un okupāciju.¹¹⁶

Vienīgais, kas ir pilnīgi skaidrs no šī brīža prakses konvencijas piemērošanā, ir tas, ka konvencija neliedz valstīm nodrošināt tajā garantētās tiesības ārpus savas teritoriālās robežas, turklāt valstis nedrīkst rīkoties tādā veidā, kas radītu rasu diskriminācijas aicinājumus vai sekas citas valsts teritorijā. Turklāt, tāpat kā ICCPR un CEDAW gadījumā, arī CERD komiteja ir atzinusi, ka konvencijai ir ekstrateritoriāls tvērums efektīvas kontroles pār personu vai teritoriju gadījumā, tomēr efektu doktrīna arī tāpat kā minētajām konvencijām, ir attiecināma tikai uz cilvēktiesību horizontālo darbību un valsts pienākumu nodrošināt, ka privātpersonas tās teritorijā nerīkojas pretēji cilvēktiesībām gan tās valsts teritorijā, gan neradītu sekas, kas ierobežotu cilvēktiesības citas valsts teritorijā.

1.4.4. ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja

Lai arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk – Konvencija) savā būtībā ir pilsonisko un politisko tiesību dokuments, kas garantē personām primāri tiesības, kas ir šajā cilvēktiesību paaudzē, dažos aspektos Konvencija ietver arī ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību aizsardzību.¹¹⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē

¹¹⁵UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on Australia*, 13 September 2010, UN Doc. CERD/C/AUS/CO/15-17; UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on Norway*, 8 April 2011, UN Doc. CERD/C/NOR/CO/19-20; UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on the United Kingdom*, 14 September 2011, UN Doc. CERD/C/GBR/CO/18-20; UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on the United States of America*, 25 September 2014, UN Doc. CERD/C/USA/CO/7-9.

¹¹⁶ UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), *Considerations of reports submitted by States parties under Article 9 of the Convention. Concluding Observation of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination in Israel*, UN Doc. CERD/C/304/Add.45; Coomans F., Kamminga M.T. (eds), *Extraterritorial application of Human Rights Treaties*, Oxford: Hart Publishing, 2004, p.64.

¹¹⁷ Zysset A. *The ECHR and Human Rights Theory: Reconciling the Moral and the Political*, New York: Routledge, 2017, Chapter 1.5; Renucci J.F *Introduction to the European Convention on Human Rights: The rights guaranteed and the protection mechanism*. Council of Europe Publishing, Strasbourg CEDEX, 2005.

vairākkārt ir ielasījusi ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības šo tiesību saturā.¹¹⁸ Līdz ar to nepieciešams apskatīt arī ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas secinājumus par šo tiesību ekstrateritoriālo raksturu.

Sākotnēji jānorāda, ka ICESCR atšķirībā no ICCPR neietver noteiktu teritoriālu ierobežojumu tā piemērošanā. Savā 2017.gada 10.augusta Vispārīgajā komentārā Nr.24 Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja nonāca pie līdzīga secinājuma, kāds bija ANO ST spriedumos *Corfu Channel*¹¹⁹ un *Construction of a Road on the border of Costa Rica and Nicaragua*.¹²⁰ Lai arī ANO ST šajos spriedumos apskatīja jautājumus par vides tiesībām, tomēr princips, kas tajos izveidots, saglabājas arī komentārā Nr. 24. Proti, valsts nedrīkst savā teritorijā atļaut nevienai personai veikt tādas darbības, kas varētu skart citu personu tiesības citas valsts teritorijā. Tādējādi radot ekstrateritoriālo saikni ICESCR paktā garantētajām tiesībām un valsts jurisdikcijai efektu doktrīnas un pienācīgas rūpības ievērošanā.¹²¹

Vispārīgajā komentārā par indivīdu tiesībām uz ūdeni Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja norādīja, ka ICESCR garantētās tiesības vispārīgi ir piemērojamas visām personām, kas ir valsts teritorijā vai jurisdikcijā, tajā skaitā efektīvā kontrolē.¹²² Turklāt Vispārīgajā komentārā par tiesībām uz sociālo drošību valstis iedrošinātas garantēt ICESCR 9.pantā garantēto tiesību aizsardzību ekstrateritoriālā manierē. Proti, norādot, ka tiesības uz sociālo aizsardzību ir piemērojamas horizontālā līmenī ar ekstrateritoriālu tvērumu.¹²³ Tieši tāds pats secinājums ir izdarīts saistībā ar tiesībām uz minimālo veselības aizsardzības līmeni.¹²⁴ Tomēr vienlaikus autore vēlas atzīt, ka visi minētie pienākumi ekstrateritoriālo dabu iegūst tikai negatīvā pienākuma kontekstā. Jo vairāk, Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja ir

¹¹⁸ Vislabākais piemērs būtu Konvencijas 1.protokola 1.pants – tiesības uz īpašumu, kas būtībā ir ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību paaudzē. Skatīt, piemēram, *Marckx pret Beļģiju* (iesniegums Nr.6833/74), 1979.gada 13.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; *Agosi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.9118/80), 1989.gada 24.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; *Dimopoulos pret Turciju* (iesniegums Nr.37766/05), 2019.gada 2.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 42.rindkopa; skatīt arī *Air Canada pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.18465/91), 1995.gada 5.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

¹¹⁹ ANO Starptautiskās tiesas 1949.gada 9.aprīļa spriedums lietā *Corfu Channel case* (Lielbritānija/Albānija), Judgment on Preliminary Objection: ICJ Reports 1948, p. 15.

¹²⁰ ANO Starptautiskās tiesas 2015.gada 16.decembra spriedums lietā *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area* (Kostarika/Nikaragva) un *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River* (Nikaragva/Kostarika), ICJ Reports 2015, p. 665; Principa izpratnei skatīt arī Arbitrāžas tiesas spriedums lietā *Trail smelter case* (Amerikas Savienotās Valstis/ Kanāda), 3 UNRIAA, p. 1905, 1952. Valsts pienākuma cilvēktiesībās un vides tiesībās pienācīgas rūpības ievērošanā kontekstā skatīt arī Starpameriku tiesas 2017.gada Konsultatīvo viedokli *Environment and Human Rights*, Nr. OC-23/17, 15 November 2017, requested by the Republic of Colombia un http://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/resumen_seriea_23_eng.pdf.

¹²¹ Coomans F. *The Extraterritorial Scope of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the Work of the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights*. Human Rights Law Review, Vol. 11 Iss. 1 (2011), p.35.

¹²² UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant)*, 20 January 2003, E/C.12/2002/11, para.31.

¹²³ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General Comment No. 19: The right to social security (Art. 9 of the Covenant)*, 4 February 2008, E/C.12/GC/19, para.54.

¹²⁴ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant)*, 11 August 2000, E/C.12/2000/4,

norādījusi, ka vienīgais ICESCR ietvertais pienākums, kas ietver pozitīvu ekstrateritoriālu piemērojamību ir vides aizsardzība jeb tiesības izmantot dabas resursus un atrasties labā vidē.¹²⁵

Lai arī Vispārīgajos komentāros ievietotās atziņas par ICESCR piemērojamību ārpus konkrētas dalībvalsts teritorijas ir plaši atzītas un viennozīmīgi to atbalsta, Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas prakse ir samērā neliela. Tas, autores ieskatā skaidrojams ar to, ka attiecīgā pakta papildprotokolam, kas dod tiesības personām vērsties ar individuālām sūdzībām par tajā ietverto tiesību iespējamu pārkāpumu pret noteiktu valsti, šobrīd ir tikai 24 dalībvalstis atšķirībā no ICCPR papildprotokola, kam ir 116 dalībvalstis un vēl trīs to ir parakstījušas.¹²⁶

2015.gada aprīlī Cilvēktiesību padomes (*UN Human Rights Council*) īpašais ziņotājs saistībā ar biedrošanās brīvību norādīja, ka valstīm kā minimums būtu pārnacionālā līmenī jānodrošina personām, kas cietušas no viņu tiesību uz biedrošanās brīvību pārkāpuma, būtu pieejami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi.¹²⁷ Protams, biedrošanās brīvība ir arī pilsonisko un politisko tiesību paaudzē, tomēr arī ICESCR Pakts ietver personu tiesību biedroties, tajā skaitā apvienoties arodbiedrībās un citādi. Ziņotājs atsaucas uz Māstrihtas principiem par valstu cilvēktiesību aizsardzības pienākumiem un to ekstrateritoriālo raksturu.¹²⁸ Jānorāda, ka šie principi ir attiecināmi uz ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas darbu, jo paredz ārusteritoriālu piemērojamību otrās paaudzes tiesībām, savukārt neskaidro pirmās paaudzes tiesību ekstrateritoriālo piemērojamību. Līdzīgi 2015.gadā arī īpašais ziņotājs saistībā ar tiesībām uz ēdienu skaidroja valstu ekstrateritoriālos pienākumus, kas rodas ICESCR 11.panta – tiesības uz adekvātu dzīves līmeni – ietvaros. Proti, ievērojot *no-harm rule*, valstis nedrīkstētu ierobežot personu piekļuvi ēdienam un ūdenim citā valstī (t.sk. veidojot embargo), turklāt uzsvērts cilvēktiesību horizontālais efekts, kas jākontrolē valstīm.¹²⁹ Šos pienākumus valstīm ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību kontekstā – ievērot cilvēktiesībās ietverto negatīvo pienākumu – neiejaukties personu tiesībās citas valsts teritorijā norāda arī īpašais ziņotājs saistībā ar tiesībām uz tīru ūdeni,¹³⁰ kā arī neatkarīgais eksperts saistībā ar tiesībām uz

¹²⁵ Skatīt arī *Committee on Economic, social and cultural Rights. General Comment on the State Obligations under the International Covenant on Economic, Social and cultural Rights in the Context of Business Activities.*

¹²⁶ UN Human Rights Office of the High Commissioner. *Status of Ratification: Dashboard.* Available: <http://indicators.ohchr.org/> [accessed: 12.03.2019.]

¹²⁷ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association*, 28 April 2015, UN Doc. A/HRC/29/25.

¹²⁸ ETOs for human rights beyond borders: *Maastricht Principles on Extraterritorial Obligations of States in the Area of Economic, Social and Cultural Rights.* Germany: Heidelberg (2013). Pieejams: https://www.etoconsortium.org/nc/en/main-navigation/library/maastricht-principles/?tx_drblob_pi1%5BdownloadUid%5D=23 [aplūkots: 24.02.2019.]

¹²⁹ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the right to food, Access to justice and the right to food: the way forward*, 12 January 2014, UN Doc. A/HRC/28/65.

¹³⁰ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, Addendum : Mission to Brazil (9 to 19 December 2013)*, 30 June 2014, A/HRC/27/55/Add.1

UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation.* 5 August 2015, UN Doc. A/68/264.

vidi¹³¹ un neatkarīgais eksperts saistībā ar efektiem, ko radījušas valstu starptautiskās finansiālās saistības.¹³²

Noslēgumā jāsecina, ka ICESCR ietvertās tiesības pamatā ir vērstas uz valstu savstarpējo sadarbību cilvēktiesību ievērošanā. Vienlaikus vairākas valstis ir sākušas iebilst pret ICESCR ietverto sadarbības pienākumu, uzsverot, ka tas ir diplomātisks un morāls jautājums nevis starptautisko tiesību pienākums palīdzēt citām valstīm un nodrošināt tajās cilvēktiesību ievērošanu, īpaši uzsverot, ka šis pienākums nav *erga omnes* saistošs, bet drīzāk ietver diplomātiska un morāla rakstura apņemšanos.¹³³

1.4.5. ANO Spīdzināšanas novēršanas komiteja

ANO Spīdzināšanas novēršanas komitejas Vispārējais komentārs Nr.2 *expressis verbis* apstiprina ANO Spīdzināšanas novēršanas konvencijas (CAT) ekstrateritoriālo piemērojamību. Vispārīgajā komentārā ir norādīts, ka CAT ietvertās tiesības jāpiemēro ekstrateritoriāli pēc tādiem pašiem principiem, kādi noteikti ICCPR piemērošanai ārpus dalībvalsts teritorijas.¹³⁴ Turklāt šajā konvencijā ietvertām tiesībām ir absolūts raksturs, tādējādi būtu absurdi uzskatīt, ka tās varētu būt ierobežojamas teritoriāli.

Ieskatam jānorāda uz Spīdzināšanas novēršanas komitejas secinājumiem par konvencijas ekstrateritoriālo piemērojamību lietā *JHA pret Spāniju*. Lai arī viedoklī komiteja tieši atsaucās uz Spānijas argumentiem par to, ka Spīdzināšanas novēršanas konvencijai nav ekstrateritoriāla rakstura un noraidīja šo Spānijas argumentu. Komiteja uzsvēra, ka tās Vispārīgajā komentārā Nr.2 skaidrota valsts spēja īstenot ekstrateritoriālo jurisdikciju noteiktos gadījumos, tajā skaitā arī tad, ja valsts īsteno efektīvu *de facto* vai *de jure* kontroli pār kādu teritoriju vai personu; un vēl jo vairāk šāds ekstrateritoriāls tvērums piemērojams gadījumos, kad valsts īsteno kontroli pār personu, kurai atņemta brīvība. Konkrētajā situācijā Spānija turpināja īstenot savu jurisdikciju arī uz kuģa, kurš pārvietojās pa atklātiem ūdeņiem, jo tā caur savu aģentu rīcību īstenoja efektīvu kontroli pār personām, kas atradās uz šī kuģa un to vēlāku nodošanu Mauritanijai. Turklāt, atbilstoši Spānijas un Mauritanijas noslēgtajai vienošanai, Spānija

¹³¹ UN Human Rights Council: *Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples*. 15 September 2017, UN Doc. A/HRC/ 36/46.

¹³² UN Human Rights Council: *The negative impact of the non-repatriation of funds of illicit origin on the enjoyment of human rights*. 7 May 2014, UN Doc. A/HRC/25/52.

¹³³ Saul B., Kinley D., Mowbray J. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

¹³⁴ UN CAT, *General comment No. 2 of the Committee against Torture on implementation of article 2 of the Convention by States parties, Official Documents of the General Assembly, sixty-third session, Supplement No. 44 (A/63/44), annex VI, para. 16.*

turpināja īstenot savu jurisdikciju pār iesniedzējiem, kamēr tie atradās Nouadhibou, Mauritānijā.¹³⁵

Lietā *Sonko pret Spāniju* komiteja nonāca pie identiska secinājuma. Proti, Spīdzināšanas novēršanas konvencijai ir ekstrateritoriāls raksturs arī tādā gadījumā, ja valsts īsteno efektīvu kontroli pār personām. Konkrētajā lietā Spānijas jurisdikcija tika konstatēta, jo iesniedzēji, kuri sūdzējās par iespējamu CAT konvencijas 12. un 16.panta pārkāpumu, necilvēcīgās apiešanās brīdī atradās uz kuģa, kur Spānijas gvarde (*Civil Guard*) īstenoja efektīvu kontroli. Jāmin, ka lietā *Sonko pret Spāniju* komiteja tieši norādīja, ka visi konvencijā ietvertie panti (garantētās tiesības) var izraisīt dalībvalsts ārusteritoriālu jurisdikciju.¹³⁶ Autore vēlas norādīt, ka komitejas secinājumi par Spānijas jurisdikciju sasaucas arī ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājumiem *Medvedyev un citi pret Franciju*,¹³⁷ kā arī, attīstot domu un ietverot to vienā no efektīvās kontroles veidiem, šis ir ekstrateritoriālās efektīvās kontroles piemērs *ratione personae*.

Lietā *Z pret Austrāliju* galvenais jautājums, kam veltīta uzmanība, bija vai valstij rodas pienākums indivīdam nodrošināt tiesību aizsardzības mehānismu, kurš atļautu personai pieprasīt izmaksāt kompensāciju par ciešanām citas valsts teritorijā, kad sekas radījušas otras valsts aģenti, iesniedzēju spīdzinot. Atbilstoši faktiskajiem apstākļiem iesniedzēja sūdzējās, ka Austrālija nav izpildījusi savu pienākumu, kas ietverts CAT konvencijas 14.pantā, lai iesniedzēja varētu pieprasīt kompensāciju no Ķīnas par CAT konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu. Šajā lietā ekstrateritorialitāte radās izskatot jautājumu par Austrālijas tiesībām atzīt citu suverēnu par atbildīgu iesniedzējas spīdzināšanā un tādējādi uzlikt par pienākumu izmaksāt kompensāciju. Pašsaprotami, ka komiteja noraidīja iesniedzējas sūdzības par konvencijas pārkāpumiem, jo Austrālija nevarēja būt valsts-atbildētāja; iesniedzējai bija jāvēršas pret Ķīnu. Kas minētās lietas kontekstā ir vairāk uzmanību piesaistošs, ir Austrālijas valdības pārstāvju argumentācija par konvencijas ekstrateritoriālo tvērumu un šajā argumentācijā ietvertās atsaucis no pašas komitejas, citu valstu prakses un Eiropas Cilvēktiesību tiesas, kas vienveidīgi

¹³⁵ UN CAT, *J.H.A. v. Spain*, Communication No. 323/2007, UN Doc. CAT/C/41/D/323/2007, 21 November 2008; Bernard R., Mitsilegas V. (eds), *Extraterritorial Immigration Control: Legal Challenges*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2010, p.83.

¹³⁶ UN CAT, *Sonko v. Spain*, Communication No.369/2008, UN Doc. CAT/C/47/D/368/2008, 25 November 2011; Estrada-Tanck D. *Human Security and Human Rights under International Law: The Protections Offerend to Persons Confronting Structural Vulnerability*. Oxford: Hart Publishing, 2016, p.237; Human Rights Case Summaries, *Placing Asylum Seeker in situation causing death contravenes the Convention against Torture*. Available: <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/sonko-v-spain-un-doc-catc47d3682008-20-february-2012> [accessed: 24.02.2019.]

¹³⁷ *Medvedyev un citi pret Franciju* (iesniegums Nr.3394/03), 2010.gada 29.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 62.-67.rindkopa; *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr. 27765/09), 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

atbalsta ne tikai ekstrateritoriālās jurisdikcijas atzīšanu specifiskos apstākļos, bet arī valstu jurisdikcionālo imunitāti citu valstu tiesās.¹³⁸

Līdzīga situācija bija arī lietā *H.B.A. un citi pret Kanādu*,¹³⁹ kur gan puses, gan komiteja vairākkārt atsaucās uz komitejas secinājumiem lietā *Guengueng un citi pret Senegālu*.¹⁴⁰ Proti, *H.B.A. un citi pret Kanādu* iesniedzējs sūdzējās, ka Kanāda nav efektīvi izmeklējusi un notiesājusi ASV prezidentu Dž. Bušu par viņa spīdzināšanu ASV aizturēšanas iecirkņos ārpus ASV teritorijas. Tā kā ASV nav CAT konvencijas fakultatīvā protokola dalībniece un līdz ar to komiteja nevar izskatīt sūdzības, kas notikušas ASV jurisdikcijā, iesniedzēji nevarēja vērsties pret ASV.¹⁴¹ Tomēr tas, kas šajā lietā ir īpašs ir komitejas secinājumi par to, kas jāņem vērā nosakot, vai persona bijusi valsts jurisdikcijā (efektīvā kontrolē). Šajā viedoklī Spīdzināšanas novēršanas komiteja norādīja, ka noteicošais efektīvai kontrolei pār personu nav tikai tās valstspiederība, bet ir vēl vairāki citi priekšnoteikumi, piemēram, konkrētā gadījumā – vai persona ir pieņēmusi tās valsts jurisdikciju nacionālā līmenī, pret kuru vēršas ar iespējamo konvencijas pārkāpumu. Respektīvi, vai, izmantojot vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, persona ir nacionālā līmenī pieprasījusi attiecīgo valsts iestāžu atbildību par iespējamajiem konvencijas pārkāpumiem un izveidojusi jurisdikcijas saikni. Tā kā lietā *H.B.A. un citi pret Kanādu* iesniedzējs to nebija izdarījis, komiteja noraidīja viņa sūdzību, jo iesniedzējs nebija radījis jurisdikcijas saikni ar Kanādu.

Lietā *Guengueng un citi pret Senegālu*¹⁴² CAT komiteja izvērtēja Čadas valstspiederīgo sūdzības par bijušā Čadas prezidenta *Hissene Habre* veikto spīdzināšanu Čadas teritorijā. Čadas eksprezidents aizbēga uz Senegālu, kur slēpās no notiesāšanas. Iesniedzēji savās sūdzībās norādīja, ka Senegāla pārkāpusi CAT 5. un 7.pantu, jo atteikusies notiesāt vai izdot tiesāšanai bijušo Čadas vadītāju. Līdzīgu jautājumus par jurisdikciju ir izskatījusi arī ANO ST lietā *Questions relating to the Obligation to prosecute or extradite*.¹⁴³ CAT komiteja secināja, ka

¹³⁸ UN CAT, *Z. v. Australia*, Communication No.511/2012, UN Doc. CAT/C/53/F/511/2012, 26 November 2014; *Al-Adsani pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35763/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; ANO Starptautiskās tiesas 1954.gada 15.jūnija spriedums lietā *Case of the monetary gold removed from Rome in 1943* (Itālija/ Francija, Apvienotā Karaliste, Amerikas Savienotās valstis), Preliminary Question, I.C.J. Reports 1954, p. 19 un citi.

¹³⁹ UN CAT, *H.B.A. and others v. Canada*, Communication No.536/2012, UN Doc. CAT/C/56/D/536/2013, 2 December 2015; UN. *Report of the Committee against Torture*, UN Doc. A/71/44, Supp.No.44., 2016. Available:<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=dtYoAzPhJ4NMMy4Lu1TOebG0swO%2FpbgJKqsRHAqE5MjCImKwZcTc0GhgaD1feI6J5DiSj6U57Wvu7CFKTjRg027cnZTISFO773EyPvHGGrBNc%3D>[aplūkots: 13.03.2019.].

¹⁴⁰ *Suleymane Guengueng et al. v. Senegal*, Communication No.181/2001, UN Doc.CAT/C/36/D/181/2001, 19 May 2006.

¹⁴¹ UN Human Rights Office of the High Commissioner. *Status of Ratification Interactive dashboard*. Available: <http://indicators.ohchr.org/> [accessed: 15.03.2019.].

¹⁴² *Suleymane Guengueng et al. v. Senegal*, Communication No.181/2001, UN Doc.CAT/C/36/D/181/2001, 19 May 2006.

¹⁴³ ANO Starptautiskās tiesas 2012.gada 20.jūlija spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to prosecute or extradite* (Beļģija/Senegāla), ICJ Rep. 2012, p.442.

Senegāla ir pārkāpusi CAT garantētās tiesības, jo atbilstoši universālās jurisdikcijas noteikumiem, tai bija pienākums izdot vai notiesāt *Hissene Habre* par noziegumiem pret cilvēci utt. Autores ieskatā šis ir viens no piemēriem, kā teritoriālās jurisdikcijas prezumpcija tiek īstenota pretēji pastāvošajai praksei par valsts galvu imunitāti, bet tas ir skaidrojams ar to, ka arī valsts augstākās amatpersonas zaudē imunitāti tad, ja tās veic noziegumus pret cilvēci. Šādā jautājumā valsts ekstrateritoriālā jurisdikcija izpaužas tādējādi, ka tā īsteno tiesu varu pār personu, kura veikusi cilvēktiesību rupju pārkāpumu kādā citā valstī, neatkarīgi no personas valstspiederības un notikuma vietas.

2008.gadā Komiteja slavēja Austrālijas rīcību atzīstot Konvencijas ekstrateritoriālo raksturu, tomēr norādīja, ka tai gribētos, lai Austrālija federālā līmenī nostiprinātu spīdzināšanas aizlieguma universālu piemērojamību.¹⁴⁴ Tāpat 2012.gadā sniegtajos noslēguma komentāros par Kanādas iesniegto kārtējo ziņojumu, CAT Komiteja īpašu uzmanību pievērta Konvencijā ietvertajām tiesībām, kurām pēc būtības ir ekstrateritoriāls tvērums, piemēram, aizliegumam izraidīt atpakaļ (*non-refoulement*). Komiteja pieprasīja Kanādai ieviest šo noteikumu nacionālajā regulējumā, lai nodrošinātu efektīvu principa ievērošanu.¹⁴⁵ Savukārt 2014.gadā CAT Komiteja savos noslēguma komentāros apsveica ASV veiktās izmaiņas nacionālajā regulējumā atzīstot Konvencijas ekstrateritoriālo piemērojamību arī noteiktās teritorijās ārpus ASV robežas, tādējādi stiprinot universāla spīdzināšanas aizlieguma piemērošanu ekstrateritoriāli.¹⁴⁶

Savukārt 2013.gadā Komiteja pauda bažas par Apvienotās Karalistes atturību atzīt Konvencijas ekstrateritoriālo spēku, lai arī valstij jau pastāvēja absolūts pienākums ievērot spīdzināšanas aizliegumu. Tā vietā CAT komiteja aicināja Apvienoto Karalisti publiski paust savu nostāju, ka Konvencijā garantētās tiesības valstij ir jānodrošina arī personām, kas atrodas tās jurisdikcijā – efektīvā kontrolē, tajā skaitā armijas, citu militāru vienību, amatpersonu utt. kontrolē,¹⁴⁷ tomēr arī savā 2017.gadā sagatavotajā ziņojumā Apvienotā Karaliste turpina atzīt, ka CAT primāri ir teritoriāla un tai pēc būtības nav ekstrateritoriāla daba.¹⁴⁸ Ievērojot minēto,

¹⁴⁴ UN CAT, *Concluding observations on the third periodic report of Australia*, 22 May 2008, UN Doc. CAT/C/AUS/CO/3.

¹⁴⁵ CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of Canada*, 25 June 2012, UN Doc. CAT/C/CAN/CO/6, para.9.; Papildus skatīt arī UN CAT 64th Session. *Alternative report on the Sixth periodic report of the Russian Federation under the Convention against torture and other inhumane or degrading treatment or punishment: The Extraterritorial Obligation of the Russian Federation*. June, 2018. Available: [https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/RUS/INT CAT CSS RUS 31607 E.pdf](https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/RUS/INT%20CAT%20CSS%20RUS%2031607%20E.pdf) [accessed: 14.04.2019.]

¹⁴⁶ UN CAT, *Concluding observations on the third to fifth periodic report of the United States of America*, 19 December 2014, UN Doc. CAT/C/USA/CO/3-5; UN Human Rights Committee: *Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. 7 April 2017, UN Doc. A/34/19.

¹⁴⁷ CAT, *Concluding observations on the fifth periodic report of the United Kingdom*, 27 May 2013, UN Doc. CAT/C/GBR/CO/5.

¹⁴⁸ UN CAT, *United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 6th periodic report of the United Kingdom, British Overseas Territories and Crown Dependencies*,

autore līdzīgi kā izvērtējot citu komiteju praksi, secina, ka valstis joprojām pretojas cilvēktiesību līgumu ekstrateritoriālai piemērošanai, atzīst klasiski pastāvošos efektīvās kontroles modeļus un pēc iespējas cenšas ierobežot efektu doktrīnas attīstību. Tādējādi arī CAT konvencijai ir ekstrateritoriāls tvērums, kā to norāda pati komiteja, tomēr ļoti šaurā tvērumā.

1.4.6. Secinājumi

Gan praksē, gan doktrīnā ANO cilvēktiesību līgumu uzraugošās komitejas lielākoties pieturas pie Cilvēktiesību komitejas iedibinātās prakses, jo savā ziņā tā ir *celmlauzis* cilvēktiesību piemērošanai. Autores ieskatā tas ir tādēļ, ka ICCPR paktam un tā fakultatīvajam protokolam ir visvairāk dalībvalstu un Cilvēktiesību komitejai ir visvairāk izskatāmo lietu, tādējādi arī visplašākā prakse. Tā, piemēram, sekojot Cilvēktiesību komitejas praksei piemērojot ICCPR, arī ANO Spīdzināšanas novēršanas komiteja savā Vispārīgajā komentārā Nr.2 norādīja, ka ANO Spīdzināšanas aizlieguma konvencijas 2.pantā ietvertais teritoriālais tvērums ietver situācijas, kad valsts tieši vai netieši īsteno *de facto* vai *de jure* kontroli pār personām.¹⁴⁹ Šis iemieso *ratione personae* ekstrateritoriālās jurisdikcijas īstenošanu, kas kā pamatprincips vairāk atbalstīts ANO cilvēktiesību konvenciju uzraugošo komiteju praksē. Apskatot pieejamo komiteju praksi secināms, ka *ratione loci* ekstrateritoriālās jurisdikcijas atzīšana nav izplatīta pieeja, pieturoties pie drošākā ceļa – *ratione personae* ekstrateritoriālās jurisdikcijas atzīšanas.

Autore gan vēlas norādīt uz ANO Cilvēktiesību komitejas plašo praksi, kurā tā par nožēlu vairāk pieturas pie nostājas, ka ICCPR ietvertās normas, ja tās netiek saistītas ar 6. vai 7. pantu minētajā paktā, nav ar ekstrateritoriālu raksturu. Tādējādi, lai arī pastāv daži prakses piemēri un vispārēja virzīšanās uz ekstrateritoriālas piemērojamības atzīšanu, jāsecina, ka gan dalībvalstis, gan pati komiteja ir piesardzīgas šajā jautājumā un pieturas pie teritorialitātes principa. Līdz ar to cilvēktiesību universalitāte nav sagaidāma nedz tuvākā, nedz tālākā nākotnē.

Daži autori ir pauduši uzskatu, ka valstu pozitīvajam pienākumam ir tikai teritoriālais tvērums, proti, pienākums nodrošināt, savukārt negatīvais pienākums (respektēt) nav saistīts ar valstu teritoriju un ikvienai dalībvalstij būtu pienākums respektēt starptautiskajā līgumā garantētās cilvēktiesības neatkarīgi no teritoriālā tvēruma. Autore pārsvarā piekrīt šādam

10 November 2017. Available:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/663316/uk-6th-periodic-report-under-cat.pdf [accessed: 02.05.2019.]

¹⁴⁹ UN CAT, *General Comment No. 2: Implementation of Article 2 by States Parties*, 24 January 2008, UN Doc. CAT/C/GC/2.

secinājumam, tomēr pozitīvais pienākums valstīm ekstrateritoriāli ir arī tādā gadījumā, ja ekstrateritoriālā jurisdikcija izpaužas kādā no diviem efektīvās kontroles veidiem, savukārt negatīvais pienākums visbiežāk izpaužas aizliegumā valstij savā teritorijā radīt citas valsts teritorijā tādas sekas, kas nesamērīgi ierobežotu citu personu tiesības. Šāds negatīvais pienākums bez efektīvas kontroles ir atzīts tikai izņēmuma gadījumos, piemēram, tiesībās uz dzīvību, spīdzināšanas aizliegumā un vides aizsardzībā (tiesības uz ūdeni, tīru ūdeni).

Lai arī ir saskatāma visu cilvēktiesību līgumu uzraugošo komiteju vēlme attīstīt attiecīgo konvenciju ekstrateritoriālo tvērumu, venlaikus jāatceras, ka tā no starptautisko cilvēktiesību līgumu skatupunkta vienmēr tikusi vērtēta atturīgi, jo valstīm noteikti jāpiekrīt, ka tās garantē personām to jurisdikcijā visas attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību līgumā garantētās tiesības. Turklāt valstu ekstrateritoriālā jurisdikcija jau izsenis bijusi sevišķi šauri piemērojama, ārkārtīgi retos apstākļos un tikai izņēmuma situācijās, citādi starptautiskās tiesas vai citi uzraudzības mehānismi sāktu uzspiest cilvēktiesību universalitāti, kas būtu pretrunā idejai, ka cilvēktiesību līgumiem vispār ir dalībvalstis. Tā zustu jebkāda jēga tam, ka tie ir starptautiski līgumi, kuros norādītos pienākumus valstis uzņemtos pievienojoties tiem.

2. EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS EKSTRATERITORIĀLĀ JURISDIKCIJA

Lai noskaidrotu un analizētu Eiropas Cilvēktiesību tiesas izvirzītos priekšnoteikumus, pēc kuriem tā noteic savu kompetenci izskatīt noteiktu strīdu, nepieciešams apskatīt Konvencijas 1.pantā noteikto teritoriālo tvērumu, jo īpaši ietverot atsauci uz valsts ekstrateritoriālo jurisdikciju.

Līdzīgi kā jau apskatītajās sistēmās, tikai tādā gadījumā, ja iespējamais Konvencijā garantēto tiesību pārkāpums radies Konvencijas dalībvalsts jurisdikcijā, Eiropas Cilvēktiesību tiesai būs tiesības izskatīt personas iesniegto sūdzību. Tas ir priekšnoteikums, kuru nekādā gadījumā nedrīkst apiet, citādi ECT rīkotos prettiesiski, un tās nolēmumam nebūtu nekādas vērtības.¹⁵⁰ Tādējādi secināms, ka dalībvalsts jurisdikcija un ECT jurisdikcija Konvencijas sistēmā ir savstarpēji nenodalāmi jēdzieni, lai izvērtētu iespējamu cilvēktiesību pārkāpumu, jo Konvencijas dalībvalsts teritorija un jurisdikcija ir Eiropas Cilvēktiesību tiesas teritoriālās jurisdikcijas pamats neatkarīgi no tā, vai faktiskie apstākļi norisinājušies dalībvalsts teritorijā vai ārpus tās. Arī tādā gadījumā, ja faktiskie apstākļi norisināsies trešajā valstī, kas nav Konvencijas dalībvalsts, tomēr šo rīcību vai valsts teritorijas daļu kontrolēs Konvencijas dalībvalsts, ECT būs tiesīga izskatīt iesniedzēju sūdzības par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Ņemot vērā, ka šajā pētnieciskajā darbā uzmanība pamatā tiks pievērsta jautājumiem par Eiropas Cilvēktiesību tiesas ekstrateritoriālo jurisdikciju, vienmēr jāpatur prātā, ka ECK ietvertais pamatprincips ir tāds, ka valsts jurisdikcija Konvencijas 1.panta tvērumā primāri ietver tās teritoriālo jurisdikciju, jo pastāv vispārējs pieņēmums, ka normālos apstākļos valstis savu jurisdikciju īsteno savā teritorijā.¹⁵¹ Tikai izņēmuma gadījumos, kuru saturs tiks apskatīts šī darba tālākajās nodaļās un daļēji sasaucas arī ar ANO cilvēktiesību līgumu uzraugošo komiteju un ANO Starptautiskās tiesas praksi,¹⁵² valsts savu jurisdikciju var īstenot ārpus tās

¹⁵⁰ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nr. 43370/04, 8252/05 un 18454/06), 2012. gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums ECHR. *Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights. Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability*, Updated 31 December 2018. Available: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_1_eng.pdf [accessed:15.04.2019].

¹⁵¹ *Assanidze pret Gruziju* (iesniegums Nr.71503/01), 2004.gada 8.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Sargsyan pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40167/06), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Al-Dumi un Montana Management Inc. Pret Šveici* (iesniegums Nr.5809/08), 2013.gada 26.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 89.rindkopa; *Gentilhomme, Schazff-Benhadji un Zerouki pret Franciju* (iesniegumi Nrs. 48205/99, 48207/99, 48209/99) 2002.gada 14.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 21.rindkopa.

¹⁵² Skaftīt maģistra darba iepriekšējās nodaļas, 19.-39.lpp.

teritorijas.¹⁵³ Konvencija neuzliek par pienākumu un nedod tiesības tās dalībvalstīm pieprasīt lai valstis, kuras nav Konvencijas dalībnieces, ievērotu tajā ietvertos standartus un aizsardzības līmeni.¹⁵⁴ Tādējādi Itālija nevar pieprasīt, lai Kambodža Itālijas valstspiederīgajam nodrošinātu visas Konvencijā garantētās tiesības tādā līmenī, kādu pieprasa Eiropas Cilvēktiesību tiesas interpretācija par Konvencijā ietvertajām normām. Šāds strīds būtu ārpus Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikcijas, tādā gadījumā Itālijai, īstenojot diplomātisko aizsardzību, būtu jāvēršas citā starptautiskajā strīdu izskatīšanas orgānā, piemēram, ANO Starptautiskajā tiesā.¹⁵⁵

Autores apskatītajā literatūrā šobrīd Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse ekstrateritoriālās jurisdikcijas piemērošanā ir raksturota kā ļoti svārstīga un kazuistiska, tāpēc nepieciešams padziļināti izvērtēt pamatprincipus, pēc kādiem Eiropas Cilvēktiesību tiesa secinātu, ka valsts ir īstenojusi ekstrateritoriālo jurisdikciju un līdz ar to paplašinās arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas teritoriālā jurisdikcija. Turklāt, sistēmiskas piemērošanas ievērošanai, kuru pieprasa visi starptautiskie cilvēktiesību līgumi, kā arī lai novērstu cilvēktiesību aizsardzības sistēmu savstarpējo kolīziju,¹⁵⁶ būtu nepieciešams ANO un ECK sistēmas vienveidot, tāpēc jāapskata, vai Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse saskan arī ar ANO cilvēktiesību konvenciju piemērošanā izveidoto praksi, jo īpaši ICCPR Pakta, jo tā jurisdikcijas klauzula raksturota kā ļoti līdzīga Konvencijas jurisdikcijas klauzulai.

2.1. Ieskats ECT teritoriālās jurisdikcijas tvērumā

Konvencijas 1.pants noteic: “*Augstās Līgumslēdzējas puses nodrošina ikvienam, kas atrodas to jurisdikcijā šīs Konvencijas I sadaļā minētās tiesības un brīvības.*”¹⁵⁷ Valsts

¹⁵³ *Rantsev pret Kipru un Krieviju* (iesniegums Nr.25965/04), 2010.gada 7.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 203.-204.rindkopa; *Yonghong pret Portugāli* (iesniegums Nr.50887/99), 1999.gada 25.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums; *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

¹⁵⁴ *Drozd un Janousek pret Franciju un Spāniju* (iesniegums Nr.12747/87), 1992.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, p.95.

¹⁵⁵ Salīdzināt ar ANO Starptautiskās tiesas 2007.gada 24.maija spriedums lietā *Ahmadou Sadio Diallo* (Gvineja/Kongo Demokrātiskā Republika), ICJ Rep. 2007.

¹⁵⁶ Eiropas Cilvēktiesību konvencija nedarbojas atrauti no citiem starptautiskās cilvēktiesības regulējošiem aktiem, Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt savā praksē ir atsaukusies uz ANO cilvēktiesību komiteju secinājumiem, kā arī ANO Starptautiskās tiesas un citu instrumentu secinājumiem. Piemēram, *Hassan un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.29750/09), 2014.gada 16.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 77.rindkopa; *Blečić pret Horvātiju* (iesniegums Nr.59532/00), 2006.gada 8.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Al-Adsani pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35763/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Marguš pret Horvātiju* (iesniegums Nr.4455/10), 2014.gada 27.aija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 138.rindkopa; *Svinarenko un Slyadnev pret Krieviju* (iesniegumi Nrs.32541/08 un 43441.08), 2014.gada 17.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 70., 132.rindkopa.

¹⁵⁷ 1.pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Padome, Starptautisks līgums, 1950.gada 4.novembrī pieņemts, Latvija pievienojusies 1997.gada 27.jūnijā, Latvijas Vēstnesis143/144 (858/859).

jurisdikcija Konvencijas 1.panta izpratnē ir apstākļi *sine qua non*, lai Eiropas cilvēktiesību tiesa vērtētu valsts atbildību par rīcību, kas iespējami radījusi indivīda Konvencijā ietverto cilvēktiesību pārkāpumu. Proti, Konvencijas 1.panta konstrukcijā ietverts Konvencijas tvērums pēc substances (*ratione materiae*), valsts-atbildētājas (*ratione personae*), laika (*ratione temporis*) un vietas, kur noticis iespējamais cilvēktiesību pārkāpums (*ratione loci*).¹⁵⁸ Šie Konvencijas 1.pantā ietvertie pamatkritēriji Tiesas jurisdikciju ierobežo tādējādi, ka valstīm, kuras ir Konvencijas dalībvalstis, var iestāties atbildība par rīcību, ko tā veikusi savā teritorijā un noteiktos apstākļos arī ārpus savas teritorijas. Savukārt valstīm, kuras nav Konvencijas dalībvalstis, nav saistošas Konvencijā ietvertās normas un to interpretācija.

Kā skaidrojais arī *Marko Milanovič*, valsts jurisdikcija Konvencijas 1.panta kontekstā ir koncepts, kas ietver divus jautājumus – (1) vai valsts īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju, kurā iespējamā cilvēktiesību pārkāpuma upuris atrodas; (2) vai valsts ir īstenojusi kontroli pār pašu upuri, kurš uzskata, ka viņa Konvencijā garantētās tiesības tikušas pārkāptas.¹⁵⁹ Turklāt bieži vien savstarpēji tiek jaukti valsts jurisdikcijas (angļu val. – *jurisdiction*) un starptautiskā pārkāpuma attiecināmības (angļu val. – *attribution, imputability*) lietojums. Proti, lai arī abos gadījumos izvērtējuma ietvaros izmanto līdzīgu terminoloģiju, piemēram, efektīva kontrole, tomēr katra no efektīvajām kontrolēm ietver atšķirīgu testu – efektīva kontrole pār kādu rīcību (attiecināmības jautājumi) un efektīva kontrole – vai valstij bija noteikts starptautisko tiesību pienākums. Īpaši Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvērusi nepieciešamību nodalīt jurisdikcijas jēdzienu no attiecināmības jēdziena savā lietā *Jaloud pret Nīderlandi*.¹⁶⁰ Autore gan vēlas norādīt, ka turpmākajā praksē tiesai šo uzstādījumu nav vis tik veiksmīgi sanācis izpildīt, jo vairākkārt tā savos nolēmumos ir izmantojusi ANO Starptautiskās komisijas Pantu par valsts atbildību par starptautiski prettiesisku rīcību (turpmāk – ARSIWA) 8.pantā (efektīva kontrole) izstrādāto testu tikai paplašinot to pretēji ANO Starptautiskās tiesas secinājumiem lietā *Nikaragva pret ASV*.¹⁶¹

Lai arī primāri Konvencijas 1.pants tiek saistīts ar teritoriālo jurisdikciju, tālākā Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē Konvencijas piemērošana attīstīta līdz uzskatam, ka īpašos un

¹⁵⁸ Skatīt, piemēram, *Denisov pret Ukrainu* (iesniegums Nr.76639/11), 2018.gada 25.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 92.-93.rindkopa; *Radomilja un citi pret Horvātiju* (iesniegumi Nrs. 37685/10, 22768/12), 2018.gada 20.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Nait Liman pret Šveici* (iesniegums Nr.51357/07), 2018.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; ECHR, *Practical Guide on Admissibility Criteria*. Updated on 31 December 2018, Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf [accessed: 14.03.2019.]

¹⁵⁹ Milanovič M. *Jurisdiction, Attribution and Responsibility in Jaloud*. EJIL Talk!, 2014, Available: <https://www.ejiltalk.org/jurisdiction-attribution-and-responsibility-in-jaloud/> [accessed:15.02.2019.];

¹⁶⁰ *Jaloud pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.47708/08), 2014.gada 20.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums,

¹⁶¹ ANO Starptautiskās tiesas 1984.gada 20.novembra spriedums lietā *Case Concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua* (Nikaragva/ASV), ICJ Rep. 1986, 114.-115.rindkopa.

ārķārtējos apstākļos šis princips var tikt paplašināts.¹⁶² Tādējādi ECK dalībvalstu atbildība par cilvēktiesību ievērošanu un iespējamiem pārkāpumiem pamatā ir limitēta ar to teritoriju, tomēr arī Konvencijas *travaux preparatoires* īpaši norādīts, ka jēdzieni *jurisdikcijas* ietvaros izvēlēti tādēļ, ka valstu jurisdikcija noteiktos apstākļos neaprobežojas tikai ar to teritoriju, bet arī citiem apstākļiem, tajā skaitā efektīvu kontroli pār citu teritoriju vai personām (okupācija vai valsts aģentu rīcība citas valsts teritorijā).¹⁶³ Turklāt, pavēršot jautājumu uz Eiropas Padomes teritoriālo tvērumu, lai arī Konvencijas *travaux preparatoires* norādīts, ka Eiropas Padomei un līdz ar to arī Konvencijai ir savs teritoriālais tvērums un sava piemērošanas telpa (*espace juridique*),¹⁶⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse norāda uz pretējo.¹⁶⁵ Tā savā praksē vairākkārt noteikusi, ka Konvencijas 1.pantā ietvertie noteikumi interpretējami tādējādi, ka valsts atbildība var iestāties arī par tādiem notikumiem, kas izdarīti konkrētās valsts jurisdikcijā, ja notikums norisinājies valstī, kas nav Konvencijas dalībvalsts. Līdz ar to, autoresprāt, Konvencijas ekstrateritoriālā piemērojamība un tādējādi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas ekstrateritoriālā jurisdikcija vērtējama ne tikai starp dalībvalstīm un to jurisdikciju Eiropas Padomes dalībvalstu ietvaros, bet arī uz valstīm, kas ir ārpus Eiropas Padomes teritorijas, piemēram, Irāka vai Sīrija.

Jau norādīts, ka atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei, paplašināt teritoriālo jurisdikciju var gadījumos, kad (1) valsts *de facto* pārvaldījusi citas valsts teritoriju (*ratione loci*) (2) vai gadījumā, ja valsts īstenojusi efektīvu kontroli pār iesniedzēju konkrētā lietā (*ratione personae*), tādējādi radot pamatu ekstrateritoriālajai jurisdikcijai.¹⁶⁶ Ievērojot Konvencijas īpašo statusu kā cilvēktiesību līgumam, tas jāinterpretē harmonijā ar starptautisko tiesību principiem, kas pastāv vienā sistēmā ar to.¹⁶⁷ Konvencija neietver īpašu atrunu no

¹⁶² *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr. 52207/99), 2001.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums; Wilde R. *The Legal Space or Espace Juridique of the European Convention on Human Rights: Is it Relevant to Extraterritorial State Action?* European Human Rights Law Review, 2005, Vol.2, p.155.

¹⁶³ Conseil de l'Europe. *Cour Européenne des Droits de l'Homme: Travaux préparatoires de l' article 1er de la Convention européenne des Droits de l'Homme*. Strasbourg, le 31 mars 1977. Pieejams: [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-ART1-COUR\(77\)9-EN1290551.PDF](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-ART1-COUR(77)9-EN1290551.PDF) [aplūkots:13.01.2019.]; ECHR, *Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights: Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability*, 31 December 2018. Available: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_1_eng.pdf [accessed:16.03.2019.]

¹⁶⁴ Ryngaert C. *Clarifying the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights: Al-Skeini and others v the United Kingdom App No 55721/07* (ECtHR, 7 July 2011). Merkourious, 2012 Vol 27., Iss. 74, Case Note, pp. 57-60; Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford University Press, 2017, p.101; Wilde R. *The Legal Space or Espace Juridique of the European Convention on Human Rights: Is it Relevant to Extraterritorial State Action?* European Human Rights Law Review, 2005, Vol.2, p.155.

¹⁶⁵ *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums; da Costa K. *The Extraterritorial Application of Selected Human Rights Treaties*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2013, p.229; Nigro R. *The Notion of “Jurisdiction” in Article 1: Future scenarios for the extra-territorial application of the European Convention on Human Rights*. The Italian Yearbook of International Law, Brill, Nijhoff, 2010, Vol 20, Iss.1.

¹⁶⁶ Skatīt maģistra darba 15.-19.lpp.

¹⁶⁷ Council of Europe, *The longer-term future of the system of the European Convention on Human Rights: Report of the Steering Committee for Human Rights (CDDH)*. 11 December 2015, p.98. Available: <https://rm.coe.int/the->

vispārējā principa, kas pastāv valstu atbildības par starptautisko tiesību pārkāpumiem kontekstā. Piemēram, lietā *Bankovič pret Apvienoto Karalisti* Tiesa secināja, ka, vērtējot jautājumus, kas saistīti ar valsts jurisdikciju un līdz ar to arī atbildību, Eiropas Cilvēktiesību tiesai jāņem vērā noteikumi, kas pastāv vispārējās starptautiskajās publiskajās tiesībās, piemēram, Starptautisko tiesību komisijas izstrādātajos ARSIWA, kuri lielākoties ietver starptautiskās paražas tiesības.¹⁶⁸

Vienlaikus gan jāpatur prātā, ka valsts jurisdikcijas konstatēšana pati par sevi nenozīmē, ka valsts ir atbildīga par rīcību, kas iespējams radījusi Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu. Šādu lēmumu Eiropas Cilvēktiesību tiesa var pieņemt tikai pēc tam, kad lieta tiek izskatīta pēc būtības, savukārt lietu pēc būtības var izskatīt tikai tad, ja ir konstatēta Konvencijas dalībvalsts jurisdikcija. Turklāt arī rīcības attiecināmība uz valsti, kas ir viens no ARSIWA galvenajiem elementiem, ir jānodala no valsts jurisdikcijas, jo attiecināmība ietilpst Konvencijas 1.panta *ratione personae* priekšnoteikumā, tas ir, vai rīcību veikusi valsts, kura noteiktajā lietā ir valsts-atbildētāja.¹⁶⁹ Tādējādi visupirms jākonstatē, vai rīcība notikusi valsts jurisdikcijā, un tikai pēc tam, kad tiek konstatēta valsts jurisdikcija, Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtēs jautājumu par rīcības attiecināmību uz noteikto valsti-atbildētāju un šīs valsts atbildību.

Valsts jurisdikcijai savas teritorijas ietvaros gan pastāv divi izņēmumi – ja rīcību kādas valsts teritorijā veikusi starptautiskā organizācija vai amatpersonas, kuras bauda starptautiski atzītas imunitātes, tad valsts, kuras teritorijā šī organizācija veic darbību, nav uzskatāma par atbildīgu par starptautiskās organizācijas rīcību. Turklāt šādos apstākļos valstij nevar iestāties atbildība arī par pozitīva pienākuma neīstenošanu, kas pieprasītu preventīvus pasākumus.¹⁷⁰ Otrais apstāklis ir jau iepriekš norādītais, proti, kad cita valsts var būt atbildīga par starptautisko cilvēktiesību pārkāpumiem, kas izdarīti teritoriālās valsts teritorijā, ja valsts īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju vai personām citas valsts teritorijā, tajā skaitā arī rīcību atklātā jūrā. Tādējādi valsts, kuras teritorijā rīkojas citas valsts aģenti vai pār kuru jurisdikciju īsteno cita valsts, būs atbildīga tikai par pozitīvo pienākumu izpildi tādā apjomā, kāds sedz ekonomiskus, juridiskus un diplomātiskus līdzekļus cilvēktiesību nodrošināšanai šajā teritorijā, kā arī negatīvu pienākumu izpildi. Papildus, tādā gadījumā, ja valsts ir uzsākusi pozitīvā procesuālā

[longer-term-future-of-the-system-of-the-european-convention-on-hum/1680695ad4](#) [accessed:15.02.2019.]; Forowitz M. *The Reception of International law in the European Court of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p.352.

¹⁶⁸ UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots: 21.03.2019.]

¹⁶⁹ *Arlewin pret Zviedriju* (iesniegums Nr. 22302/10), 2016.gada 1.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 74.rindkopa; *Turturica un Casian pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 28648/06 un 18832/07), 2016.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 32.rindkopa; *Soyma pret Moldovu, Krieviju un Ukrainu* (iesniegums Nr.1203/05), 2017.gada 30.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 24.rindkopa.

¹⁷⁰ Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, pp.97.-98.

pienākuma izpildi Konvencijas 2., 3. vai 5.panta ietvaros, valstij būs pienākums pildīt arī šo pozitīvo pienākumu.¹⁷¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka abi uzskaitītie gadījumi ir izņēmuma apstākļi (*an exceptional circumstance*), kas katrā atsevišķā lietā jāizvērtē pēc būtības. Tomēr, autoresprāt, Konvencijas ekstrateritoriālās piemērošanas racionālais izskaidrojums ir vienkāršs un loģisks – neatļaut Konvencijas dalībvalstīm pārkāpt tajā ietvertās cilvēktiesības ārpus savas teritorijas, kas būtu neiespējami tādā gadījumā, ja Konvencijai būtu tikai teritoriālais tvērums.¹⁷² Šī nostāja sakrīt arī ar ANO Cilvēktiesību komitejas prakses ietvaros pausto viedokli par ICCPR ekstrateritoriālo tvērumu.

Pēdējo laiku ievērojamākās lietas ECT jurisdikcijas noskaidrošanai ir *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* un *Al-Skeini pret Apvienoto Karalisti*. Lietā *Bankovič* Eiropas Cilvēktiesību tiesa saglabāja ierobežotu pieeju jautājumam par ekstrateritoriālo jurisdikciju un norādīja, ka iesniedzēju izvirzītais arguments par valsts jurisdikcijas esamību ikvienā situācijā, kad rīcība šķietami piedēvējama valstij, ir pārspīlēts. Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvēra, ka tikai īpašos un specifiskos apstākļos ekstrateritoriālā jurisdikcija var pastāvēt, turklāt ikkatrā situācijā tas ir jāvērtē kopsakarā ar faktiskajiem apstākļiem, kas doti noteiktajā lietā.¹⁷³ Turpretī lietā *Al-Skeini* tika apskatīta valsts jurisdikcija *ratione loci* kontekstā, proti, kurā brīdī uzskatāms, ka valsts militārie spēki īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju, tādējādi saglabājot *Bankovič* lietā izteiktos secinājumus par efektīvas kontroles nepieciešamību. Līdz ar to autore turpmākās nodaļas ietvaros līdzīgi kā minētajās lietās izdalīs Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi ekstrateritoriālas jurisdikcijas vērtējumiem, kad valsts īsteno efektīvu kontroli pār kādu teritoriju un kad valsts īsteno kontroli pār personu un tās tiesībām ar savu aģentu palīdzību. Lai arī ir iespējams vispārīgi izdalīt šos divus priekšnoteikumus ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai, jāsecina, ka doktrīnā atzīts, ka kopumā Konvencijas 1.panta ekstrateritoriālā piemērošana ir bijusi visai neskaidra, un Tiesas prakse ir diezgan kazuistiska.¹⁷⁴ Autore šim secinājumam nepiekrīt, jo uzskata, ka Tiesas prakse ir konsekventa, jo pamatprincipi saglabājas vieni un tie paši, bet prakse laika gaitā ir attīstīta paplašinot ekstrateritoriālās jurisdikcijas piemērošanas gadījumu klāstu.

Savukārt, pievērosies jautājumam par efektu doktrīnu, kas ir pazīstama starptautiskajās vides tiesībās un jau norādītajos ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas

¹⁷¹ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.28787/99), 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.27765/09), 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 77.-82.rindkopa un citi.

¹⁷² *Isaak un citi pret Turciju* (iesniegums Nr.44587/98), 2006.gada 28.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

¹⁷³ *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.

¹⁷⁴ Miller S. *Revisiting Extraterritorial Jurisdiction: A Territorial Justification for Extraterritorial Jurisdiction under the European Convention*. EJIL Vol.20 No.4 (2010), p.1225.

secinājumos, kas paustas Vispārīgajos komentāros un doktrīnā,¹⁷⁵ jāsecina, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas viedoklis ir drīzāk atturīgs. Lietā *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* Eiropas Cilvēktiesību tiesa konceptuāli saskaņoja efektu doktrīnu ar ekstrateritoriālo jurisdikciju un norādīja, ka jurisdikcija Konvencijas 1.panta ietvaros gadījumos, kad vienas valsts rīcība savā teritorijā rada sekas citā teritorijā, līdzīgi kā ar ekstrateritoriālo jurisdikciju pēc būtības ir iespējama tikai īpašos apstākļos.¹⁷⁶ Līdzīga situācija radās arī lietā *X un Y pret Šveici*,¹⁷⁷ kad Vācijas valstspiederīgais Eiropas Cilvēktiesību tiesā iesniedza sūdzību pret Šveici par iespējamu Konvencijas 2., 3., 5., 6. un 8.panta pārkāpumu. Šveices atbildīgās iestādes bija pieņēmušas lēmumu, ka iesniedzējs nedrīkst divus gadus iebraukt Šveicē un Lihtenšteinā, jo bija pārkāpis ieeļošanas noteikumus un uzturējies Lihtenšteinā ilgāk nekā uzturēšanās atļauja paredzējusi. Tā kā tobrīd Lihtenšteina vēl nebija kļuvusi par Konvencijas dalībvalsti, turklāt Šveice īstenoja administratīvās funkcijas, kas radīja sekas iesniedzējiem ne tikai Šveices teritorijā, bet arī Lihtenšteinā, Eiropas Cilvēktiesību tiesa apstiprināja efektu doktrīnas eksistenci arī savā judikatūrā.

Pēc tam, kad ir noskaidrots, vai sūdzībā iekļautais iespējamais pārkāpums noticis attiecīgās Konvencijas dalībvalsts teritorijā vai jurisdikcijā, Tiesa pievēršas jautājumam par rīcības attiecināmību uz valsti un valsts atbildību. Valsts atbildība starptautiskajās tiesībās atbilstoši paražu tiesībām, kas kodificētas ARSIWA pieprasa starptautiski prettiesisku rīcību, kas ietver gan darbību, gan bezdarbību un šīs rīcības, kā arī to seku attiecināmību uz valsti-atbildētāju, tomēr Konvencija neietver īpašu atsauci uz kritērijiem, lai noteiktu kādos gadījumos attiecīga rīcība ir attiecināma uz valsti. Līdz ar to vienīgais Konvencijā ietvertais noteikums, kas ir ar *lex specialis* raksturu valsts atbildības kontekstā, ir tās 41.pants saistībā ar kompensāciju, savukārt pārējie ar valsts atbildību saistītie noteikumi jāievēro kontekstā ar ARSIWA.¹⁷⁸ Lai arī ARSIWA 33.pants noteic, ka tie piemērojami tikai attiecībās ar valstu atbildību pret citām valstīm vai starptautiskajām organizācijām, autoresprāt, minētie panti ir uzskatāmi par piemērojamiem arī valsts atbildības kontekstā pret privātpersonām, balstoties uz individuāliem iesniegumiem. Turklāt Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt ir tieši atsaukusies uz ARSIWA izvērtējot prettiesiskas rīcības attiecināmību uz valsti.¹⁷⁹ Tā kā valsts atbildība ir

¹⁷⁵ Piemēram, UN ICESCR, *General comment No.24 (2017) on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities*. UN Doc. E/C.12/GC/24, 10 August 2017.

¹⁷⁶ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.43370/04, 8252/05 un 18454/06), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

¹⁷⁷ *X. un Y. pret Šveici* (iesniegumi Nrs. 7289/75, 7349/76), 1977.gada 14.jūlija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

¹⁷⁸ Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, pp.83.-101.

¹⁷⁹ Piemēram, *Al-Dulimi un Montana Management Inc. pret Šveici* (iesniegums Nr. 5809/08), 2016.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Verein Gegen Tierfabriken Schweiz (Vg1) pret Šveici (Nr.2)*

nākamais solis pēc jurisdikcijas noskaidrošanas, autore pievērsīsies atbildības jautājumiem tikai salīdzināšanas nolūkos.

Ievērojot minēto, var secināt, ka savā praksē Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir izvirzījusi divus pamata testus ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai – *ratione loci* (efektīva kontrole pār kādu teritoriju) un *ratione personae* (kontrole pār personu, kurai jānodrošina Konvencijā garantētās tiesības). Līdz ar to arī autore apskatīs Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi atbilstoši iedibinātajai praksei, pievienojot atziņas no doktrīnas un citiem avotiem, kas papildina to vai izskaidro. Tomēr pirms pievērsšanās ekstrateritoriālai jurisdikcijai, autore ieskatā nepieciešams apskatīt arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi teritoriālās jurisdikcijas izņēmumos.

2.1.1. *Prezumpcija par valsts teritoriālo jurisdikciju*

Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē pastāv prezumpcija, ka katra valsts savas teritorijas ietvaros īsteno savu jurisdikciju,¹⁸⁰ un, ja šī valsts norāda, ka *de facto* kontroli pār noteiktu teritoriju īsteno kāda cita valsts, tas ir šīs valsts pierādīšanas pienākums. Piemēram, lietā *Assanidze pret Gruziju* Eiropas Cilvēktiesību tiesa tieši norādīja uz šo prezumpciju vērtējot, vai Konvencijā garantēto tiesību uz vārda brīvību (Konvencijas 10.pants), personas brīvību un drošību (Konvencijas 5.pants) un taisnīgu tiesu (Konvencijas 6.pants) iespējamais pārkāpums, kurš norisinājās Ajarian Autonomajā Republikā, bija Gruzijas jurisdikcijā.¹⁸¹ Tiesa salīdzināja situāciju lietā *Assinadze pret Gruziju* ar tās secinājumiem lietā *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju*, un nolēma, ka Gruzija īstenojusi jurisdikciju minētajā republikā, jo nepastāv kādi elementi, kas pierādītu pretējo, turklāt pati Gruzija nebija norādījusi uz apstākļiem, kas atspēkotu šo prezumpciju, līdz ar to tika secināts, ka faktiski apgabals atrodas Gruzijas teritorijā, un Tiesa lēma, ka Gruzijai bija pienākums tur nodrošināt personām Konvencijā garantētās tiesības.¹⁸²

(iesniegums Nr.32772/02), 2009.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 86.rindkopa; *Murray pret Nīderlandi* (iesniegums Nr. 10511/10), 2016.gada 26.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, tiesneša *Albuquerque* atsevišķais viedoklis, 11.rindkopa.

¹⁸⁰ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.28787/99), 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

¹⁸¹ *Assanidze pret Gruziju* (iesniegums Nr.71503/01), 2004.gada 8.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 139.-142.rindkopa; *Sargsyan pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40167/06), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 127. un tālākās rindkopas; Leach P. *Ukraine, Russia and Crimea in the European Court of Human Rights*. EJIL Talk! (2014). Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/ukraine-russia-and-crimea-in-the-european-court-of-human-rights/> [aplūkots:15.02.2019.]

¹⁸² *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 48787/99), 2001.gada 4.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums; *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 135.rindkopa; *Assanidze pret Gruziju* (iesniegums Nr.71503/01), 2004.gada 8.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 139.-142.rindkopa.

Tiesas prakse, apskatot prezumpciju par teritoriālo jurisdikciju, ir samērā plaša. Tā ietver gadījumus, kad notikusi militāra okupācija pār kādas dalībvalsts teritoriju, citas valsts sniegta atbalsta separātistu kustībām dēļ, starptautisko tribunālu atrašanos dalībvalsts teritorijā, kā arī valstu piekrišanu izmantot savu teritoriju citas valstij vai veikt funkcijas, kas radīs sekas teritoriālajā valstī.¹⁸³ Lai arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka valsts šādos gadījumos nav spējīga turpināt īstenot savus Konvencijā ietvertos pienākumus pilnībā, šīm valstīm saglabājas pozitīvie pienākumi nodrošināt Konvencijā garantētās tiesības visiem iespējamajiem līdzekļiem, kādi ir to rīcībā. Lietā *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielā palāta norādīja: “[...] tā kā starptautiskajā sabiedrībā strīdus reģions uzskatāms par Moldovas teritoriju, Moldovai, atbilstoši Konvencijas 1.pantam, ar diplomātisko sakaru palīdzību ir pienākums turpināt nodrošināt šajā teritorijā dzīvojošo personu tiesības, kas ietvertas Konvencijā.”¹⁸⁴

Lietā *Sargsyan pret Azerbaidžānu* Eiropas Cilvēktiesību tiesa, vērtējot Azerbaidžānas pārstāvju argumentu, ka iespējamais Konvencijas 1.Protokola 1.panta pārkāpums (tiesības uz īpašumu) un 8.panta (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) pārkāpums nav noticis tās jurisdikcijā, jo teritorija, kurā norisinājušies lietas faktiskie apstākļi, vairākas desmitgades ir strīdus teritorija starp Azerbaidžānu un Armēniju, norādīja, ka Konvencijas 1.panta ietvaros teritorija nav attiecīgās valsts jurisdikcijas robežās tikai tādos gadījumos, ja ir notikusi teritorijas okupācija vai arī to ir ieņēmuši separātistu spēki. Tā kā konkrētajā lietā šādi apstākļi netika konstatēti, Tiesa atzina, ka Azerbaidžāna īsteno jurisdikciju pār Gulistānas apgabalu.¹⁸⁵

Vienlaikus autore vēlas uzsvērt, ka tādā gadījumā ja valsts teritoriju efektīvi pārvalda kāda cita valsts vai kustība, tas neatņem valstij negatīvo pienākumu respektēt Konvencijā garantētās tiesības personām šajā teritorijā arī tad, ja prezumpcija ir atspēkota. Doktrīnā ir atzīts, ka valstīm to teritorijas okupācijas gadījumā nevar turpināties pozitīvais pienākums, jo tas vienkārši ir neiespējami, izņemot jau *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* norādītie diplomātiskie un kompensatorie pasākumi,¹⁸⁶ piemēram, Konvencijas 8.pantā ietvertais

¹⁸³ *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Ivantoc un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.23687/05), 2011.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; *Djokaba Lambi Longa pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.33917/12), 2012.gada 9.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums utt.

¹⁸⁴ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs. 43370/99, 8252/05 un 18454/06) 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; vienlaikus skatīt Tiesas secinājumus turpmākajās lietās, kas saistītas ar Piedņestras reģionu un nepārtraukto Tiesas monitoringu pār valstu jurisdikcijas sadalījumu.

¹⁸⁵ *Sargsyan pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40167/06), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

¹⁸⁶ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.43370/04, 8252/05 un 18454/06), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 109.-110.rindkopa; *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 322.-352.rindkopa; *Ivantoc un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.23687/05), 2011.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 105. un tālākās rindkopas.

pienākums nodrošināt efektīvu tiesisko regulējumu personām, lai tās varētu aizsargāt savas tiesības uz privāto dzīvi vai mājokļa neaizskaramību, tāpat arī Konvencijas 3.pantā ietvertais pozitīvais pienākums efektīvi izmeklēt iespējamu spīdzināšanas gadījumu arī teritoriālajai valstij būs neiespējams, jo teritoriju kontrolē cita valsts vai personu grupa. Savukārt neiejaukties tiesībās uz privāto dzīvi, nespīdzināt, nenonāvēt un citas Konvencijā garantētās tiesības to negatīvajā aspektā gan. Vienlaikus, tādā gadījumā, ja valsts būs uzsākusi izmeklēšanu par iespējamu Konvencijas 2., 3. vai kāda cita panta ievērošanu teritorijā, valsts pati būs radījusi sev jurisdikcionālo saikni un tādējādi tai saglabāsies šīs izmeklēšanas ietvaros pozitīvais pienākums nodrošināt efektīvu izmeklēšanu.¹⁸⁷

2.1.2. Situācijas, kad valsts ar vienošanos (piekrišanu) neīsteno savu jurisdikciju

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē ir apskatījusi gadījumus, kad ekstrateritoriālu jurisdikciju īsteno kāda valsts, kurai teritoriālā valsts ir nodevusi pildīt kādas funkcijas šajā teritorijā. Tādā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtētu tās Konvencijas dalībvalsts atbildību par Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu, kura atbilstoši līgumam, ierastai praksei vai kāda cita iemesla dēļ faktiski veic kontroli.¹⁸⁸ Šādas lietas ir salīdzinoši retas Eiropas Cilvēktiesību tiesa judikatūrā, jo valstis nelabprāt nodod savas suverēna tiesības citām valstīm labprātīgi.

Viens no piemēriem ir jau norādītā lieta *X. un Y. pret Šveici*, kurā Vācijas pilsonim pēc tam, kad viņš nebija aizpildījis un iesniedzis dokumentus, lai turpinātu savu uzturēšanos Šveicē un Lihtenšteinā, viņš sūdzējās, ka viņa Konvencijā garantētās tiesības ir pārkāpusi Šveice. Proti, atbilstoši Šveices un Lihtenšteinas divpusējam līgumam, Šveice bija tiesīga pieņemt lēmumu par atļauju personām uzturēties gan Šveices, gan Lihtenšteinas teritorijā, tādējādi īstenojot savu jurisdikciju arī Lihtenšteinas teritorijā. Izvērtējot faktiskos apstākļus, Tiesa konstatēja, ka nav noticis Konvencijā garantēto tiesību pārkāpums, bet jurisdikcija šajā gadījumā nebija Lihtenšteinai kā teritoriālajai valstij, bet Šveicei.¹⁸⁹ Faktiski, autores ieskatā, šajā lietā Šveice īstenoja efektīvu kontroli pār iesniedzēju *de jure*, jo lēmums, ko tā pieņēma radīja tiešas sekas/efektu iesniedzējam Lihtenšteinā, kura bija nodevusi šo funkciju Šveicei.

¹⁸⁷ Skatīt maģistra darba 68.-72.lpp.

¹⁸⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras pamatakmens šajā jautājumā ir *Drozd un Janousek pret Spāniju un Franciju* (iesniegums Nr.12747/87), 1992.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, tomēr atsaucies uz šāda veida ekstrateritoriālas jurisdikcijas īstenošanu veiktas arī: *Manoilescu un Dobrescu pret Rumāniju un Krieviju* (iesniegums Nr.60861/00), 2005.gada 3.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 101.rindkopa; *Vironi un citi pret Albāniju un Itāliju* (iesniegums Nr.35720/04 un 42832/06), 2009.gada 29.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 37.rindkopa.

¹⁸⁹ *X un Y pret Šveici* (iesniegums Nr.8166/78), 1978.gada 3.oktobra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

Arī Eiropas un starptautiskā aresta ordera izdošana uzskatāma par valsts piekrišanu savas teritorijas izmantošanai citas valsts interešu īstenošanai. Piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas kazuistiskā pieeja ekstrateritorialitātes noskaidrošanai ir apskatāma tās spriedumā lietā *Stephens pret Maltu (Nr.1)*,¹⁹⁰ kur tieši pretēji vispārīgi Tiesas praksē nostiprinātajiem principiem un Lielās palātas secinājumiem lietā *Bankovic pret Apvienoto Karalisti*,¹⁹¹ tā uzskatīja, ka iesniedzējs tiktāl, ciktāl nepieciešams Konvencijas 5.panta iespējama pārkāpuma izvērtēšanai, bija Maltas jurisdikcijā, jo Malta izdeva Eiropas apcietināšanas orderi, kā rezultātā iesniedzējs nepamatoti tika aizturēts Spānijā. Šajā lietā iesniedzējs bija Lielbritānijas pilsonis, kurš dzīvoja Spānijā, bet tika turēts aizdomās par plānu ievest narkotikas Maltas teritorijā. Līdz ar to secināms, ka iesniedzējs nevienā brīdī neatradās Maltas teritorijā, bet Maltas nacionālā tiesa izdeva Eiropas aresta orderi. Līdz ar to iesniedzējs bija Maltas jurisdikcijā arī visu to laiku, ko pavadīja Spānijā apcietinājumā, gaidot savu izdošanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa skaidroja, ka iesniedzēja ieslodzīšana Spānijā bija pamatota tikai un vienīgi ar Maltas izdoto aresta orderi, līdz ar to arī Maltas jurisdikcijā ietilpa pienākums nodrošināt Konvencijas 5.pantā garantēto tiesību ievērošanu. Autore uzskata, ka šis ir ne tikai viens no pierādījumiem efektu doktrīnai, bet arī tam, kā vienas valsts rīcībā, kas pamatota ar citas valsts lēmumu, tiek īstenota otrās valsts jurisdikcija. Lietā *Vasiliciuc pret Moldovu* šis princips tika atkārtoti apstiprināts, proti, par iesniedzēju Moldovā tika izdots starptautiskais aresta orderis, un iesniedzēja tika aizturēta Grieķijā, kur tika paturēta ieslodzījumā līdz nodošanai Moldovas varas iestādēm. Balstoties uz saviem secinājumiem *Stephens pret Maltu (Nr.1)* lietā, arī šajā gadījumā Tiesa secināja, ka iesniedzēja aizturēšanas pamats bija Moldovas izdotais aresta orderis, līdz ar to apcietinājuma pamatotība ir Moldovas jurisdikcijas jautājums, lai arī faktiski iesniedzējs bija aizturēts Grieķijā.¹⁹²

Lietā *Drozd un Janousek pret Franciju un Spāniju* Eiropas Cilvēktiesību tiesa skatīja jautājumu saistībā ar Andoru. Proti, divpusēju līgumu ar Franciju un Spāniju ietvaros, franču un spāņu tiesneši veica tiesnešu funkcijas arī Andorā, līdz ar to iesniedzēji uzskatīja, ka Konvencijas 6.pantā garantēto tiesību ievērošana gulstas uz Francijas un Spānijas pleciem, tomēr Tiesa norādīja, ka lai arī tiesneši patiešām ir no Francijas un Spānijas, tie nevienā brīdī nepilda Francijas un Spānijas valstu suverēnās funkcijas (tiesu varas), tajā skaitā tiesu varas funkcijas; šie tiesneši pildīja Andoras valsts funkcijas un piemēroja Andoras nacionālo

¹⁹⁰ *Stephens pret Maltu (Nr.1)* (iesniegums Nr.11956/07), 2009.gada 21.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 50.-54.rindkopa; *Toniolo pret Itāliju un Sanmarīno* (iesniegums Nr.44853/10), 2012.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 53.-57.rindkopa.

¹⁹¹ *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.55207/99), 2001.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.

¹⁹² *Vasiliciuc pret Moldovu* (iesniegums Nr.15944/11), 2017.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 21.-25.rindkopa.

regulējumu, tādējādi viņu kompetence bija balstīta uz Andoras nacionālajām tiesībām. Līdz ar to Tiesa konstatēja, ka notikums nav norisinājies Francijas un Spānijas jurisdikcijā, un nevarēja izskatīt sūdzības par iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu. Vienlaikus Tiesa izskatīja iesniedzēju sūdzību par Konvencijas 5.panta iespējamu pārkāpumu, jo Andoras nacionālās tiesas spriedums tika izpildīts Francijā un pamatojoties uz gadsimtiem ilgu Francijas un Andoras paražu.¹⁹³

Jānorāda, ka šie ir vienīgie Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē pastāvošie piemēri, kad tā ir izskatījusi jautājumu par vienošanos starp valstīm, lai īstenotu tās funkcijas. Vienā no gadījumiem tas radīja saikni ar valsti, kad līgumā tika ietverta klauzula par to, ka Šveice īstenos publiskās funkcijas Lihtenšteinas vārdā, savukārt otrā lietā nekādi nevar saskatīt Francijas un Spānijas jurisdikciju, jo vienīgais, kas vienoja tiesnešus ar šīm valstīm bija tiesnešu valstspiederība un tiesneša amata pildīšana arī tajās, savukārt faktiski lēmums tika pieņemts Andorā, atbilstoši Andoras nacionālajam regulējumam un Andoras tiesās, kur tiesneši bija neatkarīgi. Līdz ar to apstiprinās Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājumi par valsts teritoriālo jurisdikciju un ierobežojumiem – visos gadījumos tik vērtēts pamats valsts funkciju izpildei un saiknei ar lēmuma pieņēmējiem, kā arī valstu pierādījumi, ka tās nav īstenojušas efektīvu kontroli savā teritorijā. Autores ieskatā

2.1.3. Situācijas, kad imunitātes dēļ valsts nevar īstenot savu jurisdikciju

Atbilstoši starptautiskajās tiesībās atzītiem noteikumiem, piemēram, 1961.gada Vīnes konvencijai par Diplomātiskajiem sakariem un citiem vispārējiem principiem, kas laika gaitā attīstījušies saistībā ar valstu diplomātiskajām pārstāvniecībām un diplomātiem citās valstīs, valstu nosūtītie diplomāti, valsts galvas un starptautisko organizāciju amatpersonas bauda imunitāti valstīs, uz kurām tās ir nosūtītas.¹⁹⁴ Tādējādi, lai arī valstīm ir vispārīgs pienākums savā teritorijā nodrošināt Konvencijā garantēto tiesību ievērošanu un nodrošināšanu (gan pozitīvie, gan negatīvie pienākumi), tās nevar būt atbildīgas par personu ar starptautisko imunitāti veiktajām darbībām un rīcībām, jo pavisam vienkārši tās nekontrolē attiecīgās

¹⁹³ *Drozdz un Janousek pret Franciju un Spāniju* (iesniegums Nr.12747/87), 1992.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 91.-98.rindkopa.

¹⁹⁴ 1961.gada Vīnes konvencija par diplomātiskajiem sakariem, Starptautisks līgums, pieņemts 1961.gada 18.aprīlī, Latvijā stājās spēkā 1992.gada 14.martā, Latvijas Vēstnesis 104(2869), 11.07.2003; *Kalogeropoulou un citi pret Grieķiju un Vāciju* (iesniegums Nr.59021/00), 2002.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

personas savā teritorijā.¹⁹⁵ Kā norāda *William A. Schabas*,¹⁹⁶ piemēram, lai arī valstij ir pozitīvs pienākums izmeklēt apstākļus, kas saistīti ar indivīda nāvi, teritoriālajai valstij to nebūs iespējams izdarīt, ja tie būs norisinājušies citas valsts diplomātiskajā pārstāvniecībā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir vairākkārt uzsvērusi, ka valstu suverēnā imunitāte ir starptautiskajās tiesībās aizsargāts koncepts, kas attīstījies no principa *par in parem non habet imperium* jeb vienai valstij nevar būt vara pār citu valsti.¹⁹⁷ Šis princips arī aizliedz vienas valsts nacionālo tiesu spriedumiem radīt efektu citai valstij, kā to norādījusi ANO ST lietā *Jurisdictional Immunities of the State*.¹⁹⁸ Līdz ar to Eiropas Cilvēktiesību tiesa jautājumus saistībā ar diplomātu imunitāti visbiežāk neizskatīs Konvencijas 1.panta ietvaros, bet drīzāk teritoriālās valsts atbildību 6.panta ietvaros, apskatot personai uzliktā ierobežojuma (neiespējamības celt prasību tiesā pret personu ar diplomātisko imunitāti) leģitīmo mērķi – valstu imunitāte – un sabiedrības kā kopuma ieguvumu.¹⁹⁹ Piemēram, lietā *Jones un citi pret Apvienoto Karalisti* iesniedzēji norādīja, ka imunitātes došana Saūda Arābijas militārpersonai (leitnantam) pārkāpj iesniedzēju tiesības uz taisnīgu tiesu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā spriedumā ne tikai smalki izskatīja valstu imunitātes un to pārstāvju imunitātes nozīmi un praksi starptautiskajās tiesībās, tajā skaitā arī tādus gadījumus, kad noticis spīdzināšanas aizlieguma pārkāpums, un secināja, ka starptautiskajās tiesībās ir izkristalizējusies paražas tiesība, ka valstīm ir imunitāte pret citu valstu jurisdikciju, līdz ar to arī sūtnim no Saūda Arābijas bija imunitāte pret Apvienotās Karalistes nacionālo tiesu jurisdikciju civillietās.²⁰⁰

¹⁹⁵ Chukwuemeke Okeke E. *Jurisdictional Immunities of States and International Organizations*, Oxford: Oxford University Press, 2018, p.342; Aust A. *Handbook of International law (2nd ed.)* Cambridge: Cambridge University Press, 2010, p.127.

¹⁹⁶ *William Anthony Schabas* (dzimis 1950.gadā) ir kanādiešu izcelsmes starptautisko tiesību jurists, kas specializējas starptautiskajās krimināltiesībās un cilvēktiesībās. ASV Holokausta muzejs viņu ir atzinis par pasaulē ziņošāko ekspertu genocīda aizliegumā un starptautiskajās tiesībās. Viņš ir pasniedzējs Leidenes Universitātē, Nīderlandē un savas dzīves laikā ir sarakstījis vairāk nekā 18 monogrāfijas un 350 rakstus par starptautiskajām tiesībām, genocīgu un nāvessodu. Uz viņa publikācijām vairākkārt atsaukusies ANO Starptautiskā tiesa, Eiropas Cilvēktiesību tiesa un vairāku nacionālo jurisdikciju tiesas, piemēram, ASV. Viņš bija arī ANO ziņotājs Izraēlā okupēto teritoriju jautājumā.

¹⁹⁷ Skatīt, piemēram, *McElhinney pret Īriju* (iesniegums Nr. 31253/96), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 35.rindkopa; *Al-Dulimi un Montana Management Inc. Pret Šveici* (iesniegums Nr.5809/08), 2016.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lielās palātas spriedumam pievienotās tiesneses Inetas Ziemeles atsevišķās domas; *Al-Adsani pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35763/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 54.rindkopa; *Treska pret Albāniju un Itāliju* (iesniegums Nr.26937/04), 2006.gada 29.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

¹⁹⁸ ANO Starptautiskās tiesas 2012.gada 3.februāra spriedums lietā *Jurisdictional Immunities* (Vācija/Itālija, Grieķijas iesaistīšanās), ICJ Rep. 2012, p.99.

¹⁹⁹ *Fogarty pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.37112/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 34.-39.rindkopa.

²⁰⁰ *Jones un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegumi Nr.34356/06, 40528/06), 2014.gada 14.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 166.-215.rindkopa; *McElhinney pret Īriju* (iesniegums Nr. 31253/06), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 36.rindkopa; *Manoilescu un Dobrescu pret Rumāniju un Krieviju* (iesniegums Nr.60861/00), 2005.gada 3.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 80.rindkopa.

Arī lietā *Beer un Regan pret Vāciju* Eiropas Cilvēktiesību tiesa apskatīja iespējamu Konvencijas 6.panta pārkāpumu, proti, Vācijas nacionālajā regulējumā pastāvēja imunitātes klauzula citu valstu diplomātiskajiem pārstāvjiem un diplomātiskajām misijām, savukārt iesniedzēji sūdzējās, ka viņu tiesības uz lietas izskatīšanu tiesā tika pārkāptas, jo Vācijas nacionālā tiesa atteicās izskatīt jautājumu par to, vai iesniedzējiem pastāvēja darba tiesiskās attiecības ar Eiropas Kosmosa aģentūru (*European Space Agency*). Līdz ar to Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka šajā gadījumā Eiropas Kosmosa aģentūra baudīja diplomātisko imunitāti un lietu Vācijas tiesas nevarēja izskatīt.²⁰¹ Tādējādi arī starptautiskas organizācijas pārstāvniecības rīcība lai arī faktiski norisinās teritoriālās valsts robežās, nav šīs valsts jurisdikcijā.

Ievērojot, ka šāda sūtņu un valstu pārstāvju imunitāte ir uzskatāma par starptautisko paražas tiesību, ir skaidrs, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa nekad nekonstatēs pārkāpumu, ja valsts nebūs īstenojusi Konvencijā garantētās tiesības, kad indivīds vēlēšies celt prasību tiesā pret personu, kas bauda diplomātisko imunitāti (civillieta). Šāda bezdarbība autores ieskatā ir atbilstoša starptautisko tiesību normām un nedrīkstētu būt citādi. Savukārt pienākums izraidīt vai notiesāt attiecas uz tādiem starptautisko tiesību pārkāpumiem, kas ietverti ANO Spīdzināšanas aizlieguma konvencijā. Tādā gadījumā, ja diplomātiskais pārstāvis, kas bauda imunitāti, veiktu šādus noziegumus, tad valstij būtu pienākums to notiesāt vai izraidīt uz citu valsti, kur to notiesātu.²⁰² Hipotētiski tādā gadījumā, ja indivīds vērstos Eiropas Cilvēktiesību tiesā ar sūdzību pret dalībvalsti, kas nav izraidījusi personu vai notiesājusi to (iekļaujot Konvencijas 2.panta un 3.panta procesuālo pienākumu efektīvi izmeklēt), Eiropas Cilvēktiesību tiesa varētu ne tikai konstatēt teritoriālās valsts jurisdikciju, bet arī Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu.

Ievērojot minēto, autore secina, ka citu valstu diplomātiskās pārstāvniecības un starptautisko organizāciju pārstāvniecības nav teritoriālās valsts jurisdikcijā, un par pārkāpumiem, kas izdarīti šajās pārstāvniecībās, valsts nevar īstenot savu jurisdikciju. Tas ir uzskatāms par vienu no izņēmumiem prezumpcijai par valsts teritoriālo jurisdikciju. Vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa nevarētu vērtēt starptautiskās organizācijas, kas nav tai pievienojusies, atbildību par Konvencijā garantēto tiesību iespējamu pārkāpumu, tomēr Eiropas Cilvēktiesību tiesas kompetencē noteikti būtu gadījumi, kad valsts, kas ir Konvencijas

²⁰¹ *Beer un Regan pret Vāciju* (iesniegums Nr. 28934/95), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 40.-64.rindkopa.

²⁰² ANO Starptautiskās tiesas 2012.gada 20.jūlija spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to Prosecute or Extradite* (Beļģija.Senegāla), Spriedums, ICJ Reports 2012, p.422.

dalībvalsts, t diplomātiskajā pārstāvniecībā iktu īstenota efektīva kontrole pār personu, un tādējādi tiktu veikta rīcība, kas nonāktu pretrunā Konvencijā garantētajām tiesībām.²⁰³

2.1.4. Jurisdikcija attiecībā uz starptautisko organizāciju un tiesu rīcību

Kā jau norādīts nodaļas ievadā, Konvencijas dalībvalstīm nav pienākuma nodrošināt Konvencijas ievērošanu starptautisku organizāciju, kas veic darbību attiecīgās dalībvalsts teritorijā, rīcībā.²⁰⁴ Piemēram Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Icaret Anonim Şirketi pret Īriju*²⁰⁵ skaidroja, ka Konvencija pati par sevi neaizliedz valstīm nodot kādu daļu no tās varas starptautiskai organizācijai (tajā skaitā pārnacionālai organizācijai, konkrētajā lietā ES), lai panāktu sadarbību dažādās jomās.²⁰⁶ Turklāt arī starptautiskās organizācijas, kurai nodotas attiecīgās valsts funkcijas, atbildība pati par sevi nav vērtējama Eiropas Cilvēktiesību tiesā, ja tā nav kļuvusi par Konvencijas dalībvalsti.²⁰⁷ Savukārt, ja līgums, vienošanās vai organizācijas statūti dod tiesības valstīm iejaukties kāda lēmuma pieņemšanā vai ierobežot organizācijas rīcību noteiktās sfērās, attiecīgās organizācijas dalībvalsts, kas nav rīkojusies savu tiesību ietvaros nodrošinot Konvencijā garantētās cilvēktiesības, var būt atbildīga par pārkāpumiem.²⁰⁸

Viens no piemēriem, kad valsts būtu atbildīga arī par starptautiskas organizācijas ietvaros pieņemtu lēmumu, ir tad, ja šai valstij tomēr piekrīt kāda diskrecionāra vara vai rīcības brīvība, kāda tā būtu Eiropas apcietināšanas ordera ietvaros, kad valstis saglabā tiesības izvērtēt, vai valstī, uz kuru paredzēts nosūtīt indivīdu nepastāv draudi viņa dzīvībai, spīdzināšanai vai

²⁰³ *M. pret Dāniju* (iesniegums Nr.17390/90), 1992.gada 14.oktobra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁰⁴ *Waite un Kennedy pret Vāciju* (iesniegums Nr.26083/94), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 67.rindkopa; *X pret Vāciju* (iesniegums Nr.235/56), 1958.gada 10.jūnija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁰⁵ *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi pret Īriju* (iesniegums Nr.45036/98), 2005.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Avotiņš pret Latviju* (iesniegums Nr. 17502/07), 2016.gada 23.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²⁰⁶ Skatīt arī Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford: Oxford University Press, 2017, p.98; *Galic pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.11687/07), 2009.gada 9.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums;

²⁰⁷ *Confederation francaise democratique du travail pret Eiropas Kopeinu* (iesniegums Nr.8030/77), 1978.gada 10.jūlija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums; *Melchers and Co. Pret Vāciju* (iesniegums Nr.13258/87), 1990/gada 9.februāra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁰⁸ Skatīt, piemēram, *Tarakhel pret Šveici* (iesniegums Nr.29217/12), 2014.gada Eiropas Cilvēktiesību Lielās palātas tiesas spriedums, 90.rindkopa; *Avotiņš pret Latviju* (iesniegums Nr. 17502/07), 2016.gada 23.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums..

diskriminācijai, kas liegtu pieeju tiesai.²⁰⁹ Un lai arī pastāv ekvivalentas cilvēktiesību aizsardzības prezumpcija, šo prezumpciju arī var atzīt par acīmredzami nepietiekamu.²¹⁰

Lietā *Djokaba Longi pret Nīderlandi* atbilstoši Konvencijas 5.pantam iesniedzējs sūdzējās, ka viņa Konvencijā garantētās tiesības uz brīvību ir pārkāptas tādējādi, ka viņš prettiesiski ticis aizturēts Nīderlandē un nav varējis pieprasīt savu atbrīvošanu. Lietā ietvertie faktiskie apstākļi norāda, ka iesniedzējs ticis nogādāts Starptautiskajā Krimināltiesā liecības sniegšanai, kur kopā ar vēl četrām personām sniedza liecības pret Kongo Demokrātiskās Republikas prezidentu. Pēc liecības sniegšanas iesniedzējs lūdza Nīderlandē patvērumu, jo uzskatīja, ka atgriešanās gadījumā viņam tiktu apdraudēta dzīvība. Eiropas Cilvēktiesību tiesā *Bede Djokaba Lambi Longa* sūdzējās par to, ka Starptautiskā Krimināltiesā viņu prettiesiski paturēja apcietinājumā pēc liecības sniegšanas, jo 2007.gadā viņam beidzās apcietinājuma termiņš Kongo Demokrātiskajā Republikā, savukārt 2011.gadā Krimināltiesā viņu aizturēja nepamatoti. ECT secināja, ka Starptautiskā Krimināltiesā un tās rīcība nav Nīderlandes jurisdikcijā, jo Nīderlande neatbild par starptautiskas organizācijas, kas atrodas tās teritorijā, darbībām.²¹¹ Kas šķiet interesants *Djokaba Lambi Longa* lietas kontekstā ir Tiesas iepriekšējie secinājumi lietā *Krajisnik pret Apvienoto Karalisti*, kur iesniedzējs sūdzējās, ka viņa tiesības pārkāptas Bijušās Dienvidslāvijas Tribunāla piešķirtā soda dēļ, tomēr Tiesa secināja, ka iesniegums par iespējamu Konvencijas 5.panta (nepamatota brīvības atņemšana) pārkāpumu ir noraidāms pēc būtības nevis tāpēc, ka Apvienotajai Karalistei nebūtu bijusi jurisdikcija, izpildot starptautiskas tiesas uzlikto sodu savā teritorijā. Vienīgais, kas liek domāt, ka nav noticis prakses pagrieziens ir tas, ka Apvienotās Karalistes pārstāvji nenorādīja uz jurisdikcijas neesamību, un tāpēc Tiesa to neskatīja.²¹² Tas saskan arī ar lietā *Assanidze pret Gruziju* secinātajam, ka teritoriālajai valstij pašai ir jānorāda un jāskaidro, kāpēc tā nav īstenojusi teritoriālo jurisdikciju savā valstī.

Tāpat jau 1975.gadā Eiropas Cilvēktiesību komisija secināja, ka Starptautiskā Militārā Tribunāla lēmumi un sekas nebija Vācijas jurisdikcijā, kad sūdzību par iespējamu Konvencijas pārkāpumu iesniedza notiesātā Rūdolfa Hesa sieva.²¹³ Faktiski ieslodzījuma vieta (*Spandau* cietums) atradās Vācijas teritorijā, bet to daļēji pārvaldīja Apvienotā Karaliste, tomēr Tiesa

²⁰⁹ Skatīt, piemēram, *Michaud pret Franciju* (iesniegums Nr. 12323/11), 2012.gada 6.decembrā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 61.rindkopa; *Pirozzi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.21055/11), 2018.gada 17.aprīlā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 62.rindkopa.

²¹⁰ *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi pret Īriju* (iesniegums Nr.45036/98), 2005.gada 30.jūnijā Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Avotiņš pret Latviju* (iesniegums Nr. 17502/07), 2016.gada 23.maijā Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²¹¹ *Djokaba Lambi Longa pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.33917/12), 2012.gada 9.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

²¹² *Krajisnik pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.6017/11), 2012.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

²¹³ *Hess pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.6231/73),1975.gada 28.maijā Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

norādīja, ka šajā gadījumā jurisdikcija nebija nedz Apvienotajai Karalistei, nedz Vācijai, jo lēmumu par personas apcietināšanu pieņēma starptautiska tiesa, kas arī bija vienīgais pamats apcietinājuma piemērošanai. Tādējādi autore saskata līdzību ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas pastāvošo praksi lietās ar starptautisko vai Eiropas aresta orderi, piemēram, *Stephens pret Maltu (No.2)* un citos gadījumos, jo vērtēts tiek lēmuma pieņemējs. Turklāt lietā *Berič un citi pret Bosniju un Hercegovinu* Tiesa secināja, ka ANO Augstā pārstāvja rīcība nedrīkst tikt attiecināta uz Konvencijas dalībvalsti un līdz ar to arī nav tās jurisdikcijā neatkarīgi no tā, ka jebkura no ANO DP dalībvalstīm var apturēt misiju, ko tā kontrolē, jo efektīva kontrole pār Augstā pārstāvja (vietējās administrācijas) Bosnijā un Hercegovinā pēc Dienvidslāvijas kara bija tieši ANO Drošības padomei kā starptautiskai organizācijai nevis tās dalībvalstīm vai teritoriālajai valstij, kur starptautiskā organizācija veica darbību.²¹⁴

Ievērojot minēto secināms, ka tādos gadījumos, ja starptautiskā organizācija efektīvi kontrolē darbības kādas Konvencijas dalībvalsts teritorijā, tā nebūs attiecīgās valsts atbildība. Tiesa, kā arī vairāki starptautisko cilvēktiesību eksperti šo izdala kā vienu no teritoriālas jurisdikcijas prezumpcijas izņēmumiem. Autorei nākas nepiekrīst, jo tas, kas tiek vērtēts šajā gadījumā ir iespējamā pārkāpuma attiecināmība uz valsti nevis tas, vai faktiski rīcība notikusi valsts jurisdikcijā. Protams, tā ir starptautiskas organizācijas jurisdikcija, kas pilda funkcijas kādā noteiktā ģeogrāfiskā punktā., tomēr ne velti gadījumos, kad starptautiskā vienošanās ietver valsts rīcības brīvību noteiktā jautājumā, Eiropas Cilvēktiesību tiesa var izvērtēt šīs valsts atbildību, jo faktiski jurisdikcija jau saglabājas teritoriālajām valstīm.

2.2.Konvencijas dalībvalsts ekstrateritoriālā jurisdikcija, kad tā īsteno efektīvu kontroli pār citu teritoriju (*ratione loci*)

Pirmais no diviem izņēmumiem, kad Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka Konvencijas dalībvalsts īsteno ekstrateritoriālo jurisdikciju ir tādos gadījumos, kad tā īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju, piemēram, okupācijas rezultātā. Šajā nodaļā, pretēji iepriekš apskatītajiem piemēriem, autore apskatīs Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumus saistībā ar efektīvu kontroli pār teritoriju, kur teritoriālā valsts nav devusi savu piekrišanu, bet šī efektīvā kontrole notikusi militāras operācijas vai citas vardarbīgas rīcības rezultātā. Tomēr autorei jānorāda, ka efektīva kontrole pār kādu teritoriju Konvencijas 1.panta izpratnē neaizvieto Konvencijas 56.panta kārtībā dalībvalstu pievienotās deklarācijas par Konvencijas normu piemērošanu attiecībā uz to

²¹⁴ *Berič un citi pret Bosniju un Hercegovinu* (iesniegums Nr.36357/04, 36350/04, 38346/04, 41705/04, 45190/04,45578/04, 45579/04, 45580/04, 91/05, 97/05, 100/05, 101/05, 1121/05, 1123/05, 1125/05, 1129/05, 1132/05, 1133/05, 1169/05,1172/05, 1175/05, 1177/05, 1180/05, 1185/05, 20793/05, 25496/05), 2007.gada 16.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 24.-30.rindkopa.

atkarīgajām teritorijām, piemēram, Francijas 1974.gada 3.maijā iesniegtā deklarācija, Apvienotās Karalistes 2009.gada 28.septembra deklarācija par Virdžīnu salām un vēlāk arī citām teritorijām un citas, jo šīs teritorijas faktiski ietilpst attiecīgās valsts teritoriālajā jurisdikcijā.²¹⁵ Tipiskākais šā brīža piemērs Eiropas Padomes dalībvalstu ietvaros vienas valsts *de facto* kontrolē pār otru valsti ir Turcija un Kipra (Ziemeļkipras teritorija), Moldova un Krievija (Piedņestras apgabals), Ukraina un Krievija (Doņeckā, Luhanska un Krimas pussala) un Kalnu Karabaha (Armēnijas un Azerbaidžanas strīdus teritorija). Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai, valsts var īstenot ekstrateritoriālu jurisdikciju *ratione loci* divos gadījumos – kad tā militāri okupē citas valsts teritoriju vai arī tad, ja valsts atbalsta kādas citas valsts teritorijā izveidotas separātistu kustības un vietējās administrācijas, tādējādi nodrošinot to turpmāku pastāvēšanu.

2.2.1. *Efektīva kontrole militāras okupācijas vai militāras operācijas ietvaros*

Pirmais piemērs efektīvas kontroles īstenošanai citas valsts teritorijā ir tieši militāra okupācija. Lietā *Loizidou pret Turciju*²¹⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka Turcija īsteno efektīvu kontroli pār iesniedzējas īpašumu, jo tās militārās vienības atradās Kipras teritorijā un īstenoja efektīvu kontroli pār Kipras salas ziemeļu teritoriju. Tiesa norādīja, ka valsts atbildību Konvencijas 1. panta tvērumā var izvērtēt arī tādā gadījumā, ja valsts tiesiski vai prettiesiski īsteno kontroli pār citas valsts teritoriju, tajā skaitā arī caur militāru rīcību, jo tādējādi valsts, kura kontrolē šo teritoriju īsteno savu jurisdikciju. Lai arī konkrētajā lietā vairāk saskatāms ekstrateritoriālās jurisdikcijas pamats *ratione personae*, šī lieta ir nozīmīga tās *ratione loci* kā blakuselementa dēļ. Proti, secinājumus lietā *Loizidou pret Turciju* Tiesa vēlāk skaidroja arī savā spriedumā lietā *Kipra pret Turciju*, kur norādīja, ka iepriekš izdarītos secinājums par tādu pašu faktisko situāciju, kad Turcijas aģenti Ziemeļkiprā liedz piekļuvi personu īpašumam un tādējādi tika konstatēta Turcijas jurisdikcija, var paplašināt un vispārināt. Tādējādi Tiesa savu iepriekšējo nostāju un Turcijas jurisdikcijas atzīšanu *ratione personae* tādos pašos faktiskajos apstākļos, bet no cita skatupunkta paplašināja uz *ratione loci*, jo Turcijas militārpersonas ne tikai kontrolēja personas Ziemeļkiprā, bet Turcija kontrolēja Kipras ziemeļu daļu kā tādu.²¹⁷

²¹⁵ Council of Europe. *Declarations and Reservations for the Treaty No.405 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations> [aplūkots 2019.gada 5.martā]. Skatīt arī: *Bui Van Thanh un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.16137/90), 1990.gada 12.marta Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums; *Yonghong pret Portugāli* (iesniegums Nr.50887/99), 1999.gada 25.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

²¹⁶ *Loizidou pret Turciju* (iesniegums Nr.15318/89), 1996.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²¹⁷ *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Guzelyurtlu un citi pret Kipru un Turciju* (iesniegums Nr.36925/07), 2019.gada 29.janvāra Eiropas

Tāpat arī lietās *Kipra pret Turciju* un *Manitaras un citi pret Turciju* Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtēja Turcijas ekstrateritoriālo jurisdikciju Kīprā un precizēja savu nostāju lietā *Loizidou pret Turciju*, skaidrojot, ka svarīgākais, kas noteic, ka Turcijai ir efektīva kontrole pār Kīpras ziemeļu teritoriju ir administratīvās vienības un militārpersonu klātesamība reģionā. Proti, Turcija nodrošina pārvaldību šajā Kīpras daļā, un tādēļ arī īsteno efektīvu kontroli pār to.²¹⁸

Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm uzskatāma par grandu ekstrateritorialitātes jautājumā.²¹⁹ Lietas faktiskie apstākļi ir saistīti ar Dienvidslāvijas karu un Kosovas krīzi, kas norisinājās 1999.gadā. Iesniedzēji uzskatīja, ka viņu tiesības uz dzīvību (Konvencijas 2.pants), vārda brīvību (Konvencijas 10.pants) un efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem (Konvencijas 13.pants) ir pārkāptas, jo NATO operācijas ietvaros tika izšauta raķete, kā rezultātā mira vairāku iesniedzēju tuvi radnieki un tika ievainoti citi iesniedzēji. Šajā lietā iesniedzēji vēlējās ievērojami paplašināt Konvencijas 1.panta tvērumu, salīdzinot to ar 1949.gada Ženēvas konvenciju par attieksmi pret karagūstekņiem.²²⁰ Tomēr Eiropas Cilvēktiesību tiesa nepiekrīta, ka Konvencijas izstrādātāji būtu vēlējušies ielasīt pienākumu valstīm jebkuros apstākļos ievērot Konvencijā garantētās tiesības. Turklāt, apskatot jautājumu par efektīvu kontroli, Tiesa skaidroja, ka nav saskatāms nedz *ratione personae* modelis, nedz *ratione loci* modelis, jo līdzīgi kā secinājumos lietā *McElhinney pret Īriju*²²¹ skaidrotais, ekstrateritoriāla jurisdikcijas *ratione loci* valstīm ir tikai tādā gadījumā, ja tās ar valsts piekrišanu, uzaicinājumu, atļauju vai militāras okupācijas gadījumā, otrā valsts ir izveidojusi autonomu administrāciju un pārvaldību okupētajā teritorijā. Savukārt *ratione personae* tiek atzīta tikai diplomātisko un konsulāro personu rīcībā un uz kuģiem, kas reģistrēti Konvencijas dalībvalsts teritorijā. Savukārt *Bankovič* lietā Tiesa nespēja konstatēt šādus apstākļus, jo faktiski rīcību kontrolēja starptautiska organizācija un fakts, ka Apvienotās Karalistes militārpersonas piedalījās operācijā, neradīja ekstrateritoriālu jurisdikciju šai valstij *ratione loci*, jo salīdzinājumā ar Tiesas secinājumiem *Kīpras* lietās un *Ilascu pret Moldovu un Krieviju*, militārpersonas neīstenoja okupuāciju vai kontroli pār teritoriju.

Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 194.-197.rindkopa; Par pašreizējo situāciju Kīpras ziemeļu teritorijās vairāk skatīt arī: UN Human Rights Council, *Question of human rights in Cyprus*, 9 February 2018, UN Doc. No.A/HRC/37/22.

²¹⁸ *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Loizidou pret Turciju* (iesniegums Nr.15318/89), 1996.gada 18.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Manitaras un citi pret Turciju* (iesniegums Nr.54591/00), 2008.gada 3.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 43.-45.rindkopa.

²¹⁹ *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr. 52207/99), 2001.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.

²²⁰ 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par attieksmi pret karagūstekņiem, Starptautisks līgums, pieņemta 1949.gada 12.augustā, Latvijā stājas spēkā 1992.gada 24.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.52(2627), 05.04.2002.

²²¹ *McElhinney pret Īriju* (iesniegums Nr.31253/96), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

Lietā *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* tika konstatēta Apvienotās Karalistes jurisdikcija, jo, atbilstoši faktiskajiem apstākļiem, iesniedzēju radinieki bija Apvienotās Karalistes aģentu (militārpersonu) efektīvā kontrolē. Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka faktiskie apstākļi neapšaubāmi norāda, ka laika posmā, kad Irākā bija pārejas posms no Arābu sociālistiskās atdzimšanas partijas pārvaldības (*Ba'ath Party*) līdz pagaidu valdībai, Apvienotā Karaliste kopā ar Amerikas Savienotajām valstīm īstenoja funkcijas, kuras kā ierasts būtu jāīsteno suverēnam.²²² Proti, īpašu uzsvāru Eiropas Cilvēktiesību tiesa lika uz faktu, ka Apvienotā Karaliste īstenoja kontroli un bija atbildīga par Irākas dienvidu daļas uzraudzību. Tādos apstākļos Eiropas Cilvēktiesību tiesa paplašināja tās nostiprināto doktrīnu *Banković* lietā un secināja, ka Apvienotā Karaliste ar savu militāro vienību klātesamību reģionā drošības nodrošināšanas laikā, kurā īstenoja efektīvu kontroli pār nonāvētajām personām (indivīdiem, kuru tiesības tika pārkāptas) īstenoja ekstrateritoriālo jurisdikciju. Līdz ar to loģiskā argumentu ķēde noveda tiesu līdz pretējam secinājumam, kāds tas bija Apvienotās Karalistes nacionālajā tiesā,²²³ un norādīja, ka visi iesniedzēji Konvencijas 1.panta kontekstā atradās Apvienotās Karalistes jurisdikcijā. Jānorāda, ka iesniedzēji sūdzējās par Konvencijas 2.panta iespējamu pārkāpumu gan no materiālā tvēruma, gan procesuālā. Proti valsts negatīvā pienākuma nenonāvēt personas, kā arī valsts pozitīvā procesuālā pienākuma efektīvi izmeklēt personu Konvencijas 2.pantā garantēto tiesību iespējamo pārkāpumu.²²⁴ Apskatot lietu *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* autore vēlas norādīt uz kādu viedokli, kas pausts doktrīnā. *Cedric Ryngaert*²²⁵ savā atskatā par Eiropas Cilvēktiesību tiesas ekstrateritoriālo jurisdikciju skaidroja, ka Tiesas spriedums šajā lietā paver durvis tādām kā hibrīdam ekstrateritoriālās jurisdikcijas atzīšanai, proti, ja līdz šim pastāvēja divi skaidri pamati – efektīva kontrole pār teritoriju (tajā skaitā arī noteiktas suverēna funkcijas šajā teritorijā) un efektīva kontrole pār personu, tad šajā lietā, lai arī Tiesa atsauca uz teritoriālo vai nav tā, ka faktiski tiek paplašināts personālais modelis un pazemināts tā standarts.²²⁶ Autore nepiekrīt šim viedoklim, jo skaidri saskatāmas

²²² Skatīt ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. S/RES/1483 (2003) *The situation between Iraq and Kuwait*; ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. S/RES/1476 (2003) *The situation between Iraq and Kuwait*; ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. S/RES/1441 (2002), *The situation between Iraq and Kuwait* un citas.

²²³ *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 136.-137.rindkopa.

²²⁴ ECHR, *Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights: Right to life*, Updated on 31 December 2018. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_ENG.pdf [accessed: 13.04.2019.]

²²⁵ *Cedric Ryngaert* (dzimis 1978) ir starptautisko publisko tiesību pasniedzējs Utrehtas universitātē. Vienlaikus viņš ir izdevis vairākas monogrāfijas un rakstus saistībā ar valsts atbildību cilvēktiesību kontekstā, kā arī cilvēktiesību horizontālās iedarbības kontekstā. Vairākkārt komentējis Eiropas Cilvēktiesību tiesas nozīmīgākās lietas dažādos Eiropas līmeņa zinātniskajos žurnālos, piemēram, EJIL un citos.

²²⁶ *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; Ryngaert C. *Clarifying the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights (Al-Skeini v the United Kingdom)*, Utrecht Journal of International and European Law, Vol 28, Iss 74, pp.57-60.

teritoriālās pārvaldības pazīmes, fakts vien, ka valsts pārvalda citas valsts teritoriju un īsteno noteiktas suverēna funkcijas norāda uz *ratione loci* modeli.

Lietas *Al-Saadoon un Mufdhi pret Apvienoto Karalisti* lēmumā par lietas pieņemamību izskatīšanai Eiropas Cilvēktiesību tiesa skaidroja, ka iesniedzēji visu laiku, kamēr tie tika pārvietoti no aizturēšanas vietas ASV nometnē uz Apvienotās Karalistes nometni Irākas dienvidos, kur tie tika turēti līdz nodošanai Irākas valsts iestādēm, atradās Apvienotās Karalistes militārpersonu efektīvā kontrolē, jo aizturēšanas vietu, kurā iesniedzēji tika turēti, pārvaldīja Apvienotā Karaliste. Tā kā Apvienotās Karalistes militārpersonas nepārtraukti īstenoja faktisku kontroli pār iesniedzējiem to aizturēšanas un turpmāka ieslodzījuma laikā, lietā tika konstatēta Apvienotās Karalistes jurisdikcija, kas īstenoja Irākas dienvidu teritorijā.²²⁷ Tāpat arī lietā *Al-Jedda pret Apvienoto Karalisti* Eiropas Cilvēktiesību tiesa skaidroja, ka iesniedzēja turēšana ieslodzījumā trīs gadus bija Apvienotās Karalistes jurisdikcijā, jo tā īstenoja efektīvu kontroli pār ieslodzījuma vietu Irākā.²²⁸ Minētā lieta ir īpaši interesanta, jo ļāva Tiesai izšķētināt ANO un individuālu valstu rīcības robežas, proti, Tiesa secināja, ka pēc pirmās ANO rīkotās misijas beigām, ASV un Apvienotā Karaliste turpināja īstenot kontroli Irākas pilsētā Basrah, līdz ar to nav vērtējama starptautiskas organizācijas atbildība, bet tieši valsts-atbildētājas atbildība.

Autores ieskatā Tiesas prakse kopš *Bankovič* un *Al-Skeini* nolēmumiem ir attīstījies un atkāpusies no salīdzinoši restriktīvās pieejas ekstrateritoriālas jurisdikcijas noteikšanai. Tikai kā rezultāts šādai atkāpei no stingri ieturētās prakses, varēja rasties efektīva kontrole *ratione loci* ar vietējo separātistu kustību atbalstīšanas pasākumiem. Vairāki starptautisko tiesību, jo īpaši jurisdikcijas jautājumu, autori norāda, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa šobrīd arvien vairāk paplašina Konvencijas 1.panta tvērumu un apšaubā, ka tās izstrādātāji bija iecerējuši paplašināt tvērumu tik tālu. Autores ieskatā Konvencijas izstrādes laikā nebija iespējams paredzēt to, cik tālu un kādos veidos valstis varētu īstenot jurisdikciju citas teritoriālās valsts robežās. Tā kā Konvencija ir uzskatāma par *dzīvu instrumentu*, tās 1.panta tvērums, ievērojot pietikami lielu piesardzību, ir paplašināms arī uz separātistu kustībām, jo citādi šādas situācijas nebūtu iespējams kontrolēt no cilvēktiesību aspekta un pieprasīt atbildību no valsts, kas netradicionālā veidā īsteno efektīvu kontroli pār citu teritoriju.

²²⁷ *Al-Saadoon un Mufdhi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.61498/08), 2009.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 86.-89.rindkopa.

²²⁸ *Al-Jedda pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.27021/08), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 98.rindkopa.

2.2.2. Efektīva kontrole pār separātistu kustībām citas valsts teritorijā

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē jautājumus par separātistu kustībām un to rīcības attiecināmību ir izskatījusi gan atbildības attiecināmības, gan ekstrateritoriālās jurisdikcijas kontekstā. Visvairāk izskatītu lietu saistībā ar separātistu kustībām ir pret Moldovu un Krieviju, kā arī Armēniju un Azerbaidžānu, savukārt šobrīd arvien vairāk parādās lietas saistībā ar Krimas aneksiju un Gruzijas teritorijām, kuras kontrolē Krievija.

Valsts atbalsts un līdz ar to efektīva kontrole pār citas valsts teritoriju tika apskatīti lietā *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju*, kur Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka Moldovai nav faktiskas kontroles pār Piedņestras teritoriju, tomēr norādīja, ka tai saglabājas vairāki pozitīvie pienākumi gan attiecībā pret indivīdiem teritorijā, pār kuru valstij nav efektīvas kontroles, gan attiecībā pret starptautisko sistēmu un valsts suverenitāti. Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa apskatīja jautājumu, kas pēc būtības ir ļoti līdzīgs Tiesas izdarītajiem secinājumiem lietā *Kipra pret Turciju* un *Loizidou pret Turciju*. Tieši tāpēc arī Moldovas valdības pārstāvji norādīja uz šīs lietas faktisko apstākļu sakritībām ar minētajām lietām. Tiesa secināja, ka Moldovai nav faktiskas kontroles pār Piedņestras teritoriju, tomēr norādīja, ka tai saglabājas pozitīvais pienākums Konvencijas ietvaros veikt visus diplomātiskos, ekonomiskos un juridiskos pasākumus, lai atgūtu kontroli šajā reģionā un nodrošinātu personām šajā teritorijā viņu Konvencijā garantētās tiesības. Vienlaikus Tiesa secināja, ka iesniedzēji atradās Krievijas jurisdikcijā, kurai bija pienākums nodrošināt iesniedzējiem visas Konvencijā garantētās tiesības gan to pozitīvajā, gan negatīvajā aspektā, jo tā īstenoja efektīvu kontroli pār Piedņestras teritoriju.²²⁹ Pamats Krievijas jurisdikcijas un efektīvas kontroles noteikšanai bija politiska un militāra palīdzība separātistu kustībām Moldovā. Turklāt arī ekonomiskais atbalsts šai kustībai palīdzēja pretoties Moldovas teritoriālās suverenitātes atjaunošanai. Autores ieskatā šis ir tests, kas aizgūts no ARSIWA 8.panta un ar lielu vērību atkāpjas no tajā izstrādātā testa,²³⁰ kas formulēts *Nikaragva pret ASV*²³¹ un apstiprināts *Bosnian Genocide* lietā,²³² līdz ar to radot jaunu efektīvas kontroles pār teritoriju noteikšanas testu. Jau iepriekš autore norādīja, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir nekonsekventa jurisdikcijas un prettiesiska akta attiecināmības

²²⁹ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 8. jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²³⁰ Article 8, UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots: 21.03.2019.]; Crawford J. *The International Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentaries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

²³¹ ANO Starptautiskās tiesas 1984.gada 20.novembra spriedums lietā *Case Concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua* (Nikaragva/ASV), ICJ Rep. 1986, 114.-115.rindkopa.

²³² ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā *Case Concerning application of the Convention on the prevention and punishment of the Crime of genocide* (Bosnija un Hercogovina/ Serbija un Melnkalne), ICJ Rep 2007, p.43.

jautājumu izvērtēšanā, un *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* ir spilgts pierādījums kā Tiesa nonāk pretrunā saviem secinājumiem *Jaloud pret Nīderlandi*.²³³

Tiesas secinājumus lietā *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* izaicināja iesniedzēji jau iepriekš apskatītajā Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietā – *Sargsyan pret Azerbaidžānu*. Iesniedzēji norādīja, ka viņu Konvencijā garantētās tiesības tika pārkāptas Gulistānas teritorijā, tomēr jurisdikcija saglabājās Azerbaidžānai lai arī valdības pārstāvji norādīja, ka efektīva kontrole pār reģionu ir Armēnijai. Tieši fakts, ka Gulistānas republikā nebija nevienas Armēnijas militārpersonas, turklāt nebija pierādījumu par cita veida kontroli, bija noteicošais Azerbaidžānas jurisdikcijas atzīšanai.²³⁴ Šis gadījums sasaucas arī ar Tiesas izdarītajiem secinājumiem lietā *Assanidze pret Gruziju*, kur Gruzija nespēja pamatot to, kāpēc tās teritorija nebūtu tās efektīvā kontrolē. Pierādījumu trūkumu un juridisko nianšu dēļ Eiropas Cilvēktiesību tiesa arī lietā *Sargsyan pret Azerbaidžānu* secināja, ka Azerbaidžānai kā teritoriālajai valstij saglabājas jurisdikcija un pienākums gan pozitīvā, gan negatīvā aspektā nodrošināt visām personām Gulistānas apgabalā Konvencijā garantētās tiesības.

Lietā *Chiragov un citi pret Armēniju* Tiesa secināja, ka Armēnija īsteno efektīvu kontroli pār *Nagorno-Karabakh* (Kalnu Karabahs) teritoriju, jo līdzīgi kā *Ilascu pret Moldovu* Armēnija nodrošināja vietējo separātistu rīcības iespējamību, ar ekonomiskiem, militāriem un politiskiem sakariem stiprinot un atbalstot konfliktu ar Azerbaidžānu, kas ir reģiona teritoriālā valsts.²³⁵ Tāpat arī lietā *Mozer pret Moldovu un Krieviju* un vairākās citās lietās, kas saistītas ar Piedņestras reģionu, Tiesa izmantoja šos pamatkritērijus un sekoja savai iepriekšējai jurisprudencei, atzīstot gan Krievijas, gan Moldovas jurisdikciju Piedņestras teritorijā, tomēr konstatējot, ka Krievija īsteno efektīvu kontroli pār reģionu, secināja, ka Moldova nav atbildīga par notikušajiem Konvencijas procesuālajiem un materiālajiem pārkāpumiem, jo ir ievērojusi tai kā pasīvajai valstij piemītošos pienākumus gan suverenitātes atgūšanai, gan pret personām - proti ir izpildījusi visu, kas tās spēkos bijis caur diplomātiskiem, ekonomiskiem un juridiskiem ceļiem.²³⁶

Ievērojot šādu Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, jāsecina, ka ekstrateritoriāla jursdikcija valstij ir ne tikai militāras intervences vai operāciju ietvaros, bet arī ikvienā gadījumā, kad tā

²³³ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 8. jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Jaloud pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.47708/08), 2014.gada 20.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²³⁴ *Sargsyan pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40167/06), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²³⁵ *Chiragov un citi pret Armēniju* (iesniegums Nr. 13216/05), 2015.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Zalyan un citi pret Armēniju* (iesniegumi Nrs. 36894/04, 3521/07), 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

²³⁶ *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

sniedz politisku, ekonomisku vai militāru atbalstu separātistu režīmam noteiktā teritorijā, kas rīkojas pretēji teritoriālā suverēna interesēm. Autore uzskata, ka Tiesas judikatūra šajā ziņā, protams, ir attīstījusi ARSIWA 8.pantā ietvertās efektīvās kontroles testu uz mazāk ierobežojošu, tomēr tas ir vienīgais veids kā noskaidrot patiesi atbildīgo par cilvēktiesību pārkāpumiem teritoriālās valsts efektīvi nekontrolētos reģionos.

2.3. Ekstrateritoriālā jurisdikcija, kas īstenota ar efektīvu kontroli pār indivīdu (*ratione personae*)

Otrs izņēmums, kad Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka valsts īsteno savu ekstrateritoriālo jurisdikciju ir gadījumos, kad attiecīgā Konvencijas dalībvalsts īsteno efektīvu kontroli pār indivīdu. Līdz ar to šādā situācijā Konvencijas dalībvalstij neatkarīgi no tā, kuras valsts teritorijā šī kontrole tiek īstenota, ir pienākums indivīdam nodrošināt visas Konvencijā garantētās cilvēktiesības. Šie gadījumi ietver ne tikai Konvencijas dalībvalstu teritoriju, bet arī valstu teritorijas, kas sliecas ārpus tām, ārpus Konvencijas pastāvošajai *espace juridique*, piemēram, Irākā vai Jordānijā.

2.3.1. Amatpersonu un militārpersonu kontrole pār indivīdu

Lieta *Illich Sanchez Ramirez pret Franciju* ir viens no pirmajiem piemēriem, kad Eiropas Cilvēktiesību komisija saskatīja Francijas ekstrateritoriālo jurisdikciju, jo Konvencijas 5.pantā garantēto tiesību pārkāpums radās brīdī, kad Francijas policisti aizturēja iesniedzēju Francijā reģistrētā militārā lidmašīnā, tādējādi, lai arī faktiski notikumi norisinājās ārpus Francijas teritorijas, Francija caur policijas darbinieku rīcību, īstenoja savu jurisdikciju.²³⁷ Viens no galvenajiem akcentiem jāvērs uz to, ka valsts atbildība iestājas ne tikai, kad tā tieši norādījusi vai pilnvarojusi kādu valsts aģentam veikt rīcību, kas radījusi iespējamu cilvēktiesību pārkāpumu, bet arī tādos gadījumos, kad šie aģenti (piemēram, policijas darbinieki, armijā dienējošie, diplomāti) pēc savas iniciatīvas veikuši noteikto rīcību. Šāda pieeja aizgūta no Starptautisko tiesību komisijas ARSIWA, kuros noteikts, ka valsts atbild par savu aģentu rīcību neatkarīgi no tā, vai valsts ir devusi pavēles/norādījumus vai rīcība veikta *ultra vires*, tādējādi ieviešot stingro atbildību par savu amatpersonu rīcību.²³⁸ Īpaši jāuzsver tomēr, ka personālais princips Konvencijas 1.panta ietvaros pamatā nozīmē fizisku un faktisku kontroli.

²³⁷ *Illich Sanchez Ramirez pret Franciju* (iesniegums Nr.28780/95), 1996.gada 24.jūnija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²³⁸ *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

Spēka pielietošana un militāra rīcība ir viens no veidiem kā valsts var īstenot savu jurisdikciju ārpus savas teritorijas. Tiesa ir secinājusi, ka “*ikvienā gadījumā, kad valsts īsteno kontroli pār kādu indivīdu, tai rodas Konvencijas 1.pantā noteiktais pienākums nodrošināt šai personai Konvencijā garantētās tiesības tiktāl, ciktāl tas konkrētajā situācijā ir relevanti.*”²³⁹ Atbilstoši Tiesas praksei, tādos gadījumos tas, kas izšķir jautājumu par jurisdikcijas esamību ir tas, vai valsts īsteno fizisku kontroli vai varu pār indivīdu.²⁴⁰ Piemēram, lietā *Öcalan pret Turciju* Tiesa secināja, ka Turcijas jurisdikcija radās ar brīdi, kad iesniedzējs tika nodots Turku policistu uzraudzībā, jo ar to brīdi Turcijas aģenti īstenoja kontroli pār iesniedzēju un līdz ar to Turcijai bija pienākums iesniedzējam nodrošināt Konvencijā garantētās tiesības.²⁴¹ Šajā situācijā Tiesa konstatēja Turcijas ārusteritoriālo jurisdikciju, lai arī faktiski iesniedzējs tika nodots Turcijas amatpersonām Nairobi lidostā, kas ir Kenijas Republikas teritorija.

Issa un citi pret Turciju ir viens no piemēriem, kad Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka iesniedzēji nav bijuši Turcijas efektīvā kontrolē, jo iesniedzēji nerasniedza to pierādīšanas standartu, kas nepieciešams, lai nodibinātu efektīvas kontroles testu. Respektīvi, iesniedzēji nevarēja bez pamatotām šaubām pierādīt, ka Turku militārpersonas vai amatpersonas atradās Irākas ziemeļu teritorijā, kur notika apšaušana, kuras rezultātā iesniedzēju radinieki mira. Līdz ar to Tiesa secināja, ka Turku militārpersonas neīstenoja efektīvu kontroli pār iesniedzēju radiniekiem.²⁴² Tiesa jo īpaši uzsvēra, ka gadījumos, kad tiek izvirzīti apvainojumi par Konvencijas 2. un 3.panta iespējamiem pārkāpumiem, ir ļoti svarīgi jāizvērtē Tiesai iesniegtie pierādījumi, un tikai tad, kad nepastāv objektīvas šaubas par efektīvas kontroles esamību, var secināt, ka ir valsts-atbildētājas jurisdikcija. Autores ieskatā šāds Eiropas Cilvēktiesību tiesas secinājums iet roku rokā ar ANO ICCPR Vispārīgo komentāru Nr.36 par personu tiesībām uz dzīvību un tās ekstrateritoriālo raksturu.

Lietā *Hassan pret Apvienoto Karalisti* Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka Apvienotā Karaliste īstenoja savu ekstrateritoriālo jurisdikciju Irākas teritorijā, kad Apvienotās Karalistes militārpersonas notvēra iesniedzēja brāli un pārveda viņu uz *Camp Bucca* nometni, kur viņu turpināja turēt apcietinājumā. Tiesa īpaši uzsvēra, ka šajā lietā nav nepieciešams izvērtēt, vai Apvienotā Karaliste īstenoja efektīvu kontroli *ratione loci*, jo bija acīmredzams, ka britu

²³⁹ Piemēram, *Öcalan pret Turciju* (iesniegums Nr.46221/00), 2005.gada 12.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²⁴⁰ ECHR, *Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights: Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability*, Updated on 31 December 2018, Available: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_1_eng.pdf [accessed: 31.01.2019.]; *Medvedyev un citi pret Franciju* (iesniegums Nr.3394/03), 2010.gada 29.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 62.-67.rindkopa.

²⁴¹ *Öcalan pret Turciju* (iesniegums Nr.46221/00), 2005.gada 12.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 91.rindkopa.

²⁴² *Issa un citi pret Turciju* (iesniegums Nr. 31821/96), 2004.gada 16.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 63.-81.rindkopa.

karavīri īstenoja fizisku varu pār iesniedzēja brāli.²⁴³ Ja no faktiskajiem apstākļiem nebūtu skaidri secināms, ka iesniedzēja brālis bija *ratione personae* efektīvā Apvienotās Karalistes kontrolē, tad līdzīgi kā *Al-skeini* Tiesa būtu secinājusi Apvienotās Karalistes efektīvu kontroli pār teritoriju.

Lietā *Behrami un Behrami pret Franciju un Sarmati pret Franciju, Vāciju un Norvēģiju* pēc gariem apsvērumiem un vērtējumiem Tiesa norādīja, ka KFOR (Kosovas spēks) ir ANO Drošības Padomes VII nodaļas ietvaros izveidota vienība, kas nodrošināja miera saglabāšanu reģionā, līdz ar to Francija, Vācija un Norvēģija nebija atbildīgas par savu misijā nosūtīto aģentu radītajām sekām Bijušās Dienvidslāvijas teritorijā, jo neīstenoja efektīvu kontroli pār savām militārpersonām. Šīs militārpersonas tik nodotas starptautiskās organizācijas rīcībā un valstīm atsevišķi nebija nekādas tiešas ietekmes uz starptautiskās operācijas gaitu un iznākumu.²⁴⁴

Jaloud pret Nīderlandi Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka iesniedzēji bija Nīderlandes jurisdikcijā, jo Nīderlandes karavīri 2004.gada aprīlī piedalījās apšaudē Irākā neatkarīgi no tā, ka armijas vienības komandieris bija Apvienotās Karalistes militārpersona. Tiesa, atsaucoties uz Starptautisko tiesību komisijas ARSIWA, skaidroja, ka Nīderlandes karavīri nebija citas valsts efektīvā kontrolē, turklāt valstu savstarpējā vienošanās norādīja, ka valstis saglabā varu pār savām nosūtītajām vienībām. Līdz ar to iesniedzēja dēls bija Nīderlandes militārpersonu efektīvā kontrolē nāves brīdī, un Nīderlandei bija Konvencijas 2.pantā noteiktais procesuālais pienākums jāpilda.²⁴⁵

Ievērojot norādīto, autore secina, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā judikatūrā ir noteikusi, ka efektīva kontrole pār personu militāras operācijas vai aizturēšanas laikā izpaužas fiziskā varā pār personu, turklāt šāds priekšnoteikums tiek attīstīts arī citos aspektos, tajā skaitā diplomātisko un konsulāro amatpersonu rīcībā un valsts aģentu rīcību uz tajā reģistrētiem kuģiem.

2.3.2. Efektīva kontrole pār personu diplomātisko un konsulāro amatpersonu rīcībā

Pirms Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras apskates saistībā ar diplomātisko un konsulāro amatpersonu rīcību un to sasaisti ar valsts ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanu, jānorāda, ka valsts atbildība par šo personu rīcību ārpus valsts teritorijas ir uzskatāma par

²⁴³ *Hassan pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.29750/09), 2014.gada 16. septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²⁴⁴ *Behrami un Behrami pret Franciju un Sarmati pret Franciju, Vāciju un Norvēģiju* (iesniegumi Nr.71412/01 un 78166/01), 2007.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.

²⁴⁵ *Jaloud pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.47708/08), 2014.gada 20. novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

paražas tiesību.²⁴⁶ Šāds princips ir nostiprināts arī Starptautiskās komisijas ARSIWA 4.pantā.²⁴⁷ Līdz ar to redzama saikne starp diplomātisko un konsulāro amatpersonu kā sūtni no valsts un līdz ar to arī valsts funkciju/rīcību pildīšanu ar šo amatpersonu palīdzību. Turklāt līdzīgi kā ANO Cilvēktiesību komitejas praksē, arī Tiesas praksē valstīm ir pienākums pret saviem valstspiederīgajiem nodrošināt viņu tiesības valstī, kurā tās īsteno konsulārās funkcijas.

Jau 1965.gadā lietā *X pret Vāciju* Eiropas Cilvēktiesību komisija skaidroja, ka noteiktos apstākļos Konvencijas 1.pants paredz, ka valsts īsteno savu jurisdikciju pār saviem valstspiederīgajiem. Lai arī iesniedzējam neizdevās pēc būtības pamatot savas sūdzības par iespējamiem Konvencijas 3., 5., 6., 8., 12. un 14.pantu, lietā *X pret Vāciju* Eiropas Cilvēktiesību komisija secināja, ka Vācija īstenoja ekstrateritoriālu jurisdikciju pār iesniedzēju, jo neatkarīgi no tā, vai persona pastāvīgi dzīvo šīs dalībvalsts teritorijā vai trešās valsts teritorijā, valstij, kuras valstspiederīgais ir šī persona, izpildot diplomātiskās un konsulārās funkcijas, ir pienākums nodrošināt šai personai Konvencijā garantētās tiesības.²⁴⁸

1977.gadā lietā *X pret Apvienoto Karalisti*²⁴⁹ iesniedzēja, kura bija Lielbritānijas pilsoņe, lūdza konsulāro palīdzību Apvienotās Karalistes konsulātam Jordānijā. Iesniedzēja norādīja, ka viņas un viņas meitas tiesības uz privātās dzīves un ģimenes dzīves neaizskaramību ir pārkāptas, jo Apvienotās Karalistes konsulāts nav iejaucies pastāvošajā strīdā par mātes un meitas apvienošanu bērna labākajās interesēs. Atbilstoši Tiesas iepriekš nostiprinātajai praksei, lai arī Konvencijā garantēto tiesību pārkāpums nebija noticis, arī šajā lietā tika konstatēta Apvienotās Karalistes ekstrateritoriālā jurisdikcija, jo noteiktos apstākļos valstis var īstenot savu jurisdikciju pār personām un to īpašumu, kas nonāk valsts efektīvā kontrolē. Lai arī lēmumā nav *expressis verbis* atsauce uz iesniedzējas valstspiederību, kas izraisīja Apvienotās Karalistes ekstrateritoriālās jurisdikcijas pamatu, Eiropas Cilvēktiesību komisija atsauca uz tās secinājumiem lietā *X pret Vāciju*, kur gan tas tika tieši norādīts.

Lietā *M pret Dāniju* Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja Dānijas jurisdikciju, kad Dānijas vēstnieks nodeva šajās telpās iebēgušu personu Austrumvācijas policijai.²⁵⁰ Konkrētajā lietā iesniedzējs sūdzējās par iespējamu Konvencijas 5.panta (tiesības uz brīvību) pārkāpumu.

²⁴⁶ Cīstarp skatīti, ANO Starptautiskās tiesas 1997.gada 25.septembra spriedumu lietā *Gabčikovo-Nagyvaroš Project* (Ungārija/ Slovākija), ICJ Rep. 1997, p. 37; ANO Starptautiskās tiesas 1984.gada 20.novembra spriedums lietā *Case Concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua* (Nikaragva/ASV), ICJ Rep. 1986, 114.-115.rindkopa un citus ANO Starptautiskās tiesas spriedumus; Crawford J. *The International Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentaries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

²⁴⁷ UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots: 21.03.2019.]

²⁴⁸ *X pret Vāciju* (iesniegums Nr.235/56), 1958.gada 10.jūnija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁴⁹ *X. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7547/76), 1997.gada 15.decembra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁵⁰ *M. pret Dāniju* (iesniegums Nr.17390/90), 1992.gada 14.oktobra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

Autore īpaši vēlas norādīt, ka šajā lietā Dānijas diplomātiskā amatpersona īstenoja faktisku varu pār iesniedzēja personu, un tikai tādējādi tika īstenota efektīva kontrole pār iesniedzēju. Šis gadījums būtu jānodala no tālāk pētnieciskajā darbā apskatītās situācijas *M.N. pret Beļģiju*, kura šobrīd atrodas izskatīšanas stadijā Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielajā palātā,²⁵¹ jo Tiesas praksē efektīva kontrole pār personu ir tikai tādā gadījumā, ja tiek īstenota *de facto* kontrole pār to, savukārt konsulāro pakalpojumu sniegšana ārvalstniekam vai atteikšanās tos sniegt nerada lēmuma pieņemējas-valsts jurisdikciju. Respektīvi, vīzas atteikuma gadījumā un *de facto* nodošanā citas valsts amatpersonām ir acīmredzama atšķirība, jo lēmuma par vīzas izsniegšanu brīdī persona nav *de facto* valsts varā.

Minētie secinājumi vairākkārt atkārtoti arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas jaunākajā praksē, piemēram, lietā *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm*²⁵² Tiesa atsaucās uz iepriekš izdarītajiem secinājumiem par diplomātisko un konsulāro amatpersonu īstenoto efektīvo kontroli pār attiecīgās valsts valstspiederīgajiem citās valstīs. Tāpat arī Cilvēktiesību komiteja lietā *Vidal Martins pret Urugvaju*²⁵³ līdzīgi secināja valsts diplomātisko un konsulāro amatpersonu pienākumu pret valstspiederīgajiem citās valstīs kā attiecīgās valsts ekstrateritoriālo jurisdikciju nodibinošu apstākli. Autores ieskatā no Tiesas līdzšinējās prakses secināms, ka pamatprincips efektīvai kontrolei *ratione personae* ir faktiska vara pār personu, tomēr pret saviem valstspiederīgajiem Konvencijas dalībvalstīm ir pienākumi, kas vēršas pāri *de facto* kontrolei pār personu.

2.3.3. Efektīva kontrole pār personām, kad to īsteno uz dalībvalstī reģistrēta kuģa

Starptautiskajās publiskajās tiesībās jau izsenis apstiprināts jurisdikcijas pamats gan uz jūras, gan gaisa kuģiem ir tāds, ka jurisdikcija ir tai valstij, kurā attiecīgais kuģis ir reģistrēts.²⁵⁴ Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir sekojusi šim starptautiskajās publiskajās tiesībās izstrādātajam jurisdikcijas pamatam un savā praksē vairākkārt atzinusi to Konvencijas dalībvalstu jurisdikciju, uz kuru kuģiem norisinājies attiecīgais Konvencijas pārkāpums.

²⁵¹ *M.N. un citi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.3599/18), 2018.gada 26.aprīlī Beļģijas Karalistes valdībai komunicēta lieta; European Database of Asylum Law. ECtHR – *Communicated case against Belgium*. Available: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-communicated-case-against-belgium> [accessed: 21.03.2019.]

²⁵² *Bankovič un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.

²⁵³ Human Rights Committee, *Sophie Vidal Martins v. Uruguay* (Communication No. R.13/57), UN Doc. CCPR/C/15/D/57/1979, 23 March 1982, para. 7.

²⁵⁴ Skatīt 92.pants, ANO Jūras tiesību konvencija. Starptautisks līgums, Pieņemts 1982.gada 10.decembrī, stājas spēkā Latvijā 2004.gada 23.decembrī; ANO ST lēmums lietā *Case concerning Fisheries Jurisdiction* (Spānija/Kanāda), 1997.gada 5.decembris; skatī arī ANO Pastāvīgās starptautiskās tiesas 1927.gada 7.septembra spriedums lietā *The Case of the S.S. Lotus* (Francija/Turcija), 7 December 1927.

Lietā *Medvedyev un citi pret Franciju*²⁵⁵ iesniedzēji 13 dienas tika turēti ieslodzījumā uz kuģa, kas bija reģistrēts Francijā un kura apkalpe pamatā sastāvēja no franču flotes desantniekiem, tādējādi Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka iesniedzēji atradās Francijas jurisdikcijā, jo neatkarīgi no tā, ka fregate, uz kuras iesniedzēji tika turēti, pārvietojās pa atklātiem ūdeņiem, kas nav nevienas valsts teritoriālajā jurisdikcijā, kuģa reģistrācijas valsts un apkalpes valstiskā piederība norāda uz Francijas efektīvu kontroli pār iesniedzējiem Konvencijā garantēto tiesību pārkāpuma brīdī.

Arī lietā *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju*²⁵⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja Itālijas ekstrateritoriālo jurisdikciju. Proti, līdzīgi kā lietā *Medvedyev un citi pret Franciju* šajā gadījumā iesniedzēji atradās atklātos ūdeņos, kas nav nevienas valsts teritoriālā jurisdikcija, tomēr kuģis, uz kura atradās iesniedzēji, bija reģistrēts Itālijā. Turklāt visa kuģa apkalpe sastāvēja no Itālijas militārpersonām, kuras iesniedzējus, kuri vēlējās doties labākas dzīves meklējumos uz Eiropu, nogādāja atpakaļ Tripolē, Lībijā. Tiesa piemērojot konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem atsaucās uz starptautiskajās tiesībās atzītajām normām, ka kuģa reģistrācijas un karoga valsts ir šīs valsts jurisdikcija.

Atsaucoties uz secinājumiem lietā *Medvedjyev pret Franciju* lietā *Bakanova pret Lietuvu* valdības pārstāvji nemaz necēla iebildumus par jurisdikciju gadījumā, kad Konvencijas iespējamais pārkāpums norisinājās Atlantijas okeānā, netālu no Brazīlijas ostas Imbituba. Tiesa norādīja, ka šajā gadījumā kuģis *Vega* piederēja lietuvietim un bija reģistrēts Lietuvā, līdz ar to neapšaubāmi izraisīja Lietuvas jurisdikciju Konvencijas 1.panta ietvaros. Vēl jo vairāk, atbilstoši Lietuvas nacionālajam regulējumam kuģa kapteinis, kurš bija lietuvietis, īstenoja efektīvu kontroli pār šo kuģi.²⁵⁷ Līdz ar to arī nepastāvēja apstākļi, kas izslēgtu Lietuvas pienākumu objektīvi un efektīvi izmeklēt Konvencijas 2.pantā (tiesības uz dzīvību) garantēto tiesību pārkāpumu.²⁵⁸ Tādējādi tika secināta Lietuvas ekstrateritoriālā jurisdikcija.

Ir bijuši vēl vairāki mēģinājumi sasaistīt jurisdikciju ar kuģa reģistrācijas valsti, piemēram, *Kebe un citi pret Ukrainu*, tomēr sūdzības būtība nebija par apstākļiem, kas norisinājās uz kuģa, bet gan Ukrainas suverenitātes tiesību izmantošana (lēmums par atļauju vai aizliegumu personai ieceļot Ukrainā), kam nebija nekādas saistības ar kuģi vai tā reģistrācijas valsti, līdz ar to nav sasaistāms ar ekstrateritoriālo jurisdikciju, jo vairāk tāpēc, ka

²⁵⁵ *Medvedyev un citi pret Franciju* (iesniegums Nr.3394/03), 2010.gada 29.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 62.-67.rindkopa.

²⁵⁶ *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.27765/09), 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 77.-82.rindkopa.

²⁵⁷ *Bakanova pret Lietuvu* (iesniegums Nr.11167/12), 2016.gada 31.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 63.rindkopa; skatīt arī *Al-Adsani pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35763/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

²⁵⁸ Salīdzināt ar *Rantsev pret Kipru un Krieviju* (iesniegums Nr.25965/04), 2010.gada 7.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 243.-247.rindkopa.

kuģis bija pietauvots Ukrainas ostas pilsētā Mikolajivā.²⁵⁹ Interesantākais, ko var aizgūt no šī sprieduma ir tas, ka varētu pastāvēt atšķirība starp kuģiem, pār kuriem valstīm, kurās tie ir reģistrēti, faktiski ir kontrole, un tādiem kuģiem, kurus reģistrē citās valstīs, lai apietu dažādus nodokļus un citas saistības, kas ir ļoti bieža tirdzniecības kuģu prakse. Proti, interesants būtu jautājums, vai būtu apskatīta ciešākā sasaiste vai patiesā saikne ar kuģa reģistrācijas valsti, tomēr tas paliek Tiesas nākotnes judikatūras rīcībā – noskaidrot, vai pastāvētu atšķirība un arī atklātos ūdeņos tas mainītu to, kuras valsts jurisdikcijā norisinājies iespējamais Konvencijas pārkāpums. Vienlaikus autore secina, ka apskatītajās lietās bijusi efektīva kontrole *ratione personae*, jo tieši kuģa apkalpe vai kapteinis īstenojuši efektīvu kontroli pār personām nevis kādu teritoriju.

2.4. Efektu doktrīna

Viens no gadījumiem, kad Konvencijas dalībvalstis īsteno savu jurisdikciju ar ekstrateritoriālu elementu ir efektu doktrīna.²⁶⁰ Pretēji iepriekš apskatītajiem pamatiem ekstrateritoriālās jurisdikcijas izvērtēšanai, efektu doktrīna Tiesas praksē ir salīdzinoši reta parādība un bieži vien nemaz netiek uzskatīta par ekstrateritoriālo jurisdikciju, un autorei lielā mērā arī jāpiekrīt šai nostājai, jo faktiski jau valsts rīcība notiek tās teritorijā un nevienā brīdī nav saistības ar kādas citas valsts jurisdikciju. Tas, kas ir izšķirošs ārpusēteritoriālā kontekstā ir sekas, kas iestātos personai citas valsts teritorijā, ja teritoriālā valsts pieņemtu citādu lēmumu.²⁶¹ Tas ir jo īpaši svarīgi no atbildības skatupunkta, jo tādā gadījumā, ja valstij ir šāds pienākums pasargāt indivīdu no Konvencijā garantēto tiesību pārkāpuma citā valstī, tad atbildība arī par šāda negatīva pienākuma nepildīšanu būs valstij, kas pieņēmusi lēmumu, piemēram, izdot personu. Efektu doktrīna savā būtībā pie ekstrateritoriālās jurisdikcijas no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pašreizējās judikatūras skatupunkta ir svarīga ar to, ka faktiski tiek pieņemts lēmums par citas valsts jurisdikcijā ietilpstošu faktisko stāvokli, kas iejaucas otrā suverēna tiesību īstenošanā, piemēram, personas sodīšanā par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

²⁵⁹ *Kebe un citi pret Ukrainu* (iesniegums Nr. 12552/12), 2017.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

²⁶⁰ Tiesas praksē nav tiešas atsauces uz vārdu salikumu “*effects doctrine*” vai “*doctrine of effects*”, tomēr prakse apskatāma meklējot “*jurisdictional link*” it īpaši Konvencijas 6.panta ietvaros. Miltner B. *Revisiting Extraterritoriality after Al-Skeini: The ECHR and Its Lessons*. Michigan Journal of International Law, 2012, Vol 33, Iss 4, p. 731; Coppel J. *A Hard Look at the Effects Doctrine of Jurisdiction in Public International Law*. Leiden Journal of International Law, Vol 6, Iss.1, pp.73.-90.

²⁶¹ De Schutter O., *Extraterritorial Jurisdiction as a tool for improving the Human Rights Accountability of Transnational Corporations*, Available: <https://www.business-humanrights.org/sites/default/files/reports-and-materials/Olivier-de-Schutter-report-for-SRSG-re-extraterritorial-jurisdiction-Dec-2006.pdf> [accessed: 18.03.2019.]; Gammeltoft-Hansen T., Vedsted-Hansen J. *Human Rights and the Dark side of Globalisation*. Routledge, 2016, p.186.

Jau apskatītajā ANO cilvēktiesību mehānismu praksē efektu doktrīna nav iedzīvinājusies, un ir atzīta tikai pamatā saistībā ar tiesībām uz dzīvību (ICCPR 6.pants) un spīdzināšanas aizliegumu (ICCPR 7.pants, CAT, CERD, CEDAW).²⁶² Ja pievēršas padziļinātāk, arī tiesības uz privāto dzīvi tiek aizsargātas ar efektu doktrīnas palīdzību, kā arī lielākā daļa ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību paaudzē ietilpstošās tiesības, savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē efektu doktrīnu likumsakarīgi saskata izraidīšanas, izdošanas un bēgļu tiesību jautājumos un Konvencijas 6.panta iespējamu pārkāpumu saistībā.²⁶³

Piemēram, lietā *Soering pret Apvienoto Karalisti* Tiesa vērtēja, vai Vācijas pilsoņa izraidīšana uz ASV, kur viņam draudēja nāvessods, uzskatāma par Konvencijas 3.panta pārkāpumu. Pirmkārt, Tiesa pieņēma lēmumu par pagaidu noregulējuma piemērošanu, proti, apturēja iesniedzēja izdošanu ASV kamēr tiek pieņemts galējais nolēmums par Konvencijas pārkāpumu izdošanas gadījumā; un 1989.gada 7.jūlijā lēma, ka Konvencijas 2. un 3.pants ietver tās dalībvalstīm pienākumu neizdot personu, ja pastāv iespēja, ka tās dzīvība tiks apdraudēta kā šajā gadījumā.²⁶⁴ Tāpat *Vilvarajah un citi pret Apvienoto Karalisti* un *Cruz Varas un citi pret Zviedriju*²⁶⁵ lietās tika apskatīts jautājums par patvēruma meklētāju tiesībām, kas garantētas Konvencijā. Katrā lietā Tiesa nonāca pie pretēja secinājuma, proti, abās lietās Tiesa secināja, ka patvēruma meklētāju izraidīšana no Konvencijas dalībvalsts var radīt Konvencijas 3.panta pārkāpumu, ja iesniedzēji pierāda, ka valstī, uz kuru tos nosūtīs, viņi tiks spīdzināti un pakļauti necilvēcīgai attieksmei, tomēr *Vilvarajah* lietā iesniedzēji nebija sasnieguši pierādīšanas standartu, un tādēļ viņu sūdzības par Konvencijas 3.panta iespējamu pārkāpumu tika noraidītas. Autore vēlas norādīt, ka pierādīšanas pienākums un standarts gan Eiropas Cilvēktiesību tiesai, gan CAT, CEDAW un ICCPR komitejām ir līdzīgs – tas ir iesniedzēja pienākums pierādīt, ka to nenovēršami sagaida spīdzināšana vai necilvēcīga attieksme, turklāt šīm šaubām un pierādījumiem jābūt ticamiem, reāliem un objektīviem.²⁶⁶

²⁶² *W.K. v Canada*, Communication No.2292/2013, UN Doc CCPR/C/122/D/2292/2013, 27 March 2018; *Z.H. v Denmark*, Communication No.2602/2015, UN Doc. CCPR/C/119/D/2602/2015, 27 March 2017, para.6.4.; *A.S.M. and R.A.H. v Denmark and Italy*, Communication No.2378/2014, UN Doc. CCPR/C/117/D/2378/2014, 7 July 2016, para.7.5.

²⁶³ *Othman (Abu Qatada) pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.8139/09), 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 236.-285.rindkopa; salīdzināt ar *Mamatkulov un Askarov pret Turciju* (iesniegumi Nrs. 46827/99 un 46951/99), 2005.gada 4.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *El-Masri pret Bijušo Dienvidslāvijas Republiku Maķedoniju (šobrīd Ziemeļmaķedonija)* (iesniegums Nr.39630/09), 2012.gada 13.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 248-250.rindkopa.

²⁶⁴ *Soering pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr. 14038/88), 1989.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

²⁶⁵ *Cruz Varas un citi pret Zviedriju* (iesniegums Nr. 15576/99), 1991.gada 20.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; *Vilvarajah un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87, 13448/87), 1991.gada 30.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; skatīt arī *Trabelsi pret Beļģiju* (iesniegums Nr. 140/10), 2014.gada 4.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 110.-139.rindkopa.

²⁶⁶ Salīdzināt ar *N.M. v. Denmark*, Communication No.78/2014, UN Doc. CEDAW/C/67/D/78/2014, 21 July 2017, para.6.4.; skatīt arī *Khan v. Canada*, Communication No.1302/2004, UN Doc. CCPR/C/87/D/1302/2004, 10 August 2006.; *J.K. un citi pret Zviedriju* (iesniegums Nr.59166/12), 2016.gada 23.augusta Eiropas Cilvēktiesību

Lietā *Al Nashiri pret Poliju* Tiesa skaidroja, ka “[...] tiktāl, ciktāl iespējams izvērtēt kādas valsts atbildību par Konvencijas pārkāpumiem, Tiesai ir tiesības izskatīt Konvencijas dalībvalsts rīcību, kas novedusi individu līdz tādām sekām, kas viņu pakļauj necilvēcīgai attieksmei, spīdzināšanai vai citiem Konvencijas pārkāpumiem.”²⁶⁷ Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtēja Polijas atbildību par tās rīcību nogādājot iesniedzēju uz ASV slepenu pratināšanas objektu, kur viņš tika pakļauts spīdzināšanai. Ievērojot, ka Polijas amatpersonas bija palīdzējušas maskēt iesniedzēja pārvešanu uz šo objektu un pēc tam arī uz CIP nopratināšanas objektu Gvantamo līcī, kā arī nodrošinājušas maksimālu slepenību, Tiesa konstatēja Polijas rīcībā Konvencijas 2.,3.,5. un 6.panta pārkāpumu.²⁶⁸ Šajā kontekstā jāņem vērā, ka teritoriālā kontrole pār objektu, kur notika iesniedzēja spīdzināšana ir ASV, tomēr Polijas dalība un palīdzība bija tā, kas noveda līdz efektam personai ne tikai Polijas teritorijā, bet sekas turpinājās arī ASV teritorijā.

Lietā *Andreou pret Turciju* Tiesa secināja, ka Turcijas pierobežā veikto darbību rezultāti, kas sniedzas ārpus tās teritorijas, ANO buferzonas Kiprā ietvaros, rada efektu Kipras teritorijā. Proti, personas Turku formās sašāva iesniedzēju šajā buferzonā, kas Tiesas ieskatā radīja Turcijas jurisdikciju efektu doktrīnas ietvarā.²⁶⁹ Tā kā iesniedzēja sūdzējās par iespējamu Konvencijas 2.panta pārkāpumu, tad secināms, ka tiesības uz dzīvību pārrobežu un efektu doktrīnas kontekstā viennozīmīgi ir ar ekstrateritoriālu tvērumu. Šeit autore saskata vienveidīgu praksi ar ANO Cilvēktiesību komitejas Vispārīgo komentāru Nr.36, kurā norādīts uz tiesību uz dzīvību ekstrateritoriālo tvērumu, kad sekas iestājas citas valsts teritorijā, bet rīcība notikusi citā teritorijā.

Apskatot Tiesas praksi citos gadījumos, jāatzīmē lieta *Mohammed Ben El Mahi un citi pret Dāniju*, kurā iesniedzēji sūdzējās par viņu tiesību, kas ietvertas Konvencijas 9.panta pārkāpumu. Proti, iesniedzēji uzskatīja, ka viņu tiesības uz reliģijas brīvību tika aizskartas ar Dānijā publicēta raksta par pravieti Muhamedu izplatīšanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa skaidroja, ka šādos apstākļos nav saskatāms jurisdikcijas pamats Dānijai, jo iesniedzēji visi atradās Marokā, savukārt publicētais saturs bijis Dānijā.²⁷⁰ Līdz ar to autore secina, ka Tiesa

tiesas Lielās palātas spriedums, 53.rindkopa, kurā veikts salīdzinājums starp ECT un ANO Augstā Cilvēktiesību komisāra izstrādāto un praksē nostiprināto pierādīšanas pienākumu.

²⁶⁷ Skatīt arī *Amerikane pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.5961/72), 1973.gada 11.oktobra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums; *Lynas pret Šveici* (iesniegums Nr.7317/75), 1976.gada Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums; *Bertrand Russel Peace Foundation Ltd. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7597/76), 1978.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁶⁸ *Al Nashiri pret Poliju* (iesniegums Nr.28761/11), 2014.gada 24.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; salīdzināt ar *Abu Zubaydah pret Lietuvu* (iesniegums Nr.46454/11), 2018.gada 31.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

²⁶⁹ *Andreou pret Turciju* (iesniegums Nr.45654/99), 2008.gada 3.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

²⁷⁰ *Mohammed Ben El Mahi un citi pret Dāniju* (iesniegums Nr. 5853/06), 2006.gada 11.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

noraidīja efektu doktrīnas piemērojamību un cilvēktiesību universālu piemērošanu tiesību uz reliģijas brīvību kontekstā.

Šobrīd Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā judikatūrā viennozīmīgi ir atzinusi Konvencijas 3.panta un 2.panta izpausmi efektu doktrīnas ietvaros. Šāda prakse viennozīmīgi iet roku rokā ar ANO Cilvēktiesību komitejas viedokļos apstiprināto ICCPR 6. un 7.panta darbību efektu doktrīnas ietvaros. Papildus šīm tiesībām Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir konstatējusi, ka var rasties Konvencijas 6.pantā (tiesības uz taisnīgu tiesu) pārkāpums, ja valstī, uz kuru plānots izdot personu, tai acīmredzami tiks liegtas tiesības uz taisnīgu tiesu,²⁷¹ kā arī Konvencijas 5.pantā ietvertās tiesības – kad personu sagaida nepamatota brīvības atņemšana un citos gadījumos.²⁷² Tāpat Konvencijas 6.panta jautājums ietver jurisdikcionālās saiknes un ekstrateritoriālo seku jautājumu, kas apskatīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, piemēram, lietā *Markovic un citi pret Itāliju*, kad iesniedzēji bija paši izveidojuši šo saikni vēršoties Itālijas nacionālajā tiesā. Izskatot lietu, Tiesa secināja, ka Itālija nav īstenojusi savu jurisdikciju pār iesniedzējiem ar dalību tajā pašā misijā, kura izskatīta jau *Bankovič* lietā, tomēr, gadījumā, ja iesniedzēji ir vērsušies valsts nacionālajā tiesā, tad Itālijai rodas jurisdikcionālā saite nodrošināt iesniedzējiem Konvencijas 6.pantā garantētās tiesības.²⁷³ Lai arī efektu doktrīna savā būtībā nav *tīrs* ekstrateritoriālās jurisdikcijas jautājums, tas tomēr ir pienākuma sadalījumu jautājums, kas rada jurisdikcijas tvērumu, proti, ja valstij ir pienākums savā teritorijā atturēties no kādu darbību veikšanas, kas varētu radīt sekas citā valstī, tad šis pienākums ir tās jurisdikcijā *ratione materiae*, un tam būs ekstrateritoriāls tvērums arī ārpus Konvencijas *espace juridique* vai dalībvalsts.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka atšķirībā no iepriekšējās apakšnodaļās apskatītā, tādā gadījumā ja valsts pieņem lēmumu, kas rada sekas ārpus tās ģeogrāfiskās teritorijas, tās atbildību Konvencijā garantēto tiesību ievērošanā nevar izskatīt, ja sekas iestājas kādā no šīs valsts aizjūras teritorijām, ja valsts nav iesniegusi deklarāciju Konvencijas 56.panta

²⁷¹ Skatīt, piemēram, *Othman (Abu Qatada) pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.8139/09), 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 236.-285.rindkopa; salīdzināt ar *Mamatkulov un Askarov pret Turciju* (iesniegumi Nrs. 46827/99 un 46951/99), 2005.gada 4.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²⁷² ECHR Research Division, *Articles 1 and 5 Extra-territorial jurisdiction, jurisdiction of territorial State prevented from exercising its authority in part of its territory, and validity of detention and criminal proceedings in de facto entities*. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_articles_1_5_ENG.pdf [accessed: 13.04.2019.]

²⁷³ *Markovic un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.1398/03), 2006.gada 14.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 49.-56.rindkopa; Līdzīgi Tiesa ir vērtējusi Konvencijas dalībvalsts rīcību uzsākot izmeklēšanas darbības savā teritorijā, proti, tādā gadījumā attiecīgajai valstij rodas pienākums ievērot Konvenciju tiktāl, ciktāl dalībvalsts pati ir uzņēmusies veikt kādu rīcību, skatīt šajā sakarā *Guzelyurtly un citi pret Kipru un Turciju* (iesniegums Nr.36925/07), 2019.gada 29.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 196.rindkopa. Salīdzināt ar *El Mahi un citi pret Dāniju* (iesniegums Nr. 5853/06), 2006.gada 11.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums; *I.R. un G.T. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.14876/12 un 63339/12), 2014.gada 28.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 64.-65.rindkopa.

kārtībā, ka atzīst šajās teritorijās Konvencijas darbību.²⁷⁴ No tiesību piemērošanas un interpretēšanas viedokļa, autoresprāt, svarīgākais, ko var iegūt no efektu doktrīnas izpētes Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir tas, ka Tiesa joprojām ļoti bieži jauc valsts atbildības jautājumus no valsts jurisdikcijas jautājuma, proti, ne vienmēr izdalot, kad ir runa par valsts jurisdikciju teritoriāli, un kad par valsts atbildību.

2.5. Secinājumi

Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē pamatprincips ir tāds, ka valsts jurisdikciju īsteno teritoriāli, un tikai izņēmuma gadījumos, kas plaši izskaidroti *Bankovič* lietā, valsts var īstenot savu jurisdikciju ārpus savas teritorijas. Vienlaikus šī teritoriālās jurisdikcijas prezumpcija var tikt atspēkota turklāt ne tikai tādos gadījumos, kad valsts teritorija tiek izmantota pretēji tās interesēm militāras intervences gadījumā, bet arī tādos gadījumos, kad valsts pati ir devusi piekrišanu savas teritorijas izmantošanai. Piekrišana var izpausties valstu divpusēja līguma ietvaros vai ar dalību starptautiskā organizācijā, ja citā valstī pieņemtais lēmums rada sekas pirmās valsts teritorijā. Vienlaikus izņēmumi no valsts teritoriālās jurisdikcijas prezumpcijas ir arī tad, ja starptautiskas organizācijas struktūrvienība veic darbību dalībvalsts teritorijā vai diplomātiskas imunitātes gadījumā, kad valsts nevar īstenot jurisdikciju pār šīm personām.

Izvērtējot Eiropas Cilvēktiesību tiesas līdz šim izveidoto judikatūru, autore secina, ka līdzīgi kā ANO cilvēktiesību līgumu uzraugošo komiteju praksē, arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ir nostabilizējušies divi pamati ekstrateritoriālās jurisdikcijas pamatam, proti, efektīva kontrole pār personu (*ratione personae*) vai teritoriju (*ratione loci*). Papildus šiem priekšnoteikumiem, līdzīgi kā Starpameriku tiesā un ANO cilvēktiesību līgumu uzraudzības mehānismu ietvaros, daļēji atzīta ir arī efektu doktrīna. Efektu doktrīna Tiesas praksē ir tiesību uz dzīvību un spīdzināšanas aizlieguma ietvaros.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa viennozīmīgi ir nostiprinājusi savā judikatūrā, ka tā neatbalsta cilvēktiesību universālu piemērošanu, ne tikai vairākkārt atkārtojot savu kā reģionāla dokumenta piemērojamību, bet arī noraidot jurisdikcijas esamību, piemēram, lietā *Mohammed Ben El Mahi pret Dāniju*.²⁷⁵

²⁷⁴ *Chagos Islanders pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35622/04), 2012.gada 11.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, salīdzināt arī ar *Matthews pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.24833/94), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 55.-59.rindkopa; *Quark Fishing Ltd. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr. 15305/06), 2006.gada 19.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

²⁷⁵ *Mohammed Ben El Mahi un citi pret Dāniju* (iesniegums Nr. 5853/06), 2006.gada 11.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

3. NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS EKSTRATERITORIĀLĀS JURISDIKCIJAS PIEMĒROŠANAI ECT

Šajā nodaļā autore apskata no 2018.gada 1.janvāra līdz 2018.gada 31.decembrim Konvencijas dalībvalstīm comunicētās lietas, kurās ietverta atsauce uz Konvencijas 1.pantu un tā piemērošanu, īpaši pievēršot uzmanību Konvencijas ekstrateritoriālās piemērojamības jautājumiem un prognozējot lietu iznākumus, balstoties Eiropas Cilvēktiesību tiesas iepriekšējā praksē līdzīgu jautājumu izlemšanā, kā arī citu tiesu (piemēram, Eiropas Savienības tiesas, Starptautiskās tiesas) un citu starptautisko organizāciju argumentiem un secinājumiem.

3.1. *M.N. un citi pret Beļģiju*²⁷⁶

2018.gada 26.aprīlī Eiropas Cilvēktiesību tiesa comunicēja Beļģijai kā valstij-atbildētājai lietu *M.N. pret Beļģiju*, kuras fabula ir līdzīga kā Eiropas Savienības tiesā izskatītajā lietā *X. un X. pret Beļģiju*.²⁷⁷ Proti, Sīrijas pilsoņi Beļģijas konsulātā Beirūtā, Libānā, pieteicās humanitārai vīzai, tomēr šis iesniegums galu galā tika noraidīts pēc tiesāšanās visās instancēs Beļģijas nacionālajās tiesās. Līdz ar to iesniedzēji vērsās Eiropas Cilvēktiesību tiesā ar lūgumu konstatēt Konvencijas 3.panta pārkāpumu. Tomēr pirms iespējamā pārkāpuma izvērtēšanas, Tiesa vēlējās noskaidrot, vai vīzas atteikums pats par sevi rada Beļģijas ekstrateritoriālo jurisdikciju.

Pirmkārt, jānorāda, ka humanitāras vīzas statuss nav nostiprināts Eiropas Savienībā (vīza, kas atļautu ieceļot ES dalībvalstī pēc izvēles gadījumos, kad valstī, kur iesniedzēji uzturas, būtu bīstami vai apdraudoši apstākļi, kas pielīdzināmi tiem, kas norādīti 1951.gada ANO Bēgļu tiesību konvencijā), ES līmenī humanitāra vīza ir tāda vīza, kas izdodama, lai persona varētu uzsākt vai turpināt ārstēšanos noteiktās dalībvalsts teritorijā, doties uz bērēm ģimenes loceklim utml. Autoresprāt, humanitāra vīza, kas pieļautu *forum shopping* situāciju patvēruma valsts izvēlē, apietu pašreizējo ES regulējumu, tajā skaitā arī Dublinas regulu²⁷⁸ un jau minēto Bēgļu tiesību konvenciju,²⁷⁹ kas nostiprina valstu konsensu par bēgļu tiesību jautājumiem.

Savukārt, vērtējot, vai valsts īsteno ekstrateritoriālo jurisdikciju minētajā situācijā, jāsecina, ka autores ieskatā atbilde ir noraidoša, jo Eiropas Cilvēktiesību tiesas izstrādātais vispārējais princips ir tāds, ka valsts var īstenot efektīvu kontroli pār saviem

²⁷⁶ *M.N. un citi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.3599/18), 2018.gada 26.aprīlī Beļģijas Karalistes valdībai comunicēta lieta.

²⁷⁷ *X. un X. pret Beļģiju* (C-638/16 PPU), Eiropas Savienības tiesas 2017.gada 21.aprīļa spriedums.

²⁷⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 26.jūnija Regula (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm

²⁷⁹ Likums "Par 1951.gada 28.jūlija Konvenciju par bēgļa statusu un tās 1967.gada 31.janvāra Protokolu par bēgļa statusu". Latvijas Vēstnesis, 171/174 (886/889), 04.07.1997.

valstspiederīgajiem, sniedzot tiem konsulāro palīdzību²⁸⁰ vai arī tādos gadījumos, ja persona atrodas konsulārajās telpās, bet tās tiesības un brīvības *de facto* tiek ierobežotas no konsulāro amatpersonu puses. Valsts diplomātiskā vai konsulārā pārstāvniecība nav uzskatāma par tās valsts teritoriju klasiskā izpratnē, kādu pieprasa teritoriālās jurisdikcijas īstenošanai.²⁸¹ Savukārt, ievērojot ECT nostiprināto efektīvās kontroles testu pār teritoriju vai personām, jāsecina, ka arī ekstrateritoriālā jurisdikcija šajā gadījumā nav saskatāma, jo konsulārās amatpersonas neīstenoja kontroli pār iesniedzēju kā tas bija lietās *Soering pret Apvienoto Karalisti*²⁸² vai *M. pret Dāniju*.²⁸³ Turklāt, ievērojot ANO ST secinājumus *Asylum case*,²⁸⁴ persona nonāk tās valsts jurisdikcijā, kuras konsulārajās telpās tā atrodas, tikai ar to brīdi, kad attiecīgā valsts pieņem lēmumu dot diplomātisko patvērumu. Līdz ar to, autoresprāt, *a fortiori* šāds secinājums jāpieņem uz vīzu pieteikumiem. Proti, tikai tādā gadījumā, ja iesniedzējam vīza tiktu garantēta, pār viņu tiktu īstenota ECK dalībvalsts jurisdikcija. Tādējādi autores ieskatā Tiesa secinās, ka iespējamais pārkāpums, par kuru sūdzas iesniedzējs, nav noticis Beļģijas jurisdikcijā, un līdz ar to arī iesniedzēja sūdzība par iespējamo Konvencijas 3.panta pārkāpumu tiks noraidīta.

3.2. *Aarrass pret Beļģiju*²⁸⁵

2018.gada 18.jūnijā ECT komunicēja Beļģijai lietu, kuras faktiskie apstākļi ir tādi paši kā jau ANO Cilvēktiesību komiteja izskatītajā lietā *Aarrass pret Spāniju*²⁸⁶ un Spīdzināšanas novēršanas komitejas izskatītajā lietā *Aarrass pret Maroku*.²⁸⁷ Proti, iesniedzējam ir Beļģijas un Marokas dubultpilsonība, tomēr uz aizdomu pamata par dalību teroristiskā organizācijā, kas veikusi uzbrukumu Kasablankā, Marokā, Marokas nacionālā tiesa *Belliraj* lietas ietvaros²⁸⁸ izdeva starptautisko aresta orderi, kā rezultātā iesniedzējs no pagaidu ieslodzījuma vietas

²⁸⁰ *X. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7547/76), 1997.gada 15.decembra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

²⁸¹ *M. pret Dāniju* (iesniegums Nr.17390/90), 1992.gada 14.oktobra Komisijas lēmums; Starptautiskās tiesas 1950.gada 20.novembra spriedums lietā *Asylum* (Kolumbija/Peru), 12.lapaspuse; *R (B) v. Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs*, [2005] QB 643 (Eng. CA, Oct. 16,2004), 88.-89.rindkopa; Brownlie I. *Principles of Public International Law* (7th ed), Oxford: Oxford University Press, 2008, p.357; Hathaway J.C., Foster M. *The Law on Refugee Status* (2nd ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 2014, pp.23.-24.

²⁸² *Soering pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.14038/88), 1989.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums

²⁸³ *M. pret Dāniju* (iesniegums Nr.17390/90), 1992.gada 14.oktobra Komisijas lēmums.

²⁸⁴ ANO Starptautiskās tiesas 1950.gada 20.novembra spriedums lietā *Asylum case* (Kolumbija/Peru), ICJ Rep. 1950, p.266.

²⁸⁵ *Aarrass pret Beļģiju* (iesniegums Nr.16371/18), 2018.gada 18.jūnijā Beļģijas Karalistei komunicēta lieta.

²⁸⁶ *Aarrass pret Spāniju* (komunikācija Nr.2008/2010), CCPR/C/111/D/2008/2010, 2014.gada Cilvēktiesību komitejas 2014.gada 30.septembra viedoklis.

²⁸⁷ *Aarrass pret Maroku* (komunikācija Nr.477/2011), CAT/C/52/D/477/2011, Spīdzināšanas novēršanas komitejas 2014.gada 24.jūnija viedoklis.

²⁸⁸ Human Rights Watch, *Morocco: Address Unfair Convictions in Mass Terror Trial*, 29 December 2009, pieejams: <https://www.refworld.org/docid/4b430c2e1a.html> [aplūkots 05.03.2019.]

Spānijā tika nogādāts Marokā. Atbilstoši Konvencijas 3.pantam, iesniedzējs norāda, ka Marokā pret viņu tiek pielietota spīdzināšana, kā rezultātā panākta atzīšanās par dalību džihādistu kustībā. Saikne ar Beļģiju, uz kuru savā sūdzībā atsaucas iesniedzējs, it kā rodas brīdī, kad Beļģija pēc vairākiem iesniedzēja lūgumiem atteikusies sniegt tam konsulāro palīdzību atsaucoties uz *neiejaukšanās principu (principle of non-intervention)*, savukārt Beļģijas nacionālās tiesas pieņēmušas lēmumu, ka konsulārās palīdzības sniegšana personai, kurai ir Beļģijas dubultpilsonība ir politisks lēmums, tāpēc tiesai nav kompetences lemt šajā lietā.²⁸⁹

Starptautiskajās tiesībās neiejaukšanās princips atspoguļo valstu suverenitāti, tādējādi valstīm nav tiesību iejaukties citas valsts iekšējās lietās.²⁹⁰ Tomēr, ievērojot, ka iesniedzējam ir arī Beļģijas pilsonība, turklāt lielāko savas dzīves daļu viņš ir pavadījis Beļģijā, varētu apskatīt ANO ST izteiktos secinājumus *Nottebom lietā*²⁹¹ un skatīt tajā izveidoto patiesās saiknes principu kopsakarā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesā šobrīd iesniegto sūdzību. Līdz ar to, ievērojot Eiropas Cilvēktiesību Komisijas praksi, jo īpaši lietā *X. pret Apvienoto Karalisti*,²⁹² kurā Apvienotās Karalistes jurisdikcija tika konstatēta tādēļ, ka tā sniedza savas valsts pilsoni konsulāro palīdzību, autoresprāt, jāsecina, ka arī šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzītu ka iesniedzējs bijis Beļģijas jurisdikcijā tiktāl, ciktāl jautājumi rodas saistībā ar konsulārās palīdzības sniegšanu iesniedzējam un tiesībām uz taisnīgu tiesu, tomēr par to iesniedzējs nesūdzas.

3.3. Lietas, kas komunikētas Moldovai un Krievijai

2018.gadā Eiropas Cilvēktiesību tiesa nosūtījusi Moldovai un Krievijai vairākas savstarpēji ļoti līdzīgas lietas, kuru jautājumi saistībā ar ekstrateritoriālās jurisdikcijas īstenošanu ir praktiski vienādi. Vienīgā atšķirība lietām ir tajā, ka faktiskie apstākļi ir norisinājušies dažādos laika periodos, līdz ar to, ievērojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas līdzšinējo praksi veicot situācijas monitoringu Piedņestras rajonā, jāsecina, ka tas ir būtisks elements jurisdikcijas noteikšanai. Tādējādi, lai skaidrotu, vai pastāv ekstrateritoriālā jurisdikcija, autore izmanto ANO Ģenerālās Asamblejas izdarītos secinājumus, lai noskaidrotu, vai Krievija joprojām saglabā efektīvu kontroli reģionā.

²⁸⁹ Jamnejad M., Wood M., *The Principle of Non-intervention*, Leiden Journal of International Law, Vol 22, Iss 2, pp.345.-381.

²⁹⁰ ANO Starptautiskās tiesas 2012.gada 3.februāra spriedums lietā *Jurisdictional Immunities* (Vācija/Itālija, Grieķijas iesaistīšanās), ICJ Rep. 2012, p.99.

²⁹¹ ANO Starptautiskās tiesas 1955.gada 6.aprīļa spriedums lietā *Nottebohm case* (Lihtenšteina/Gvatemala), ICJ Rep 1955, p.4.

²⁹² *X. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7547/76), 1997.gada 15.decembra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

3.3.1. *Gramā un citi pret Moldovu un Krieviju*²⁹³ un *Oprea un citi pret Moldovu un Krieviju*²⁹⁴

Teritoriālās un ekstrateritoriālās jurisdikcijas jautājums lietā *Gramā un citi pret Moldovu un Krieviju* ir identisks tam, kāds tika uzdots lietās *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju*²⁹⁵ un *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju*.²⁹⁶ Tiesa Krievijai un Moldovai pieprasīja skaidrot pašreizējo situāciju Piedņestras apgabalā, kā arī argumentēt, kuras valsts jurisdikcijā varētu būt noticis iesniedzēju sūdzībā ietvertais Konvencijā garantēto tiesību uz īpašumu pārkāpums. Ne velti savā komunikācijā Konvencijas dalībvalstīm Tiesa uzsvērusi nepieciešamību informēt to par faktisko apstākļu attīstību minētajā reģionā, kā arī to, vai Krievijas kontrole pār Piedņestras apgabalu saglabājas arī šobrīd. Savā sūdzībā Tiesai iesniedzēji uzskata, ka viņu tiesības, kas ietvertas Konvencijas 1.protokola 1.pantā kopsakarā ar Konvencijas 13.pantā garantētajām tiesībām uz efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem ir pārkāptas, jo viņu automašīnas konfiscēja Piedņestras apgabala amatpersonas. Pati Tiesa norāda, ka faktiskie apstākļi ir līdzīgi jau 2016.gadā izlemtajai *Turturica un Casian pret Moldovu un Krieviju* lietai, kad tā secināja, ka apgabals ir Krievijas efektīvā kontrolē un tai ir pienākums nodrošināt, ka šajā teritorijā tiek ievērotas visas Konvencijā garantētās tiesības.²⁹⁷ Tā kā faktiskie apstākļi šajās Krievijas un Moldovas valdībām comunicētajās lietās norisinājušies tajā pašā laikā, kad Tiesa jau ir konstatējusi Krievijas efektīvu kontroli pār reģionu, arī šajā lietā tiks konstatēta Krievijas efektīva kontrole un līdz ar to arī ekstrateritoriālā jurisdikcija.

Arī lietā *Oprea un citi* kopā 56 iesniedzēji vērsušies Eiropas Cilvēktiesību tiesā par iespējamām Konvencijas 1.protokola 1.panta un 13.panta pārkāpumiem. Iesniedzēji ir lauksaimnieki, kas visus savus ienākumus gūst no lauksaimniecības zemes apstrādes un augļu pārdošanas. Viņi norāda, ka divtūkstošo gadu sākumā Piedņestras Moldovas Republika esot nacionalizējusi visu iesniedzējiem piederošo zemi un atļāvusi turpmāku tās īstenošanu tikai tādā gadījumā, ja zeme tiks izīrēta no vietvaldības. Iesniedzēji vairākkārt esot vērsušies Moldovas nacionālajās iestādēs, kuras norādījušas, ka tām nav iespējams ietekmēt separātistu kontrolētās teritorijas, kā arī piketējuši pie Krievijas vēstniecības Moldovā, tomēr bez

²⁹³ *Gramā un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs. 28432/06 un 5665/07), 2018.gada 25.jūnijā Krievijas Federācijai un Moldovas Republikai komunicētas lietas.

²⁹⁴ *Oprea and others pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 36545/06), 2018.gada 27.augustā Moldovas Republikai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.

²⁹⁵ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.43370/04, 8252/05, 18454/06), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

²⁹⁶ *Ilascu pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Eriomenco pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 42224/11), 2017.gada 9.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

²⁹⁷ *Turturica un Casian pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 28648/06 un 18832/07), 2016.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

rezultātiem. 2006.gadā Moldovas valdībai izdevies vienoties ar Piedņestras reģiona pārvaldību par reģistrācijas mehānismu, kas ļauj zemju īpašniekiem piekļūt lauksaimniecības zemei un transportēt ražu no tās, tomēr iesniedzēji uzskata, ka tas nemaina faktisko situāciju, kuras rezultātā viņiem liegtas tiesības uz īpašumu. Ievērojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas izdarītos secinājumus par šo laika periodu, autorei jāsecina, ka šajā gadījumā abām valstīm būs jurisdikcija; Krievijai – ekstrateritoriāla.²⁹⁸ Savukārt autores ieskatā, Moldova būs izpildījusi savus pozitīvos pienākumus.

Autores ieskatā atzinīgi vērtējams ir Eiropas Cilvēktiesību tiesas *monitorings* pār Krievijas īstenotajām darbībām Piedņestras rajonā, jo periodiski, izskatot lietas, kas nonākušas Tiesas rīcībā saistībā ar šo apgabalu, kad iesniedzēji pieprasa abu valstu atbildību, tiek lūgta papildus informācija par pastāvošo situāciju apgabalā.²⁹⁹ Ievērojot, ka lietās *Mozer pret Moldovu un Krieviju* un jau minētajā *Turturica un Casian* tika konstatēts, ka uz sūdzības iesniegšanas brīdi Piedņestras apgabalā joprojām saglabājas efektīva kontrole, autorei jāsecina, ka arī 2006. un 2007.gadā iesniedzēji bija Krievijas efektīvā kontrolē, kas rod pamatu Krievijas ekstrateritoriālajai jurisdikcijai *ratione loci*.³⁰⁰ Vienlaikus, kā jau noskaidrots maģistra darba iepriekšējās nodaļās, Moldovai kā teritoriālajai valstij saglabājas pienākums diplomātiskā, juridiskā un ekonomiskā ceļā nodrošināt palīdzību iesniedzējiem. Tādējādi abām valstīm ir jurisdikcija šajā gadījumā.

3.3.2. *V.I. pret Moldovu un Krieviju*³⁰¹ un *Mustea pret Moldovu un Krieviju*³⁰²

Lietā *V.I. pret Moldovu un Krieviju* iesniedzējs uzskata, ka viņa tiesības uz privāto dzīvi ir pārkāptas, jo viņa militārpersonas kartītē ir ietverta informācija par viņa psihiskās veselības problēmām. Papildus iesniedzējs uzskata, ka viņa tiesības uz taisnīgu tiesu ir pārkāptas, jo tiesas, kas izskatīja viņa pieteikumus nebija izveidotas uz likuma pamata, lietu izskatīšanas termiņi bija nesamērīgi ilgi u.tml., kā arī par efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu, lai aizsargātu savas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

²⁹⁸ Skatīt autores secinājumus pie komunicētās lietas *Oprea un citi pret Moldovu un Krieviju*.

²⁹⁹ Vairāku iesniedzēju sūdzību ietvaros, izskatot lietas Eiropas Cilvēktiesību tiesa abām valstīm ir lūgusi konstanti skaidrot faktisko situāciju Piedņestras teritorijā, līdz ar to, ja efektīva kontrole pār teritoriju ir bijusi 1999.-2002.gadā un 2006.-2010.gadā, tas *per se* nenozīmē, ka efektīvā kontrole turpinās. Tādā veidā Tiesa īsteno monitoringu pār faktiskajiem apstākļiem pa laika periodiem, ko pēcāk piemēro citām lietām pret Moldovu un Krieviju, kas saistītas ar situāciju Piedņestras reģionā. Skatīt arī *Pisari pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 42139/12), 2015.gada 21.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums;

³⁰⁰ *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

³⁰¹ *V.I. pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.63750/17), 2018.gada 27.augustā Moldovas Republikai un Krievijas Federācijai komunicētas lietas.

³⁰² *Mustea pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.83954/17), 2018.gada 11.oktobrī Moldovas Republikai un Krievijas Federācijai komunicētas lietas.

Lietā *Mustea* iesniedzēju 2015.gadā apsūdzēja par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu (piesavināšanās), kā rezultātā piemēroja viņam drošības līdzekli – apcietinājumu. Iesniedzējs vairākās instancēs pārsūdzēja šo lēmumu līdz 2017.gadā Piedņestras reģiona Augstākā tiesa atcēla apgabaltiesas lēmumu un atcēla piemēroto drošības līdzekli. Iesniedzējs sūdzas par iespējamiem Konvencijas 3. un 5.panta pārkāpumiem kopsakarā ar Konvencijas 13.pantu. Pēc iesniedzēja sūdzībām Moldovas prokuratūrai, tā uzsāka kriminālprocesu pret Piedņestras reģiona atbildīgajām amatpersonām, kurā iesniedzējs piedalījās kā liecinieks.

Atšķirībā no autores secinājumiem par iespējamo rezultātu lietā *Grams pret Moldovu un Krieviju* un *Oprea pret Moldovu un Krieviju*, šajā gadījumā sūdzība iesniegta par faktiskajiem apstākļiem, kas norisinājās līdz 2016.gadam. Tā kā Tiesa ir informēta tikai par apstākļiem, kas norisinājušies reģionā līdz aptuveni 2010.gadam, tad Tiesa šajā lietā lūdza valstīm sniegt informāciju par faktisko situāciju reģionā un to, vai tā ir mainījusies kopš 2010.gada. Vienlaikus, apskatot Apvienoto Nāciju Organizācijas rezolūcijas rezolūciju Nr.A/RES/72/282, kā arī citus avotus³⁰³ secināms, ka reģions joprojām ir Krievijas efektīvā kontrolē. Līdz ar to joprojām Tiesai vajadzētu turpināt savu attīstīto judikatūru konstatējot Krievijas ekstrateritoriālo jurisdikciju Piedņestras teritorijā un Moldovas kā teritoriālās valsts jurisdikciju.

3.4. Lietas, kas komunicētas Ukrainai un Krievijai

Līdz šim Eiropas Cilvēktiesību tiesa vēl nav pieņēmusi nevienu spriedumu saistībā ar Krievijas un Ukrainas konfliktu, vienīgi lēmumus, tomēr tajos nav ietverta ekstrateritoriālas jurisdikcijas izvērtēšana, jo Tiesa apstājusies pie citiem pieņemamības kritērijiem, piemēram, iesniedzējs ir atsaucis savu sūdzību³⁰⁴ vai tai nav sniegti pietiekami daudz pierādījumu, lai norādītu uz reāli iespējamu Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu.³⁰⁵ 2018.gads ir bijis īpaši ražīgs saistībā ar personu iesniegumiem Doņeckas un Luhanskas apgabalos. Autore ieskatā

³⁰³ANO ĢA 2018.gada 26.jūnija rezolūcija Nr. A/RES/72/282 par pilnīgu militāro spēku atsaukšanu no Moldovas teritorijas; Arī 2018.gada jūnijā notikušajā NATO samitā Briselē vairākās runās Krievija tika aicināta atsaukt savus militāros spēkus no Moldovas teritorijas un pārtraukt atbalstu vietējām separātistu grupām arī Krimā, Ukrainas, austrumos, Abhāzijas reģionā un Dienvidosetijā. Pieejams: <http://agenda.ge/en/news/2019/862> un https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_162996.htm [aplūkots:21.04.2019.]; UN CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CAT/C/RUS/CO/6, 28 August 2018; UN HRC, *Concluding observations on the third periodic report of the Republic of Moldova*, UN Doc. CCPR/C/MDA/CO/3, 18 November 2016; UN CERD, *Concluding observations on the combined tenth and eleventh periodic reports of the Republic of Moldova*, UN Doc. CERD/C/MDA/CO/10-11, 7 June 2017; UN CAT, *Concluding observations on the third periodic report of Republic of Moldova*, UN Doc. CAT/C/MDA/CO/3; 21 December 2017.

³⁰⁴ *Ukraina pret Krieviju* (iesniegums Nr.49537/14), 2015.gada 1.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, kad Ukraine nolēma atsaukt savas sūdzības, jo kāds cits iesniedzējs jau bija vērsies tiesā ar tādām pašām sūdzībām.

³⁰⁵ *Lisnyy un citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 5355/15, 44913/15 un 50853/15), 2016.gada 5.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 27.-30.rindkopa.

situācija Ukrainas un Krievijas gadījumā risināma līdzīgi kā Moldovas un Krievijas vai Armēnijas un Azerbaidžānas gadījumā, proti, ja Tiesa pieturēsies pie savas judikatūras un fakti atspoguļos līdzīgus apstākļus kā Piedņestras reģionā vai Kalnu Karabahā, tad Krievija būs īstenojusi savu ekstrateritoriālo jurisdikciju.

3.4.1. Gryshyna pret Ukrainu un Krieviju³⁰⁶

Visas trīs lietas *Gryshyna pret Ukrainu un Krieviju*, *Gapochkina pret Ukrainu un Krieviju*³⁰⁷ un *Nedovodiyeva pret Ukrainu un Krieviju*³⁰⁸ komunicētas vienkopus, jo faktiskie apstākļi visām ir līdzīgi. Iesniedzējas sūdzas, ka viņu tuvi radnieki 2014.gadā, piedaloties dažādās kaujās Doņeckas apgabalā – Sņižnes, Ilovajskas un Logvinovas tuvumā, gājuši bojā. Iesniedzējas sūdzas par iespējamiem Konvencijas 2.panta (tiesības uz dzīvību) un 13.panta kopsakarā ar 2.pantu (tiesības uz efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem) pārkāpumiem. Visi trīs iesniedzēju radnieki, kuri gājuši bojā, dienēja Ukrainas armijā, bet teritoriju, kurā personas gājušas bojā kopš 2014.gada 7.aprīļa efektīvi kontrolē seperātistu grupējumi, kas nodibinājuši pašpasludināto Doņeckas Tautas republiku, kuru militāri, politiski un finansiāli atbalsta Krievijas Federācija.³⁰⁹ Tādējādi šī ir īpaši komplicēta lieta, kurā saduras vairākas savstarpējas ekstrateritoriālās jurisdikcijas piemērošanas iespējas, kas katra noved pie sava rezultāta.

Autoresprāt, zīmīgs punkts šīs lietas kontekstā ir Krievijas Federācijas reakcija uz iesniedzēju sūdzībām Krievijas Federācijas Izmeklēšanas komitejā – vienā no trim gadījumiem iestāde atbildē norādīja, ka iesniedzējai jāvēršas ar savām sūdzībām Ukrainas valsts iestādēs, jo Doņeckas apgabals ietilpst Ukrainas teritorijā, savukārt atlikušajās divās Krievijas Federācijas Izmeklēšanas komiteja nereaģēja uz iesniedzēju sūdzībām. Tajā pat laikā, fakts, ka valsts korespondencē norāda, ka iespējama pārkāpuma izmeklēšana nav tās kompetencē *per se* neizslēdz, ka šī valsts būtu īstenojusi efektīvu kontroli pār teritoriju vai personām, kas izdarījušas iespējamu Konvencijā garantēto tiesību pārkāpumu. Jānorāda gan, ka minētajā lietā pierādīšanas pienākums gultos uz Ukrainu, lai pierādītu, ka rīcību faktiski kontrolējusi

³⁰⁶ *Gryshyna pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.58906/14), 2018.gada 5.oktobrī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.

³⁰⁷ *Gapochkina pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 66518/14), 2018.gada 5.oktobrī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.

³⁰⁸ *Nedovodiyeva pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.18961/15), 2018.gada 5.oktobrī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.

³⁰⁹ Skatīt, piemēram, ANO Drošības padomes 7400. tikšanās, UN Doc No.S/PV.7400, 2015.gada 6.marts, Pieejams: <https://undocs.org/S/PV.7400> [aplūkots 06.03.2019]; ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcija Nr.68/262, UN Doc. A/RES/68/262, 2014.gada 1.aprīlis; ANO Drošības padomes 2014.gada 15.marta rezolūcija Nr.S/Res/2014/189.

Krievijas Federācija, jo pēc pastāvošās prezumpcijas Ukraina kā teritoriju *de jure* pārvaldošā valsts uzskatāma par teritoriālās jurisdikcijas īstenotāju.³¹⁰

Šīs lietas kontekstā varētu tikt vērtēts ARSIWA 8.pants un tajā ietvertie elementi – efektīva kontrole (vai vispārēja kontrole), instrukcijas un norādes,³¹¹ lai noskaidrotu, vai konkrētajā situācijā Krievijas Federācija īsteno efektīvu kontroli pār seperātistu grupējumiem, kas darbojas Doņeckas apgabalā. Jānorāda, ka ANO Starptautiskā tiesa ARSIWA 8.pantu ir izvērtējusi divās prominentās lietās – *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* un *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of Genocide*.³¹² Tomēr, ievērojot kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju*³¹³ izstrādātais standarts šādos jautājumos ir zemāks nekā ANO Starptautiskajā tiesā apstiprinātais un drīzāk jāsalīdzina ar Bijušās Dienvidslāvijas krimināllietu tribunāla secinājumiem, piemēram, *Tadič* lietā.³¹⁴ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* Tiesa secināja, ka Krievijas sniegtais politiskais, finansiālais un militārais atbalsts Piedņestras apgabalam, ir pietiekams pamats, lai secinātu, ka iespējamie Konvencijas pārkāpumi izdarīti Krievijas jurisdikcijā. Tādējādi, autore sprāt, lietā *Gryshyna pret Ukrainu un Krieviju* un ar to vienlaikus komunikētajām lietām pastāv iespēja, ka Tiesa varētu konstatēt, ka Krievija īsteno kontroli pār seperātistu grupām un to izraisīto rīcību Doņeckas apgabalā, tādējādi Krievijai rodas ekstrateritoriālā jurisdikcijas *ratione loci*. Tomēr tā kā visu trīs iesniedzēju sūdzības aptver Konvencijas 2.pantā (tiesības uz dzīvību) ietvertu valsts procesuālo pienākumu izmeklēt mirušo personu nāves apstākļus un to iemeslus, kas ir valsts pozitīvais pienākums, jāsecina, ka, atbilstoši pastāvošajai judikatūrai, jurisdikcija šajā gadījumā ir Ukrainai, jo, ievērojot Eiropas

³¹⁰ ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcija Nr.68/262, UN Doc. A/RES/68/262, 2014.gada 1.aprīlis; UNSC Res. UN Doc. S/RES/2202 (2015) of 17 February 2015; UNGA Res. UN Doc. A/C.3/71/L.26 of 31 October 2016; UN Security Council Report. *Documents for Ukraine*. Available: <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/ukraine/> [accessed: 31.01.2019.]; UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine*, UN Doc. CEDAW/C/UKR/8, 14 February 2017; UN CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of Ukraine*, UN Doc. CA/C/UKR/6, 12 December 2014; UN CERD, *Concluding observations on the twenty-second and twenty-third periodic reports of Ukraine*, UN Doc. CERD/C/UKR/22-23, 4 October 2016; UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CEDAW/C/RUS/8, 27 October 2015, it īpaši noslēguma secinājumu 31.punkts.

³¹¹ Article 8, UNGA, Responsibility of States for internationally wrongful acts, 28 January 2002, A/RES/56/83. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/56/83 [aplūkots: 21.03.2019.]; Crawford J. *The International Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentaries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

³¹² ANO Starptautiskās tiesas 1984.gada 20.novembra spriedums lietā *Case Concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua* (Nikaragva/ASV), ICJ Rep. 1986, 114.-115.rindkopa; ANO Starptautiskās tiesas spriedums lietā *Case Concerning application of the Convention on the prevention and punishment of the Crime of genocide* (Bosnija un Hercogovina/ Serbija un Melnkalne), ICJ Rep 2007, p.43.

³¹³ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 48787/99), 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

³¹⁴ Bijušās Dienvidslāvijas Krimināllietu Tribunāls lietā *Prosecutor v. Dusko Tadič* (IT-94-1-A), Pieejams: <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf> [aplūkots: 17.04.2019.]

Cilvēktiesību tiesas judikatūru, piemēram, lietā *Guzelyurtlu un citi pret Kipru un Turciju*,³¹⁵ Ukrainai ne tikai kā teritoriālai valstij ir jurisdikcija un pienākums ekonomiskiem, juridiskiem un diplomātiskiem ceļiem nodrošināt šajās teritorijās dzīvojošo personu Konvencijā garantētās tiesības, bet arī visi Konvencijas 2.pantā noteiktie procesuālie pienākumi (efektīvas izmeklēšanas pienākums), jo tā, uzņemoties iesniegumu izvērtēšanu un izmeklēšanu, ir radījusi šo jurisdikcionālo saikni.

3.4.2. *Potyekhin un četri citi pret Ukrainu un Krieviju un vēl 7 lietas*³¹⁶

Lietā *Potyekhin un citi* visi iesniedzēji (kopā piecas personas) norāda, ka dažādos datumos 2014.gada laikā esot apcietināti un turēti ieslodzījumā *Doņeckas Tautas Republikā*, kur viņi esot pakļauti spīdzināšanai un dažāda veida piespiedu darbam, kā arī necilvēcīgai attieksmei. Visos piecos gadījumos Ukraina uzsāka izmeklēšanu saistībā ar minētajiem nodarījumiem, savukārt Krievija atbildēja, ka šī teritorija nav tās jurisdikcijā, līdz ar to norādīja iesniedzējiem, ka viņiem vajadzētu vērsties Ukrainas atbildīgajās iestādēs.

Lietā *Chabanyuk un citi* iesniedzēji sūdzas par to, ka viņu tuvi radnieki tiek pakļauti spīdzināšanai un necilvēcīgai attieksmei, kā arī ir nepamatoti apcietināti. Proti, visi iesniedzēji pazuda 2014.gada augustā, kad atradās teritorijā, kurā notika Ukrainas rīkotā pretterorisma operācija. Divi no iesniedzējiem dienēja Ukrainas armijā, savukārt trešais – bija pretterorisma vienības loceklis. Ceturtais pazudušais dienēja brīvprātīgajā bataljonā “Donbass”. Iesniedzējas savās sūdzībās atsaucas uz publiski pieejamo informāciju par to, ka viņu radnieki notverti kauju laikā. Šobrīd trīs no iesniedzējiem atrodas brīvības atņemšanas iestādē Doņeckas reģionā, savukārt ceturtais tika transportēts uz Krieviju gūto traumu dēļ. Visi četri iesniedzēji vērsās pie Ukrainas valsts iestādēm ar sūdzībām par notikušo, pēc kurām tika ierosinātas izmeklēšanas lietas.

Līdzīgi kā jau apskatītajās lietās, arī *Lefter un citi pret Ukrainu un Krieviju* un *Sinkevych un citi* valstīm-atbildētājiem jāatbild uz jautājumu par to jurisdikcijas limitiem un atbilstību

³¹⁵ *Guzelyurtlu un citi pret Kipru un Turciju* (iesniegums Nr.36925/07), 2019.gada 29.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 194.-197.rindkopa

³¹⁶ *Potyekhin un 4 citi applications pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.56975/14), 2018.gada 9.janvārī Krievijas Federācijai un Ukrainai komunicēta lieta; *Chabanyuk un 3 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 59432/14), 2018.gada 21.februārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta; *Lefter un 4 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.30863/14), 2018.gada 9.janvārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta; *Fonina un 4 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.66264/14), 2018.gada 15.martā Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta; *Amelchakova un pieci citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.882/15), 2018.gada 13.septembrī Krievijas Federācijai un Ukrainai komunicētas lietas; *Yurchuk un 9 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 71095/14), 2018.gada 10.janvārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta; *Pantyushenko un 4 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.7014/15), 2018.gada 10.aprīlī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta; *Sinkevych un 14 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.7961/15), 2018.gada 9.februārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicētas lietas.

Tiesas praksei un jāskaidro, vai tās ievērojušas Konvencijas 3., 4. un 5.pantā noteiktos pienākumus, proti spīdzināšanas aizliegumu (kā arī pienākumu efektīvi izmeklēt), verdzības aizliegumu un personu tiesības uz brīvību. Vienlaikus iesniedzēji kā žurnālisti uzskata, ka viņi ieslodzīti savu politisko uzskatu dēļ (pro-ukrainiski), kas pārkāpis viņu tiesības uz vārda brīvību, kā arī citas tiesības. Visi iesniedzēji tika apcietināti Doņeckas apgabalā, kur tie līdz atbrīvošanas brīdim it kā esot cietuši no spīdzināšanas, paverdzināšanas, kā arī viņiem neesot bijusi iespēja sazināties ar ģimenes locekļiem, paust savus viedokļus un aizsargāt savas tiesības nacionālā līmenī. Četri no pieciem iesniedzējiem vērsās ar sūdzībām par notikušajiem pārkāpumiem Krievijas valsts iestādēs, divos no šiem gadījumiem iesniedzēji nesaņēma nekādu atbildi, savukārt vēl divos Krievijas varas iestādes norādīja, ka iesniedzējiem būtu jāvēršas Ukrainas valsts iestādēs.

Arī lietās *Fonina un citi*, *Amelchakova* un *Yurchuk un citi* iesniedzēji sūdzas par Konvencijas 3., 5. un 13.panta pārkāpumiem, proti, prettiesisku un nepamatotu brīvības atņemšanu, spīdzināšanu un efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļu trūkumu. Iesniedzēju radinieki notverti Doņeckas, Luhanskas un pieguļošajos rajonos un vēlāk nogādāti uz ieslodzījuma vietām Doņeckā, ievērojot, ka līdzīgi kā iepriekšējās lietās, arī šeit ir jautājums par efektīvu kontroli pār teritoriju nevis aģentu īstenotu kontroli, jo militārpersonas rīkojušās kontrolētajā teritorijā. Tā kā visi iesniedzēji vērsās ar sūdzībām Ukrainas valsts iestādēs un izmeklēšanas tika uzsāktas, tad Ukrainai saglabājas pozitīvie pienākumi, kas nostiprināti Tiesas judikatūrā, piemēram, *Invantoc un citi pret Moldovu un Krieviju*. Lietā *Pantyushenko* faktiskie apstākļi ir ļoti līdzīgi tikai ietver arī sūdzības par iespējamiem Konvencijas 2.panta pārkāpumiem, jo divu iesniedzēju radinieki ir pazuduši bīstamos un mīklainos apstākļos un nav atrodami.

Atbilstoši nostiprinātajai praksei, kā arī jau apskatītos faktiskos apstākļus, kas atzīti starptautiskajā sabiedrībā izvērtējot iespējamo rezultātu jurisdikcijas jautājumam lietā *Gryshyna pret Krieviju un Ukrainu*, autore uzskata, ka arī šajās lietās Tiesa secinās, ka Ukrainai kā pasīvajai jeb valstij-cietējai ir pienākums nodrošināt Konvencijas 3.pantā garantēto efektīvo izmeklēšanu, jo tā ierosinājusi izmeklēšanas, turklāt Ukrainai kā teritoriālajai valstij ir pienākums diplomātiskos, ekonomiskos un juridiskos veidos saglabāt personu tiesības, kas garantētas Konvencijā.³¹⁷ Vienlaikus Krievija īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju, un tādēļ tiks konstatēta Krievijas ekstrateritoriālā jurisdikcija Doņeckas reģionā, kas īstenota pār

³¹⁷ *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.43370/04, 18454/06 un 8252/05), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 109.rindkopa; *Ivantoc pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.23687/05), 2011.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 105.-111.rindkopa.

teritoriju, kā rezultātā Krievijai radīts Konvencijā garantēto tiesību īstenošanas pienākums efektīvi kontrolētajās teritorijās.³¹⁸

3.4.3. *Sentsov pret Krieviju*³¹⁹

Iesniedzējs ir Ukrainas valstspiederīgais, kurš sūdzības iesniegšanas brīdī atradās Federāla līmeņa labošanas iestādē *Yamalo-Nenets* (Jamalas-Ņencu) autonomajā apgabalā. Viņš sūdzas par Konvencijas 5.panta 1. punktā ietverto tiesību iespējamu pārkāpumu, jo uzskata, ka viņam nepamatoti ir atņemta brīvība. Turklāt iesniedzējs Konvencijas 5.panta 3.punkta kontekstā uzskata, ka tiesa, kas pieņēma lēmumu par viņa ieslodzītāšanu, nebija noteikta ar likumu un viņam nebija pieejama efektīva procedūra brīvības atņemšanai. Iesniedzējs ir Krimas pussalas iedzīvotājs – rakstnieks un režisors, kuru 2014.gada 10.maijā aizturēja it kā par iespējamu dalību teroristiskā organizācijā un uzbrukuma plānošanu, kaut gan faktiski iesniedzējs savu protestu pret Krimas aneksiju ietvaros nogādāja Ukrainas karavīriem pārtiku uz barakām, kurās viņi bija ielenkti. Visu laiku līdz 2014.gada 29.maijam iesniedzēju turēja apcietinājumā un praktiski liedza sazināties ar aizstāvi līdz pārveda uz ieslodzījuma vietu Maskavā. Iesniedzējs visos līmeņos pārsūdzēja viņam piemēroto drošības līdzekli, tomēr 2014.gada 8.augustā Maskavas pilsētas tiesa secināja, ka zemākas instances tiesa pareizi izvērtējusi apstākļus, tāpēc iesniedzējs jāpatur apcietinājumā.

Tiesa Krievijas Federācijai uzdevusi jautājumu, vai, ievērojot tās iepriekš nodibināto praksi *Al-Jedda pret Apvienoto Karalisti* un *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* lietās, Krimas pussala atrodas Krievijas jurisdikcijā, proti, Tiesa mudina domāt, ka Krievija īsteno ekstrateritoriālo jurisdikciju *ratione loci* ar militāras intervences palīdzību.³²⁰ Ievērojot Krievijas nostāju starptautiskā līmenī, ka Krimas pussala ir tās teritorija, autore uzskata, ka Krievija nemaz nenoraidīs jautājumu par to, vai notikumi risinājušies Krievijas jurisdikcijā, jo to apstiprina arī fakts, ka pārsūdzības iespējas bijušas tikai Krievijas nacionālā līmenī, un iesniedzējs tika nogādāts uz Maskavu. Visu procesuālo darbību laikā Ukrainas diplomātisko

³¹⁸ ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcija Nr.68/262, UN Doc. A/RES/68/262, 2014.gada 1.aprīlis; UNSC Res. UN Doc. S/RES/2202 (2015) of 17 February 2015; UNGA Res. UN Doc. A/C.3/71/L.26 of 31 October 2016; UN Security Council Report. *Documents for Ukraine*. Available: <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/ukraine/> [accessed: 31.01.2019.]; UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine*, UN Doc. CEDAW/C/UKR/8, 14 February 2017; UN CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of Ukraine*, UN Doc., CA/C/UKR/6, 12 December 2014; UN CERD, *Concluding observations on the twenty-second and twenty-third periodic reports of Ukraine*, UN Doc. CERD/C/UKR/22-23, 4 October 2016; UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CEDAW/C/RUS/8, 27 October 2015, it īpaši noslēguma secinājumu 31.punkts.

³¹⁹ *Sentsov pret Krieviju* (iesniegums Nr. 48881/14), 2018.gada 20.septembrī Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
³²⁰ *Al-Jedda pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.27021/08), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 98.rindkopa; *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 136.-137.rindkopa.

pārstāvniecību par iesniedzēja apcietināšanu neviens neinformēja. Autore secina, ka šajā gadījumā Krievija ir īstenojusi ekstrateritoriālu jurisdikciju *ratione personae* un *ratione loci*, jo teritorija joprojām ietilpst Ukrainā, tomēr Krievija īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju Krimas pussalā.³²¹

3.4.4. *Maslova pret Ukrainu*³²²

Iesniedzēja ir Ukrainas pilsoņe, kura dzīvo Doņeckas apgabalā. Pēc iesniedzējas sūdzībai pievienotajiem dokumentiem un publiski pieejamās informācijas Tiesa secina, ka iesniedzēja sūdzas par to, ka 2014.gada 9.augustā apšaudes laikā viņas dzīvoklis tika bojāts, turklāt iesniedzējas ieskatā šīs sekas radīja 2014.gada 14.aprīlī aizsāktās Ukrainas pretterorisma kustības ietvaros izveidotās militārās grupas. Iesniedzēja sūdzas par iespējamām Konvencijas 6.panta kopsakarā ar 13.pantu pārkāpumiem, jo visas Ukrainas austrumos esošās valsts iestādes un tiesas ir pārtraukušas savu darbību un ir pārvietotas uz teritorijām, pār kurām kontroli īsteno Ukraina, kā arī 8.panta un 1.protokola 1.panta pārkāpumiem, jo esot pārkāptas viņas tiesības uz mājokļa neaizskaramību un tiesības uz īpašumu.

Atbilstoši iesniedzējas norādītajiem faktiskajiem apstākļiem un Tiesas līdzšinējai praksei, jāsecina,³²³ ka efektīvu kontroli šajā situācijā īstenojusi Ukraina ar savu aģentu rīcību, proti, Ukrainas militārpersonas ir īstenojušas efektīvu kontroli pār iesniedzēju (Konvencijas 8.panta un 1.protokola 1.panta kontekstā), iznīcinot viņai piederošo īpašumu. Tāpat Ukrainai saglabājas pozitīvais pienākums visiem diplomātiskiem, ekonomiskiem un juridiskiem ceļiem nodrošināt iesniedzējas tiesības uz taisnīgu tiesu, jo, atbilstoši iepriekš norādītajam,³²⁴ efektīvu kontroli teritorijā īsteno Krievija. Tādējādi faktiskie apstākļi joprojām norisinājušies Ukrainas jurisdikcijā. Jāatzīst, ka faktisko apstākļu precizēšanas rezultātā varētu tikt secināts, ka realitātē iesniedzējas īpašumam nodarītos bojājumus izraisīja cita militāra vienība, kas nav Ukrainas aģenti. Tādā gadījumā arī Konvencijas 8.panta un 1.protokola 1.panta ietvaros efektīva kontrole

³²¹ Human Rights Council, *Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine)*, UN Doc. A/HRC/36/CRP.3; EU, *The cases of Crimean Tatar leaders Akhtem Chygoz, Ilmi Umerov and the journalist Mykola Semena. European Parliament resolution of 5 October 2017 on the cases of Crimean Tatar leaders (2017/2869(RSP)*, OJEU, C 346/86, 27.09.2018.; Council of Europe, Parliamentary Assembly, resolution No.2112 (2016), *The humanitarian concerns with regard to people captured during the war in Ukraine*, 21 April 2016; Council of Europe, Parliamentary Assembly, resolution No.1988(2014), *Recent developments in Ukraine: threats to the functioning of democratic institutions*, 9 April 2014 debate. Available: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23167> [accessed: 13.04.2019.]

³²² *Maslova pret Ukrainu* (iesniegums 62947/14), 2018.gada 29.augustā Ukrainai komunicēta lieta.

³²³ *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 8.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Chiragov pret Armēniju* (iesniegums Nr.13216/05), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

³²⁴ Ibid.

būtu Krievijai, un Ukrainai saglabātos pienākums diplomātiskā, ekonomiskā un juridiskā veidā nodrošināt personu tiesības šajā teritorijā.

3.5. *Avanesyan pret Armēniju*³²⁵

Savā 2015.gada 12.marta iesniegumā Tiesai, iesniedzējs sūdzas par iespējamām Konvencijas 9.panta pārkāpumiem (tiesības uz reliģijas brīvību), ko veikusi Armēnija. Proti, iesniedzējs ir Jehovas liecinieks, kurš šobrīd dzīvo strīdus teritorijā starp Azerbaidžānu un Armēniju – Kalnu Karabahā. Tā kā iesniedzējs ir Armēnijas pilsonis, 2014.gada 29.janvārī viņš saņēma izsaukumu uz militāro dienestu Askeranas armijā, tomēr 2014.gada 30.janvārī viņš vērsās Armēnijas militārajam komisariātam norādīja, ka, ievērojot viņa reliģisko pārliecību, viņš nevar būt karavīrs armijā, tomēr piedāvāja savu palīdzību civilajā dienestā (*civilian service*). Atbilstoši Kalnu Karabahas nacionālajam regulējumam, atteikšanās vai izvairīšanās no pienākuma pildīt militāro dienestu ir krimināli sodāma rīcība. Pēc tiesāšanās vairākās instancēs, Kalnu Karabaha augstākā tiesa noraidīja iesniedzēja kasācijas sūdzību. Iesniedzējam tika piemērots brīvības atņemšanas sods – 2 gadi un 6 mēneši.

Atbilstoši Tiesas iepriekš nostiprinātajai judikatūrai lietās *Chiragov pret Armēniju* un *Muradyan pret Armēniju*, Kalnu Karabaha spēj turpināt savu autonomā reģiona nostāju tikai ar Armēnijas militāru palīdzību, kas radījusi tās ekstrateritoriālu jurisdikciju *ratione loci*.³²⁶ Interesantākais apstāklis ir tas, ka visos līmeņos tiesas iesniedzēja argumentus par Armēnijas nacionālā regulējumā garantētajām tiesībām pildīt alternatīvu dienesta pienākumu atbilstoši reliģiskajai pārliecībai tika noraidīti, jo Armēnijas nacionālais regulējums šajā teritorijā neesot piemērojams.

Ievērības cienīgs šīs lietas kontekstā ir fakts, ka iepriekšējie nolēmumi, lai arī kāds no tiem pieņemts 2015.gadā,³²⁷ tomēr apskata faktisko situāciju, kas norisinājās divtūkstošo gadu sākumā. Respektīvi, ir pagājuši vairāk nekā 10 gadi, tomēr, sekojot jau izveidotajai Tiesas praksei, viennozīmīgi jānonāk pie secinājuma, ka Armēnija reģionā īsteno efektīvu kontroli, un līdz ar to uz tās pleciem gulstas Konvencijā garantēto tiesību nodrošināšana personām šajā teritorijā. Turklāt, apskatot Eiropas Padomes un Apvienoto Nāciju Organizācijas rezolūcijas, secināms, ka arī 2014. – 2016.gadā turpinājās Armēnijas efektīva kontrole pār strīdus

³²⁵ *Avanesyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.12999/15), 2018.gada 16.februārī Armēnijas Republikai komunicēta lieta.

³²⁶ *Chiragov pret Armēniju* (iesniegums Nr.13216/05), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Muradyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.11275/07), 2016.gada 24.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

³²⁷ *Sargsyan pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40167/06), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 127. un tālākās rindkopas.

reģionu.³²⁸ Tādējādi jāsecina, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa joprojām konstatētu Armēnijas ekstrateritoriālo jurisdikciju.

3.6. *Muradyan pret Armēniju*³²⁹

Iesniedzēja ir bojā gājuša Armēnijas armijas karavīra māte. Tiesas komunikētajos faktiskajos apstākļos norādīts, ka iesniedzējas dēls gājis bojā 18 gadu vecumā, kad atradies misijā Kalnu Karabahā (*Nagorno Karabakh*), kas ir strīdus teritorija starp Armēniju un Azerbaidžānu. Starptautiskās sabiedrības līmenī teritorija ir atzīta kā Azerbaidžānas sastāvdaļa. Arī ANO Ģenerālā Asambleja ir apstiprinājusi šo faktu norādot, ka teritoriāli Kalnu Karabaha ir Azerbaidžānas teritorija, vienlaikus lūdzot Armēniju no teritorijas izvest savas militārās vienības, kas okupējušas strīdus teritoriju.³³⁰

Apskatot šo Armēnijai komunikēto lietu, noteikti jāatminas Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015.gadā izdarītie secinājumi lietā *Chiragov un citi pret Armēniju*, kur Tiesas Lielā palāta norādīja, ka strīdus teritorijā esošā faktiski *de facto* jaunizveidotā valsts nevarētu turpināt eksistēt bez Armēnijas politiska, finansiāla, militāra un cita veida atbalsta.³³¹ Līdz ar to šajā lietā Tiesa atzina, ka Armēnija īsteno efektīvu kontroli pār noteikto teritoriju un līdz ar to arī personām, kas šajā teritorijā uzturas. Vēl jo vairāk tas pastiprina arī autores secināto saistībā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas iespējamo rīcību *Avanesyan pret Armēniju*, proti, Armēnija turpina īstenot savu ekstrateritoriālo jurisdikciju Kalnu Karabahā.

3.7. *Konkurrenten. No AS pret Norvēģiju*³³²

Salīdzinoši sen Eiropas Cilvēktiesību tiesā skatīts jautājums parādās šajā lietā, proti, iesniedzēji sūdzas, ka viņiem Konvencijā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu ir pārkāpusi Norvēģija, jo Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas tiesā (EFTA tiesa) pieņemtais lēmums par iesniedzēju sūdzības noraidīšanu saistībā ar iespējamu konkurences tiesību pārkāpumu (valsts atbalsts) nav bijis objektīvi pamatots, kas radījis tādas sekas, kas liegušas iesniedzējam

³²⁸ *Chiragov pret Armēniju* (iesniegums Nr.13216/05), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums; *Muradyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.11275/07), 2016.gada 24.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; *Zalyan un citi pret Armēniju* (iesniegums Nr.36894/04, 3521/07), 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums; ; ANO ĢA 2008.gada 14.augusta rezolūcija, UN Doc. A/RES/62/; ANO Drošības padomei adresēta Armēnijas pastāvīgās pārstāvniecības 2018.gada 3.maija vēstule, UN Doc. Nr. A/72/858-S/2018/433; UN CERD *Concluding observations on the combined seventh to ninth periodic report of Azerbaijan* UN Doc. Nr. CERD/C/AZE/CO/7-9/, 10 June 2016.

³²⁹ *Muradyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.69517/11), 2018.gada 30.maijā Armēnijas Republikai komunikēta lieta.

³³⁰ Skatīt arī ANO ĢA 2008.gada 14.augusta rezolūcija, UN Doc. A/RES/62/243.

³³¹ *Chiragov un citi pret Armēniju* (iesniegums Nr.13216/05), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, 174.rindkopa.

³³² *Konkurrenten. No AS pret Norvēģiju* (iesniegums Nr.47341/15), 2018.gada 28.augustā Norvēģijas karalistei komunikēta lieta.

pieeju objektīvai tiesai. Līdz ar to, Eiropas Cilvēktiesību tiesai atkal jāpievēršas jautājumam par valsts atbildību par starptautiskas organizācijas izveidotas tiesas rīcību.

EFTA tiesa ir tiesa, kas izskata Eiropas ekonomiskās zonas dalībvalstu rīcības atbilstību vienotai tirgus ekonomikai, tajā skaitā iespējamus konkurences tiesību normu pārkāpumus. Proti, EFTA tiesa ir pielīdzināja Eiropas Savienības tiesai tikai EEZ valstīm, kuras referendumu ietvaros nolēmušas nepievienoties Eiropas Savienībai.³³³ Vienīgā saikne, kas Norvēģijai ir ar šo tiesu ir tāda, ka tās nolēmumi ir saistoši dalībvalstij, kā arī fakts, ka viens no tiesnešiem, kas piedalās lietu izskatīšanā ir ievēlēts no Norvēģijas. Tādējādi autore saskata nelielu līdzību ar Eiropas Cilvēktiesību tiesā izskatīto lietu *Janousek un Drozd pret Spāniju un Franciju*,³³⁴ kur Tiesa attiecībā uz spāņu un franču tiesnešiem secināja, ka tie Andorā nepilda funkcijas kā Francijas vai Spānijas pārstāvji; viņu pieņemtie lēmumi ir veikti autonomā manierē, neīstenojot kādas no minēto valstu interesēm. Līdzīgi arī šajā gadījumā, lai arī katra EFTA tiesas dalībvalsts ievēl savu tiesnesi, šis tiesnesis pilda autonomas funkcijas, lai izvērtētu valstu rīcības atbilstību saistošiem EEZ brīvās tirdzniecības un vienotās ekonomikas pamatprincipiem. Tādējādi nav saskatāma saikne ar Norvēģiju. Autore īpaši vēlas uzsvērt, ka EFTA tiesas būtība ir līdzīga kā Eiropas Savienības tiesas, arī Eiropas Savienības tiesā tiesneši neīsteno valsts, kura to ievēlējusi, intereses un jurisdikciju.³³⁵ Līdz ar to, jāsecina, ka arī šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēs, ka EFTA lēmums neietilpst Norvēģijas jurisdikcijā, vēl jo vairāk tāpēc, ka EFTA tiesas tiesneši nepiemēro Norvēģijas nacionālo regulējumu, bet EEZ saistošo regulējumu. Turklāt šāda situācija faktiski pieprasa, lai Eiropas Cilvēktiesību tiesa pārskatītu citas starptautiskas tiesas lēmumu, kas ir pretrunā Tiesas funkcijām.

3.8. *Matkava un citi pret Krieviju*³³⁶

Iesniedzēji sūdzas par Konvencijas 2.pantā iekļauto materiālo un procesuālo tiesību pārkāpumu, jo uzskata, ka Krievija pārkāpusi viņu radnieka tiesības uz dzīvību un Konvencijā ietvertu pienākumu valstij efektīvi izmeklēt notikumus, kas noveduši līdz indivīda nāvei. Faktiskajos apstākļos norādīts, ka iesniedzēju radnieks G.O. kopā ar paziņām devās uz Abhāzijas reģionu, lai no Zugdidi (Gruzija) nogādātu šajā teritorijā ēdienu bērnu pasākumam. Pie Abhāzijas reģiona administratīvās robežas iesniedzēju radnieks ar paziņām apstājušies, lai

³³³ European Economic Area, Agreement on the European Economic Area. Official Journal No. L 1, 3.1.1994, p.3.

³³⁴ *Drozd un Janousek pret Franciju un Spāniju* (iesniegums Nr.12747/87), 1992.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

³³⁵ Article 2, EFTA Court, *Protocol 5 to the ESA/ Court Agreement on the Statute of the EFTA Court*. Available: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/Statute/Statute_with_amendments_2010.pdf [accessed: 12.04.2019.]

³³⁶ *Matkava un citi pret Krieviju* (iesniegums Nr.3963/18), 2018.gada 8.novembrī Krievijas Federācijai komunikēta lieta.

uzsāktu sarunu ar Abhāzijas administratīvās teritorijas militārpersonām par ēdiena nogādāšanu no vienas administratīvās teritorijas otrā. Uz robežas izcēlies strīds, tādēļ, lai izvairītos no strīda turpināšanās, iesniedzēju radnieks devies atpakaļ uz automašīnu, kad viņam sekojuši vairāki militāros formastērpos tērpti vīri bez atpazīšanas zīmēm un sašāvuši viņu kājā un galvā. Gūto brūču rezultātā iesniedzēju radnieks slimnīcā nomira. Atbilstoši starptautiskās sabiedrības nostājai, Abhāzijas teritorija ir Gruzijas teritorija un līdz ar to arī atrodas Gruzijas teritoriālā jurisdikcijā,³³⁷ vienlaikus šī administratīvā teritorija ir pašpasludinājusies par *de facto* valsti – Abhāzijas Republiku.³³⁸

Tiesa Krievijai komunicēja lietu un uzdeva jautājumus gan par Krievijas jurisdikciju *ratione personae*, gan *ratione loci*. Atbilstoši faktiskajiem apstākļiem prezumējams, ka Krievija norādīs, ka teritoriālā jurisdikcija ir Abhāzijas Republikai kā Krievijas atzītai valstij, tomēr Abhāzijas Republika teritoriāli ietilpst Gruzijas teritorijā, tādējādi faktiski varētu uzskatīt, ka sākotnēji Tiesa pievērstos teritoriālās jurisdikcijas prezumpcijai, kur automātiski tiktu secināts, ka reģions ir Gruzijas jurisdikcijā, tomēr autores ieskatā, ievērojot Abhāzijas kara rezultātus un Krievijas pastiprināto kontroli reģionā, tā pārbaudītu, vai nepastāv situācija, kurā Krievija faktiski īsteno efektīvu kontroli pār teritoriju, piemēram, nodrošinot militāru, politisku un cita veida atbalstu separātistu kustībām.³³⁹ Autore vēlas norādīt, ka jautājums par Krievijas ekstrateritoriālo jurisdikciju reģionā šobrīd atrodas Tiesas Lielās palātas izskatīšanā lietā *Gruzija pret Krieviju (II)*,³⁴⁰ tādējādi autore pieļauj, ka pēc Lielās palātas secinājumiem tiks nostiprināta arī judikatūra saistībā ar Krievijas efektīvo kontroli Abhāzijas teritorijā, kam sekos arī tālāka ekstrateritoriālās jurisdikcijas konstatēšana arī lietā *Matkava pret Krieviju*.

³³⁷ Kopumā saistībā ar Abkhāzijas reģionā pastāvošajiem konfliktiem un separātistu darbībām, kā arī Gruzijas teritoriālo suverenitāti ANO Drošības Padome un Ģenerālā Asambleja ir pieņēmusi vairāk nekā 30 rezolūcijas. Skatīt, piemēram, ANO ĢA 2011.gada 25.augusta rezolūcija, UN Doc. A/RES/65/287; ANO ĢA 2012.gada 22.maija rezolūcija, UN Doc. A/66/813; ANO ĢA 2010.gada 13.oktobra rezolūcija, UN Doc. A/RES/64/296; ANO ĢA 2014.gada 10.jūnija rezolūcija, UN Doc. A/RES/68/274; ANO ĢA 2013.gada 20.maija rezolūcija, UN Doc. A/67/869. ANO ĢA rezolūcijas nodotas balsošanai un lielākoties nav atbalstītas, jo ietver bēgļu tiesību jautājumu, tomēr faktiski atbalstījušas Abhāzijas reģiona neatkarību ir tikai četras ANO dalībvalstis: Krievija, Nikaragva, Venecuēla un Nauru. Iepriekš arī Vanuatu un Tuvalu atzina reģiona neatkarību, tomēr savu atzīšanu atsauca. Skatīt arī UN, *Repertoire of the Practice of the Security Council, 2008-2009. 26. The situation in Georgia*. Available: https://www.un.org/en/sc/repertoire/2008-2009/Part%20I/Europe/08-09_Georgia.pdf [accessed:15.01.2019.]. Citstarp skatīt arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumus saistībā ar Abhāzijas reģionu, kurš tiek uzskatīts par Gruzijas teritorijas sastāvdaļu, piemēram, *Saghinadze un citi pret Gruziju* (iesniegums Nr.18768/05), 2010.gada 27.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums, 7.rindkopa.

³³⁸ Human Rights Watch. *Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia's role in the Conflict*. Arms Project Human Rights Watch/Helsinki Vol 7, No 7, March 1995, p.16; US Department of State. *Georgia 2018 Human Rights report*. Available: <https://www.state.gov/documents/organization/289375.pdf> [accessed:10.04.2019.], p. 2.

³³⁹ Citstarp skatīt arī UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CEDAW/CO/RUS/8, 20 November 2015; UN HRC, *Concluding observations on the seventh periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CCPR/CO/RUS/7, 28 April 2015; UN CERD, *Concluding observations on the sixth to eighth periodic report of Georgia*, UN Doc. CERD/C/GEO/CO/6-8, 22 June 2016.

³⁴⁰ *Gruzija pret Krieviju (II)* (iesniegums Nr. 38263/08), 2011.gada 13.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums, 66.-68.rindkopa.

Kopsavilkums

1. Par spīti vairāku starptautisko cilvēktiesību entuziastu centieniem, cilvēktiesību universalitāte nav atzīta starptautiskajās tiesībās, turklāt autores ieskatā, cilvēktiesībām nekad nevarēs būt universāli piemērojams raksturs, jo tas ir pretrunā starptautisko cilvēktiesību līgumu mērķim – piemērot šīs tiesības attiecīgo dalībvalstu teritorijās un jurisdikcijās. Tālākais punkts, līdz kuram varētu attīstīties cilvēktiesību piemērošana ārpus kādas dalībvalsts robežām ir izstrādājot konkrētus priekšnoteikumus ekstrateritoriālās jurisdikcijas piemērošanai, kas varētu būt ne tikai efektīva kontrole, bet arī vispārēja kontrole pār kādu teritoriju vai personu, kā arī negatīvā pienākuma raksturs ekstrateritoriālu seku gadījumā. Šobrīd prevalējošais ir cilvēktiesību teritorialitātes princips un vienmēr pastāvēs prezumpcija par teritoriālo jurisdikciju, tādējādi tikai izņēmuma gadījumos parādīsies jautājums par iespējamu ekstrateritoriālu jurisdikciju.
2. Starptautiski cilvēktiesību instrumenti ekstrateritoriāli ir piemērojami valstīm gan pozitīvo, gan negatīvo pienākumu kontekstā tādā gadījumā, ja pastāv valsts efektīva kontrole pār personu (*ratione personae*) vai vietu (*ratione loci*), savukārt valstīm ir ekstrateritoriālas saistības, kas ietver negatīvo pienākumu, tādus gadījumos, kad valsts teritorijā veiktai rīcībai sekas rodas ārpus šīs valsts teritorijas (efektu doktrīna). Turklāt šāds pienākums ir ne tikai ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību ietvaros, bet arī aizliegumā nesamērīgi iejaukties personu pilsoniskajās un politiskajās tiesībās. Jānorāda gan, ka negatīvais pienākums efektu doktrīnas ietvaros šobrīd ir atzīts ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 6., 7., 17.panta ietvaros, proti, tiesībām uz dzīvību, spīdzināšanas aizliegumam un tiesībām uz privāto dzīvi. Savukārt ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību paktam tas ir cilvēktiesību horizontālas iedarbības ietvaros, valstīm pieprasot veikt pasākumus tādā apmērā, lai privātpersonas (jo īpaši investīcijas un apjomīgas biznesa aktivitātes) nesamērīgi neaizskartu personu tiesības citā valstī.
3. Lai arī savā spriedumā *Jaloud pret Nīderlandi* Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka nekādā gadījumā nedrīkst jaukt jēdzienu *jurisdikcija* un *attiecināmība* valsts atbildības kontekstā, tomēr faktiski, apskatot tās praksi, secināms, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir izmantojusi Starptautiskās komisijas Pantu par valsts atbildību 8.pantā iestrādātos kritērijus efektīvas kontroles noteikšanai un novirzījusies no vispārēji atzītās efektīvas kontroles testa, kas daļēji aizgūts no Starptautisko tiesību komisijas izstrādātā testa. Proti, pretēji pantā un tā piemērošanas materiālos, piemēram, ANO Starptautiskās tiesas lietā *Miliraty and*

paramilitary activities in and around the territory of Nicaragua norādītajiem priekšnoteikumiem, Eiropas Cilvēktiesību tiesa šobrīd uzskata, ka politiska, ekonomiska un militāra ietekme reģionā rada efektīvu kontroli pār teritoriju. Tādējādi efektīvu kontroli pār teritoriju pakāpeniski paplašinot līdz vispārējai kontrolei, kurā pietiek ar ekonomisku, politisku un militāru atbalstu seperātistu grupām utml.

4. Eiropas Cilvēktiesību tiesas attieksme pret ekstrateritoriālo jurisdikciju salīdzinājumā ar ANO Starptautiskās tiesas un ANO Cilvēktiesību, Rasu diskriminācijas izskaušanas, Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komitejas praksi ir mazāk restriktīva ekstrateritoriālās jurisdikcijas noteikšanai, savukārt Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas ieskats kā ļoti progresīvs tiesību bloks ietver plašāku ekstrateritoriālo jurisdikciju nekā Eiropas Cilvēktiesību tiesas garantētais.
5. Autores ieskatā, lai arī nesaistīts ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstīm, tomēr saistībā ar vispārīgu cilvēktiesību interpretācijas attīstību, svarīgs ir Starpameriku tiesas konsultējošais viedoklis par vides un cilvēktiesību mijiedarbību, tādējādi radot pamatu sasaistīt ilgi pastāvošā paražas tiesību aizlieguma radīt pārnacionālu kaitējumu citā valstī kodolu ar cilvēktiesību pārnacionālo raksturu. 2017.gada viedoklis sagatavots vienlaikus ar Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas 24. Vispārīgo komentāru par cilvēktiesību horizontālo iedarbību, līdz ar to norādot uz vienmērīgu cilvēktiesību piemērošanas kontekstu atbilstoši ģeopolitiskiem un sociāliem procesiem, kas arvien vairāk iegūst pārnacionālu efektu.
6. Apskatītajā periodā Eiropas Cilvēktiesību tiesas komunicētās lietas dalībvalstīm paver plašas iespējas skaidrot valstu jurisdikciju, kā arī Konvencijas 1.panta tvērumu, turklāt ļaujot Tiesai radīt arvien plašāku ekstrateritoriālās jurisdikcijas skaidrojumu Konvencijas piemērošanai, tomēr, ievērojot esošo Tiesas praksi, kā arī daudzos Konvencijas dalībvalstu iebildumus pret pārmērīgu jurisdikcijas tvēruma interpretēšanu, autore uzskata, ka Tiesa turpinās skaidrot ekstrateritoriālo jurisdikciju šauri un pretēji universalitātes principam.
7. Valstīm ir pienākums nodrošināt Konvencijas pantos ietverto tiesību pozitīvos pienākumus, kad tās īsteno efektīvu kontroli pār kādu teritoriju vai personu, savukārt efektu doktrīnas kontekstā tām ir pienākums nodrošināt, ka tās teritorijā netiek veiktas tādas darbības ar pārrobežu raksturu, kurām varētu būt cilvēktiesības *ierobežojošs* raksturs citas valsts teritorijā, proti, negatīvais pienākums ir arī tādā gadījumā, ja netiek īstenota efektīva

kontrolē pār personu vai vietu, bet kauzalitāte rada tik ciešu sasaisti, ka pirmās valsts teritorijā veiktās darbības ir novedušas vai varētu novest līdz cilvēktiesību pārkāpumam citā.

8. Šobrīd Eiropas Padomes Cilvēktiesību komiteja (*Steering Committee for Human Rights*) ir pārrunu stadijā, lai sagatavotu skaidrojumu par Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru ekstraterritoriālas jurisdikcijas noteikšanai, kā arī iezīmētu galvenos problēmjasautājumus, kas varētu būt radušies tādēļ, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir aizsākusi progresīvu cilvēktiesību aizsardzības ceļu un vēlas Konvencijā kā *dzīvā instrumentā* ielasīt plašāku jurisdikcijas skaidrojumu nekā dalībvalstis vēlas piekrist.
9. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā apskatīts arī jurisdikcionālās saiknes fenomens, kas rada valsts jurisdikciju ekstraterritoriāli tādā gadījumā, ja tā uzsākusi izmeklēšanas vai tiesvedības procesu savā valstī, tādējādi ietverot iesniedzēju savā jurisdikcijā attiecīgā Konvencijas panta kontekstā, piemēram, Konvencijas 3.panta procesuālajā pienākumā vai Konvencijas 6.pantā.

Izmantotā literatūra

Monogrāfijas

1. Aust A. *Handbook of International law (2nd ed.)* Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
2. Baetens F., Chinkin C. (eds), *Sovereignty, Statehood and State Responsibility: Essays in honour of James Crawford*, Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
3. Bernard R., Mitsilegas V. (eds), *Extraterritorial Immigration Control: Legal Challenges*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2010.
4. Brown K, Turner J.I, Weisser B. (eds) *The Oxford Handbook of Criminal Process*, Oxford: Oxford University Press, 2019.
5. Brownlie I., *Principles of Public International law*, Oxford University Press, 6th ed., 2003.
6. Brownlie I. *Principles of Public International Law (7th ed)*, Oxford: Oxford University Press, 2008.
7. Cassese A. *International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2nd ed., 2005.
8. Chukwuemeke Okeke E. *Jurisdictional Immunities if States and International Organizations*, Oxford: Oxford University Press, 2018.
9. Coomans F., Kamminga M.T. (eds), *Extraterritorial application of Human Rights Treaties*, Oxford: Hart Publishing, 2004.
10. Crawford J. *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8th ed, Oxford University Press: 2012.
11. Crawford J. *The Internantional Law Commission's Articles on State Responsibility: Introduction, Text and Commentaries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
12. Crawford J., Kosenniemi M. (eds) *The Cambridge Companion to International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
13. da Costa K. *The Extraterritorial Application of Selected Human Rights Treaties*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2013.
14. Das Kumar J. *Human Rights Law and Practice*, PHI Learning Private, 2016.
15. Estrada-Tanck D. *Human Security and Human Rights under International Law: The Protections Offerend to Persons Confronting Structural Vulnerability*. Oxford: Hart Publishing, 2016.
16. ETOs for human rights beyond borders: *Maastricht Principles on Extraterritorial Obligations of States in the Area of Economic, Social and Cultural Rights*. Germany: Heidelberg (2013).

17. Fitzmaurice G.G., *Law of Treaties*, 1956, II Yearbook of the International Law Commission, UN: New York.
18. Forowitz M. *The Reception of International law in the European Court of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
19. Gammeltoft-Hansen T., Vedsted-Hansen J. *Human Rights and the Dark side of Globalisation*. Routledge, 2016, p.186.
20. Gibney M., Vandenhoe W. (eds.) *Litigating Transnational Human Rights Obligations: Alternative Judgments*. New York: Routledge, 2014.
21. Hathaway J.C., Foster M. *The Law on Refugee Status* (2nd ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
22. Ireland-Piper D. *Accountability in Extraterritoriality: A Comparative and International Law Perspective*. UK: Edward Elgar, 2017.
23. Joseph S., Castan M. *The International Covenant on Civil and political rights: Cases, Materials and commentary* (3rd ed), Oxford: Oxford University Press, 2014.
24. Langford M., Vandenhoe W., Schelmin M., van Genugten W. (eds) *Global Justice, State Duties: The Extraterritorial Scope of Economic, Social and Cultural Rights in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
25. Lugo L.E. *Sovereignty at the Crossroads?: Morality and International Politics in the Post-Cold War Era*, London: Rowman&Littlfield, 1996.
26. Meessen K.M. *Extraterritorial Jurisdiction in Theory and Practice*. London: Kluwer Law International Ltd., 1996.
27. Milanovic M. *Extraterritorial application of Human Rights treaties: Law, Principles, and Policy*, Oxford University Press, 2013.
28. Renucci J.F *Introduction to the European Convention on Human Rights: The rights guaranteed and the protection mechanism*. Council of Europe Publishing, Strasbourg CEDEX, 2005.
29. Roberts C.N.J. *The Contentious History of the International Bill of Human Rights*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
30. Ryngaert C. *Jurisdiction in International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2nd ed, 2015.
31. Saul B., Kinley D., Mowbray J. *The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Commentary, Cases and Materials*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
32. Schabas W.A. *The European Convention on Human Rights: A Commentary*, Oxford University Press, 2017.

33. Thornberry P., *The International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
34. Zysset A. *The ECHR and Human Rights Theory: Reconciling the Moral and the Political*, New York: Routledge, 2017.

Raksti grāmatās

35. Goodwin-Gill G. *The Extra-Territorial Reach of Human Rights Obligations: A Brief Perspective on the Link to Jurisdiction* In: Boisson de Chazournes, Kohen M. (eds) *International Law and the Quest for its Implementation/ Le droit international et la quête de sa mise en œuvre*, Brill/Nijhoff, 2010.
36. Mann F.A., *The doctrine of jurisdiction in International law*, Sijthoff, 1964, In: Baade H.W. *Review Work: Studies in International law by F.A.Mann*, The American Journal of Comparative Law Vol 22, No.4, Autumn 1974.
37. McGoldrick D. *Extraterritorial Application of the International Covenant on Civil and Political Rights*. In: Coomans F., Kamminga T. (eds), *Extraterritorial Application of the International Covenant on Civil and Political Rights*, in *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties* Belgium: Intersentia (2013).
38. O'Boyle M. *The European Convention on Human Rights and Extraterritorial Jurisdiction: A Comment on "Life After Bankovic"* In: Coomans F., Kamminga M. (eds) *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties* Belgium: Intersentia, 2004.
39. Ress G. *Problems of Extraterritorial Human Rights Violations: The Jurisdiction of the European Court of Human Rights: the Bankovic case*. In: Italian Yearbook on International law, 2002, Vol.12.
40. Shany Y. *The concept of jurisdiction and admissibility in international adjudication*. In: *Questions of Jurisdiction and Admissibility before International Courts (Hersch Lauterpacht Memorial Lectures)*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Periodika

41. Augenstein D., van Genugten W., Jagers N. *Business and Human Rights Law in the Council of Europe: Noblesse oblige*. 10 February 2014, EJIL.
42. Coomans F. *The Extraterritorial Scope of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the Work of the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights*. Human Rights Law Review Vol 11, Iss. 1 (2011).
43. Coppel J. *A Hard Look at the Effects Doctrine of Jurisdiction in Public International Law*. Leiden Journal of International Law, Vol 6, Iss.1.
44. Dennis M.J. *Application Of Human Rights Treaties Extraterritorially To Detention Of Combatants And Security Internees: Fuzzy Thinking All Around?* ILSA Journal of International & Comparative Law. Vol 12 (2006).

45. Frostad M. *The “Colonial Clause” and Extraterritorial Application of Human Rights: The European Convention on Human Rights Article 56 and its Relationship to Article 1*. Arctic Review on Law and Politics, Vol. 4, 1/2013.
46. Henkin L. *The Universality of the Concept of Human Rights*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol.506, Human Rights around the World (27 November, 1989).
47. Jamnejad M., Wood M., *The Principle of Non-intervention*, Leiden Journal of International Law, Vol 22, Iss 2.
48. Kanalan I. *Extraterritorial State Obligations Beyond the Concept of Jurisdiction*. German Law Journal, Vol 19, No.1.
49. Miller S. *Revisiting Extraterritorial Jurisdiction: A Territorial Justification for Extraterritorial Jurisdiction under the European Convention*. European Journal of International Law, Vol.20, Iss 4 (November, 2009).
50. Miltner B. *Revisiting Extraterritoriality after Al-Skeini: The ECHR and Its Lessons*. Michigan Journal of International Law, 2012, Vol 33, Iss 4.
51. Nagan P.W., Hammer C. *The Changing Character of Sovereignty in International Law and International Relations*. Columbia Journal of Transatlantic Law, 2004, Vol 41, Iss. 141.
52. Nigro R. *The Notion of “Jurisdiction” in Article 1: Future scenarios for the extra-territorial application of the European Convention on Human Rights*. The Italian Yearbook of International Law, Brill, Nijhoff, 2010, Vol 20, Iss.1.
53. Okowa P. *The International Court of Justice and the Georgia/Russia Dispute*. Human Rights Law Review, Vol 11, Iss. 4, 2011.
54. Pearlman S. *Human Rights Violations at Guantanamo Bay: How the United States Has Avoided Enforcement of International Norms*. Seattle University Law Review, Vol 38, 2015.
55. Ryngaert C. *Clarifying the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights: Al-Skeini and others v the United Kingdom App No 55721/07 (ECtHR, 7 July 2011)*. Merckourious, 2012 Vol 27., Iss. 74, Case Note.
56. Tzevelekos V.P. *Reconstructing the Effective control criterion in Extraterritorial Human Rights Breaches: Direct Attribution of Wrongfulness, Due Diligence, and Concurrent Responsibility*, Michigan Journal of International Law Vol 36, Iss.1 (2014).
57. Wilde R. *Triggering State Obligations Extraterritoriality: The Spatial Test in Certain Human Rights Treaties*, Israel Law Review, Vol 40, Iss. 2, 2007.
58. Wilde R. *The Legal Space or Espace Juridique of the European Convention on Human Rights: Is it Relevant to Extraterritorial State Action?* European Human Rights Law Review, 2005, Vol.2.
59. Wong D. *Sovereignty sunk? The position of ‘Sinking states’ at International Law*, Melbourne Journal of International law, 2013, Vol.14.

60. Zili A.S. *Approaching the Extraterritoriality Debate: The Human Rights Committee, the U.S. and the ICCPR*. Santa Clara Journal of International Law, Vol.9, Iss.2, Art.5.

Raksti internetā

61. Akande D. *Symposium on ExtraTerritorial Jurisdiction*. European Journal of International Law. (2012), see: https://www.ejiltalk.org/extraterritoriality_symposium/
62. Berry S. *The UN Human Rights Committee Disagrees with the European Court of Human Rights Again: The Right to Manifest Religion by Wearing an Burqa*, EJIL 3 January 2019, Available: <https://www.ejiltalk.org/the-un-human-rights-committee-disagrees-with-the-european-court-of-human-rights-again-the-right-to-manifest-religion-by-wearing-a-burqa/>
63. De Schutter O., *Extraterritorial Jurisdiction as a tool for improving the Human Rights Accountability of Transnational Corporations*, Available: <https://www.business-humanrights.org/sites/default/files/reports-and-materials/Olivier-de-Schutter-report-for-SRSG-re-extraterritorial-jurisdiction-Dec-2006.pdf>
64. Desierto D. *The ICESCR as a Legal Constraint on State Regulation of Business, Trade and Investment: Notes from CESCR General Comment No.24 (August, 2017)*. EJIL, Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/the-icescr-as-a-legal-constraint-on-state-regulation-of-business-trade-and-investment-notes-from-cescr-general-comment-no-24-august-2017/>
65. European Database of Asylum Law. *ECtHR – Communicated case against Belgium*. Available: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-communicated-case-against-belgium>.
66. Leach P. *Ukraine, Russia and Crimea in the European Court of Human Rights*. EJIL Talk! (2014). Pieejams: <https://www.ejiltalk.org/ukraine-russia-and-crimea-in-the-european-court-of-human-rights/>.
67. Milanovič M. *Jurisdiction, Attribution and Responsibility in Jaloud*. EJIL Talk!, 2014, Available: <https://www.ejiltalk.org/jurisdiction-attribution-and-responsibility-in-jaloud/>
68. Møgster D. *Towards Universality: Activities Impacting the Enjoyment of the Right to Life and the Extraterritorial Application of the ICCPR*. EJIL 27 November 2018, Available: <https://www.ejiltalk.org/author/danielmogster/>
69. N.a. *Committee declares asylum communication inadmissible, clarifies extraterritorial effect of CEDAW (Y.W. v. Denmark)*, Pieejams: <https://opcedaw.wordpress.com/tag/extraterritoriality/>
70. N.a. *CEDAW Committee declares asylum communication inadmissible (Y.C.v.Denmark)*. Pieejams: <https://opcedaw.wordpress.com/2015/05/03/y-c-v-denmark/>
71. Strasbourg Observers: *Correia de Matos v. Portugal: Fragmented protection of the right to defend oneself in person*. (2018) Available: <https://strasbourgobservers.com/2018/05/24/correia-de-matos-v-portugal-fragmented-protection-of-the-right-to-defend-oneself-in-person/>

72. *X and X v. Belgium: a missed opportunity for the CJEU to rule on the state's obligations to issue humanitarian visa for those in need of protection*. Strasbourg Observers, 14 April 2017. Available: <https://strasbourgobservers.com/2017/04/14/x-and-x-v-belgium-a-missed-opportunity-for-the-cjeu-to-rule-on-the-states-obligations-to-issue-humanitarian-visa-for-those-in-need-of-protection/>

Normatīvie akti

Nacionālie likumi

73. Likums "Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos". Latvijas Republikas deklarācija, Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs Nr.21,24.
74. Likums "Par 1951.gada 28.jūlija Konvenciju par bēgļa statusu un tās 1967.gada 31.janvāra Protokolu par bēgļa statusu". Latvijas Vēstnesis, 171/174 (886/889), 04.07.1997.

Starptautiskie līgumi

75. 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencija par attieksmi pret karagūstekņiem, Starptautisks līgums, pieņemta 1949.gada 12.augustā, Latvijā stājas spēkā 1992.gada 24.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.52(2627), 05.04.2002.
76. 1961.gada Vīnes konvencija par diplomātiskajiem sakariem, Starptautisks līgums, pieņemts 1961.gada 18.aprīlī, Latvijā stājas spēkā 1992.gada 14.martā, Latvijas Vēstnesis 104(2869), 11.07.2003.
77. 1969.gada Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām, Starptautisks līgums, Pieņemts 1969.gada 23.maijā, Latvijā stājas spēkā 1993.gada 3.jūnijā, Latvijas Vēstnesis Nr.52(2617), 03.04.2003.
78. ANO Jūras tiesību konvencija. Starptautisks līgums, Pieņemts 1982.gada 10.decembrī, stājas spēkā Latvijā 2004.gada 23.decembrī.
79. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Eiropas Padome, Starptautisks līgums, 1950.gada 4.novembrī pieņemts, Latvija pievienojusies 1997.gada 27.jūnijā, Latvijas Vēstnesis 143/144 (858/859).
80. EFTA Court, *Protocol 5 to the ESA/ Court Agreement on the Statute of the EFTA Court*. Available: http://www.eftacourt.int/fileadmin/user_upload/Files/Statute/Statute_with_amendments_2010.pdf.
81. European Economic Area, Agreement on the European Economic Area. Official Journal No. L 1, 3.1.1994, p.3.

82. Starptautiska līguma par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām Fakultatīvais protokols. Starptautisks līgums, Pieņemts 16.12.1966, Latvija pievienojusies 22.06.1994. Latvijas Vēstnesis Nr.55 (186), 10.05.1994.
83. Statute of the International Court of Justice, International treaty, 18 April 1946, 33 UNTS 993.
84. UN General Assembly, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, 21 December 1965, United Nations, Treaty Series, vol. 660, p. 195.
85. UN General Assembly, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women*, 18 December 1979, United Nations, Treaty Series, vol. 1249, p. 13.
86. UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 993, p. 3.
87. UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, International Covenant on Civil and Political Rights and Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*, 16 December 1966, A/RES/2200.

Eiropas Savienības tiesību akti

88. Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 26.jūnija Regula (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm

Tiesu prakse

ANO Starptautiskā tiesa un Pastāvīgā starptautiskā tiesa

89. ANO Pastāvīgās starptautiskās tiesas 1927.gada 7.septembra spriedums lietā *The Case of the S.S. Lotus* (Francija/Turcija), 7 December 1927.
90. ANO Starptautiskās tiesas 2007.gada 24.maija spriedums lietā *Ahmadou Sadio Diallo* (Gvineja/Kongo Demokrātiskā Republika), ICJ Rep. 2007.
91. ANO Starptautiskās tiesas 2011.gada 1.aprīļa spriedums lietā *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (Gruzija/Krievijas Federācija), Preliminary Objections, I.C.J. Reports 2011, p. 70.
92. ANO Starptautiskās tiesas 2005.gada 19.decembra spriedums lietā *Armed Activities on the Territory of the Congo* (Kongo Demokrātiskā republika/Uganda), Judgment, I.C.J. Reports 2005.
93. ANO Starptautiskās tiesas 2000.gada 1.jūlija lēmums lietā *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Kongo Demokrātiskā Republika/Uganda)*, Lūgums pēc pagaidu noregulējuma, Order of 1 July 2000, [2000] ICJ Reports p.111.

94. ANO Starptautiskās tiesas 1950.gada 20.novembra spriedums lietā *Asylum case* (Kolumbija/Peru), ICJ Rep. 1950, p.266.
95. ANO Starptautiskās tiesas 1997.gada 5.decembra lēmums lietā *Case concerning Fisheries Jurisdiction* (Spānija/Kanāda), ICJ Rep.1998, 432.
96. ANO Starptautiskās tiesas 1984.gada 26.novembra spriedums lietā *Case Concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua* (Nikaragva/ASV), ICJ Rep. 1984.
97. ANO Starptautiskās tiesas 2015.gada 16.decembra spriedums lietā *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area* (Kostarika/Nikaragva) un *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River* (Nikaragva/Kostarika), ICJ Rep 2015.
98. ANO Starptautiskās tiesas 1954.gada 15.jūnija spriedums lietā *Case of the monetary gold removed from Rome in 1943* (Itālija/ Francija, Apvienotā Karaliste, Amerikas Savienotās Valstis), Preliminary Question, I.C.J. Reports 1954, p. 19
99. ANO Starptautiskās tiesas 1949.gada 9.aprīļa spriedums lietā *Corfu Channel case* (Lielbritānija/Albānija), Judgment on Preliminary Objection: ICJ Reports 1949, p. 15.
100. ANO Starptautiskās tiesas 1997.gada 25.septembra spriedums lietā *Gabčikovo-Nagymaros Project* (Ungārija/ Slovākija), ICJ Rerp. 1997, p. 37.
101. ANO Starptautiskās tiesas 2012.gada 3.februāra spriedums lietā *Jurisdictional Immunities* (Vācija/Itālija, Grieķijas iesaistīšanās), ICJ Rep. 2012, p.99.
102. ANO Starptautiskās tiesas 2004.gada 9.jūlija konsultatīvais viedoklis *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion, ICJ Reports 2004.
103. ANO Starptautiskās tiesas 1971.gada 21.jūnija konsultatīvais viedoklis lietā *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276* (1970), ICJ Reports 1971.
104. ANO Starptautiskās tiesas 1955.gada 6.aprīļa spriedums lietā *Nottebohm case* (Lihtenšteina/Gvatemala), ICJ Rep 1955, p.4.
105. ANO Starptautiskās tiesas 2012.gada 20.jūlija spriedums lietā *Questions relating to the Obligation to prosecute or extradite* (Beļģija/Senegāla), ICJ Rep. 2012, p.442.
106. ANO Starptautiskās tiesas tiesneša Abdula Koromas 2002.gada 14.februāra atsevišķās domas lietā *Case Concerning the Arrest Warrant* (Kongo Demokrātiskā Republika/Beļģija), 2002.gada 14.februāra spriedums.

ANO Cilvēktiesību līgumu uzraugošo komiteju prakse

107. United Nations Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Special procedures of the United Nations Human Rights Council. *State Responsibilities to Regulate and Adjudicate Corporate Activities under the United Nations' core Human Rights Treaties: Individual report on the International Covenant on Civil and Political*

Rights. Report No. III, June 2007, Available: <https://www.business-humanrights.org/sites/default/files/reports-and-materials/Ruggie-ICCPR-Jun-2007.pdf> [aplūkots: 12.03.2019.].

108. UN CAT, *Aarrass pret Maroku*, Communication No.477/2011, UN Doc. CAT/C/52/D/477/2011, 24 June 2014.
109. UN CAT, *Concluding observations on the third periodic report of Australia*, 22 May 2008, UN Doc. CAT/C/AUS/CO/3.
110. UN CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of Canada*, 25 June 2012, UN Doc. CAT/C/CAN/CO/6.
111. UN CAT, *Concluding observations on the third periodic report of Republic of Moldova*, UN Doc. CAT/C/MDA/CO/3; 21 December 2017.
112. UN CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CAT/C/RUS/CO/6, 28 August 2018.
113. UN CAT, *Concluding observations on the sixth periodic report of Ukraine*, UN Doc. CAT/C/UKR/6, 12 December 2014.
114. UN CAT, *Concluding observations on the fifth periodic report of the United Kingdom*, 27 May 2013, UN Doc. CAT/C/GBR/CO/5.
115. UN CAT, *Concluding observations on the third to fifth periodic report of the United States of America*, 19 December 2014, UN Doc. CAT/C/USA/CO/3-5.
116. UN CAT, *General comment No. 2 of the Committee against Torture on implementation of article 2 of the Convention by States parties, Official Documents of the General Assembly, sixty-third session*, Supplement No. 44 (A/63/44), annex VI, para. 16.
117. UN CAT, *General Comment No. 2: Implementation of Article 2 by States Parties*, 24 January 2008, UN Doc. CAT/C/GC/2UN CAT, *H.B.A. and others v. Canada*, Communication No.536/2012, UN Doc. CAT/C/56/D/536/2013, 2 December 2015.
118. UN CAT, *J.H.A. v. Spain*, Communication No. 323/2007, UN Doc. CAT/C/41/D/323/2007, 21 November 2008.
119. UN CAT, *Sonko v. Spain*, Communication No.369/2008, UN Doc. CAT/C/47/D/368/2008, 25 November 2011.
120. UN CAT, *Suleymane Guengueng et al. v. Senegal*, Communication No.181/2001, UN Doc.CAT/C/36/D/181/2001, 19 May 2006.
121. UN CAT, *Z. v. Australia*, Communication No.511/2012, UN Doc. CAT/C/53/F/511/2012, 26 November 2014.
122. UN CAT, *Report of the Committee against torture (2016)*, UN Doc. A/71/44, Supp.No.44., 2016.

123. UN CAT 64th Session. *Alternative report on the Sixth periodic report of the Russian Federation under the Convention against torture and other inhumane or degrading treatment or punishment: The Extraterritorial Obligation of the Russian Federation*. June, 2018.
124. UN CAT, *United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 6th periodic report of the United Kingdom, British Overseas Territories and Crown Dependencies*, 10 November 2017. Available: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/663316/uk-6th-periodic-report-under-cat.pdf
125. UN CEDAW, *Concluding observations on the combined eighth and ninth periodic reports of Canada*, 18 November 2016, UN Doc. CEDAW/C/CAN/CO/8-9.
126. UN CEDAW, *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of India*, 24 July 2014, UN Doc. CEDAW/C/IND/CO 4 – 5.
127. UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CEDAW/C/RUS/8, 27 October 2015.
128. UN CEDAW, *Concluding observations on the combined fourth and fifth periodic reports of Switzerland*, 18 November 2016, UN Doc. CEDAW/C/CHE/CO/4-5.
129. UN CEDAW, *Concluding observations on the eighth periodic report of Ukraine*, UN Doc. CEDAW/C/UKR/8, 14 February 2017.
130. UN CEDAW, *General recommendation No. 28 on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, 16 December 2010, UN Doc. CEDAW/C/GC/28.
131. UN CEDAW, *General Recommendation No.30 on women in conflict prevention, conflict and post-conflict situations*. 18 October 2013, CEDAW/C/GC/30.
132. UN CEDAW, *General Recommendation No.37 on Gender-related dimensions of disaster risk reduction in the context of climate change*, 7 February 2018, UN Doc. CEDAW/C/GC/37.
133. UN CEDAW, *M.C. v. Denmark*, Communication No.56/2013, UN Doc. CEDAW/C/62/D/56/2013, 9 November 2015.
134. UN CEDAW, *M.E.N. v. Denmark*, Communication No.35/2011, UN Doc. CEDAW//C/55/D/35/2011, 26 July 2013.
135. UN CEDAW, *M.K.M. v. Denmark*, Communication No.81/2015, UN Doc. CEDAW/C/71/D/81/2015, 29 October 2018.
136. UN CEDAW. *M.N.N v. Denmark*, Communication No. 33/2011, UN Doc. CEDAW/C/55/D/33/2011,15 August 2013.
137. UN CEDAW, *N.M. v. Denmark*, Communication No.78/2014, UN Doc. CEDAW/C/67/D/78/2014, 21 July 2017.

138. UN CEDAW, *N.v. the Netherlands*, Communication No.39/2012, UN Doc. CEDAW/C/57/D/39/2012, 17 February 2014.
139. UN CEDAW, *S.J.A. v Denmark*, Communication No. 79/2014, UN Doc. CEDAW/C/68/D/79/2014, 6 November 2017.
140. UN CEDAW, *S.O. v. Canada*, Communication No.49/2013, 27 October 2014, CEDAW/C/60/D/51/2013.
141. UN CEDAW, *Y.C. v. Denmark*, Communication No.59/2013, UN Doc. CEDAW/C/59/D/59/2013 (2014), 16 January 2013.
142. UN CEDAW, *Y.W. v. Denmark*, Communication No.51/2013, UN Doc. CEDAW/C/60/D/51/2013, 2 March 2015.
143. UN CERD, *Concluding Observations on eighteenth periodic report of Canada*, 25 May 2007, UN Doc. CERD/C/CAN/CO/18.
144. UN CERD, *Concluding observations on the twenty-second and twenty-third periodic reports of Ukraine*, UN Doc. CERD/C/UKR/22-23, 4 October 2016.
145. UN CERD, *Concluding observations on the 23-24th periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CERDCRUS/CO/23-24, 25 August 2017.
146. UN CERD, *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on Australia*, 13 September 2010, UN Doc. CERD/C/AUS/CO/15-17.
147. UN CERD *Concluding observations on the combined seventh to ninth periodic report of Azerbaijan* UN Doc. Nr. CERD/C/AZE/CO/7-9/, 10 June 2016.
148. UN CERD, *Concluding observations on the sixth to eighth periodic report of Georgia*, UN Doc. CERD/C/GEO/CO/6-8, 22 June 2016.
149. UN CERD, *Considerations of reports submitted by States parties under Article 9 of the Convention. Concluding Observation of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination in Israel*, UN Doc.CERD/C/304/Add.45.
150. UN CERD, *Concluding observations on the combined tenth and eleventh periodic reports of the Republic of Moldova*, UN Doc. CERD/C/MDA/CO/10-11, 7 June 2017.
151. UN CERD, *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on Norway*, 8 April 2011, UN Doc. CERD/C/NOR/CO/19-20.
152. UN CERD, *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on the United Kingdom*, 14 September 2011, UN Doc. CERD/C/GBR/CO/18-20.
153. UN CERD, *Considerations of reports submitted by States parties under article 9 of the convention. Concluding observations on the United States of America*, 25 September 2014, UN Doc. CERD/C/USA/CO/7-9.

154. UN CERD, *Reports submitted by States parties under article 9 of the Convention : International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination : addendum: Information provided by the Government [of] Canada on the implementation of the concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD/C/CAN/CO/18)*, 27 October 2009, CERD/C/CAN/CO/18/Add.1.
155. UN HRC, *A.R.J. pret Austrāliju*, Communication No.692/1996, UN Doc. CCPR/C/60/692/, 28 July 1997.
156. UN HRC, *A.S.M. and R.A.H. v Denmark and Italy*, Communication No.2378/2014, UN Doc. CCPR/C/117/D/2378/2014, 7 July 2016.
157. UN HRC, *Aarrass pret Spāniju*, Communication No. 2008/2010, UN Doc. CCPR/C/111/D/2008/2010, 30 September 2014.
158. UN HRC, *C.L. and Z.L. pret Dāniju*, Communication No.2753/2016, UN Doc. CCPR/C/122/D/2753/2016., 2 May 2018.
159. UN HRC, *Case of Carlos Varela Núñez v. Uruguay* (Communication No. 108/1981), UN Doc. CCPR/C/OP/2, 22 July 1983.
160. UN HRC, *Case of Mabel Pereira Montero v. Uruguay*, (Communication No. 106/1981), UN Doc. CCPR/C/OP/2, 31 March 1983.
161. UN HRC, *Choudhary v. Canada*, Communication No.1898/2009, UN Doc. CCPR/C/109/D/1898/2009, 28 October 2013.
162. UN HRC, *Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the Covenant: International Covenant on Civil and Political Rights: concluding observations of the Human Rights Committee: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*, 30 July 2008, CCPR/C/GBR/CO/6.
163. UN HRC, *Concluding observations on the sixth periodic report of Canada*, 13 August 2015, UN Doc. CCPR/C/CAN/CO/6.
164. UN HRC, *Concluding Observations on the sixth periodic report of Germany*, October 2012, UN Doc. CCPR/C/DEU/CO/6.
165. UN HRC, *UN Human Rights Committee: Concluding Observations: Israel*, 21 August 2003, CCPR/CO/78/ISR.
166. UN HRC, *Concluding observations on the third periodic report of the Republic of Moldova*, UN Doc. CCPR/C/MDA/CO/3, 18 November 2016.
167. UN HRC, *Concluding observations on the seventh periodic report of the Russian Federation*, UN Doc. CCPR/CO/RUS/7, 28 April 2015.
168. UN HRC, *Concluding observations on the fourth periodic report of the United States of America*, 23 April 2014, CCPR/C/USA/CO/4.

169. UN HRC, *Correia de Matos pret Portugāli*, Communication No.1123/2002, UN Doc. CCPR/C/86/D/1123/2002, 28 March 2006.
170. UN HRC, *Delia Saldias de Lopez v. Uruguay*, Communication No.52/1979, UN Doc. CCPR/C/13/D/52/1979, 29 July 1981.
171. UN HRC, *Delia Saldias de Lopez v. Uruguay*, Communication No.52/1979, UN Doc. CCPR/C/13/D/52/1979, 29 July 1981, separate opinion of Christian Lamouschat.
172. UN HRC, *CCPR General Comment No. 12: Article 1 (Right to Self-determination), The Right to Self-determination of Peoples*, 13 March 1984.
173. UN HRC, *General Comment No. 27: Article 12 (Freedom of Movement)*, 2 November 1999, CCPR/C/21/Rev.1/Add.9.
174. UN HRC, *General comment no. 31 [80], The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant*, 26 May 2004, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.
175. UN HRC, *General comment no. 33, Obligations of States parties under the Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*, 25 June 2009, CCPR/C/GC/33.
176. UN HRC, *General comment no. 35, Article 9 (Liberty and security of person)*, 16 December 2014, UN Doc. CCPR/C/GC/35.
177. UN HRC, *General Comment No.36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights: right to life*, UN Doc. CCPR/C/GC/36. (Advance unedited version).
178. UN HRC, *Hebbadj pret Franciju*, Communication No.2807/2016, UN Doc. CCPR/C/123/D/2807/2016, 17 July 2018
179. UN HRC, *Khan v. Canada*, Communication No.1302/2004, UN Doc. CCPR/C/87/D/1302/2004, 10 August 2006.
180. UN HRC, *Lilian Celiberti de Casariego v. Uruguay*, Communication No.56/1979, CCPR/C/13/D/56/1979, 29 July 1981.
181. UN HRC, *Mohammad Munaf pret Rumāniju* Communication No.1539/2006, UN Doc. CCPR/C/96/D/1539/2006, 20 July 2009.
182. UN HRC, *Samuel Lichtensztejn v. Uruguay*, (Communication No. 77/1980), UN Doc. CCPR/C/OP/2, 31 March 1983.
183. UN HRC, *Sophie Vidal Martins v. Uruguay*, Communication No. R.13/57, UN Doc. CCPR/C/15/D/57/1979, 23 March 1982.
184. UN HRC, *W.K. v Canada*, Communication No.2292/2013, UN Doc. CCPR/C/122/D/2292/2013, 27 March 2018.
185. UN HRC, *Yaker pret Franciju*, Communication No. 2747/2016, UN Doc. CCPR/C/123/D/2747/2016, 17 July 2018.

186. UN HRC, *Yassin v Canada*, Communication No. 2285/2013, UN Doc. CCPR/C/120/D/2285/2013, 26 July 2017.
187. UN HRC, *Z v. Denmark*, Communication No.2422/2014, UN Doc. CCPR/C/116/D/2422/2014, 11 March 2016.
188. UN HRC, *Z.H. v Denmark*, Communication No.2602/2015, UN Doc. CCPR/C/119/D/2602/2015, 27 March 2017.
189. UN Human Rights Council, *Question of human rights in Cyprus*, 9 February 2018, UN Doc. No.A/HRC/37/22.
190. UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation*. 5 August 2015, UN Doc. A/68/264.
191. UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, Addendum : Mission to Brazil (9 to 19 December 2013)*, 30 June 2014, A/HRC/27/55/Add.1
192. UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the right to food, Access to justice and the right to food: the way forward*, 12 January 2014, UN Doc. A/HRC/28/65.
193. UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association*, 28 April 2015, UN Doc. A/HRC/29/25.
194. UN Human Rights Council: *Report of the Special Rapporteur on the rights of indigenous peoples*. 15 September 2017, UN Doc. A/HRC/ 36/46.
195. UN Human Rights Council, *Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine)*, UN Doc. A/HRC/36/CRP.3.
196. UN Human Rights Council: *Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. 7 April 2017, UN Doc. A/34/19.
197. UN Human Rights Council: *The negative impact of the non-repatriation of funds of illicit origin on the enjoyment of human rights*. 7 May 2014, UN Doc. A/HRC/25/52.
198. UN ICESCR, *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant)*, 11 August 2000, E/C.12/2000/4.
199. UN ICESCR, *General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant)*, 20 January 2003, E/C.12/2002/11.
200. UN ICESCR, *General Comment No. 19: The right to social security (Art. 9 of the Covenant)*, 4 February 2008, E/C.12/GC/19.
201. UN ICESCR, *General comment No.24 (2017) on State obligations under the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights in the context of business activities*. UN Doc. E/C.12/GC/24, 10 August 2017.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa

202. *A, B un C pret Īriju* (iesniegums Nr.25579/05), 2010.gada 16.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
203. *Aarrass pret Beļģiju* (iesniegums Nr.16371/18), 2018.gada 18.jūnijā Beļģijas Karalistei komunicēta lieta.
204. *Abu Zubaydah pret Lietuvu* (iesniegums Nr.46454/11), 2018.gada 31.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
205. *Agosi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.9118/80), 1989.gada 24.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
206. *Air Canada pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.18465/91), 1995.gada 5.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
207. *Al Nashiri pret Poliju* (iesniegums Nr.28761/11), 2014.gada 24.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums
208. *Al-Adsani pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35763/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
209. *Al-Dulimi un Montana Management Inc pret Šveici* (iesniegums Nr.5809/08), 2016.gada 21.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
210. *Al-Jedda pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.27021/08), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
211. *Al-Saadoon un Mufdhi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.61498/08), 2009.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
212. *Al-Skeini un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr. 55721/07), 2011.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
213. *Amelchakova un pieci citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.882/15), 2018.gada 13.septembrī Krievijas Federācijai un Ukrainai komunicētas lietas.
214. *Amerkane pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.5961/72), 1973.gada 11.oktobra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
215. *Andreoui pret Turciju* (iesniegums Nr.45654/99), 2008.gada 3.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
216. *Arlewin pret Zviedriju* (iesniegums Nr. 22302/10), 2016.gada 1.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
217. *Assanidze pret Gruziju* (iesniegums Nr.71503/01), 2004.gada 8.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

218. *Avanesyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.12999/15), 2018.gada 16.februārī Armēnijas Republikai komunicēta lieta.
219. *Avotiņš pret Latviju* (iesniegums Nr. 17502/07), 2016.gada 23.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
220. *Bakanova pret Lietuvu* (iesniegums Nr.11167/12), 2016.gada 31.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
221. *Bankovic un citi pret Beļģiju un citām valstīm* (iesniegums Nr.52207/99), 2001.gada 21.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.
222. *Beer un Regan pret Vāciju* (iesniegums Nr. 28934/95), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
223. *Behrami un Behrami pret Franciju un Sarmati pret Franciju, Vāciju un Norvēģiju* (iesniegumi Nr.71412/01 un 78166/01), 2007.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas lēmums.
224. *Berič un citi pret Bosniju un Hercogovinu* (iesniegumi Nrs.36357/04, 36350/04, 38346/04, 41705/04, 45190/04,45578/04, 45579/04, 45580/04, 91/05, 97/05, 100/05, 101/05, 1121/05, 1123/05, 1125/05, 1129/05, 1132/05, 1133/05, 1169/05,1172/05, 1175/05, 1177/05, 1180/05, 1185/05, 20793/05, 25496/05), 2007.gada 16.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
225. *Bertrand Russel Peace Foundation Ltd. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7597/76), 1978.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
226. *Blečić pret Horvātiju* (iesniegums Nr.59532/00), 2006.gada 8.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
227. *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi pret Īriju* (iesniegums Nr.45036/98), 2005.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
228. *Bui Van Thanh un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.16137/90), 1990.gada 12.marta Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
229. *Catan un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs. 43370/04, 8252/05 un 18454/06), 2012.gada 19.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
230. *Chabanyuk un 3 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 59432/14), 2018.gada 21.februārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
231. *Chagos Islanders pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.35622/04), 2012.gada 11.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
232. *Chiragov un citi pret Armēniju* (iesniegums Nr. 13216/05), 2015.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
233. *Confederation francaise democratique du travail pret Eiropas Kopeinu* (iesniegums Nr.8030/77), 1978.gada 10.jūlija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.

234. *Correia de Matos pret Portugāli* (iesniegums Nr.56402/12), 2018.gada 4.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
235. *Cruz Varas un citi pret Zviedriju* (iesniegums Nr. 15576/99), 1991.gada 20.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
236. *Denisov pret Ukrainu* (iesniegums Nr.76639/11), 2018.gada 25.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
237. *Dimopoulos pret Turciju* (iesniegums Nr.37766/05), 2019.gada 2.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
238. *Djokaba Lambi Longa pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.33917/12), 2012.gada 9.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
239. *Drozd un Janousek pret Franciju un Spāniju* (iesniegums Nr.12747/87), 1992.gada 26.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
240. *El-Masri pret Bijušo Dienvidslāvijas Republiku Maķedoniju (šobrīd Ziemeļmaķedonija)* (iesniegums Nr.39630/09), 2012.gada 13.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
241. *Eriomenco pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 42224/11), 2017.gada 9.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
242. *Fogarty pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.37112/97), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
243. *Fonina un 4 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.66264/14), 2018.gada 15.martā Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
244. *Galič pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.22517/07), 2009.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
245. *Gapochkina pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 66518/14), 2018.gada 5.oktobrī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
246. *Gentilhomme and Others pret Franciju* (iesniegumi Nrs.48205/99, 48207/99 and 48209/99), 2002.gada 14.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
247. *Grama un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegumi Nrs. 28432/06 un 5665/07), 2018.gada 25.jūnijā Krievijas Federācijai un Moldovas Republikai komunicētas lietas.
248. *Gruzija pret Krieviju (II)* (iesniegums Nr. 38263/08), 2011.gada 13.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
249. *Gryshyna pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.58906/14), 2018.gada 5.oktobrī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
250. *Guzelyurtlu un citi pret Kipru un Turciju* (iesniegums Nr.36925/07), 2019.gada 29.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

251. *Hassan pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.29750/09), 2014.gada 16.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
252. *Hess pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.6231/73),1975.gada 28.maija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
253. *Hirsi Jamaa un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.27765/09), 2012.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
254. *I.R. un G.T. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.14876/12 un 63339/12), 2014.gada 28.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
255. *Ilascu un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.48787/99), 2004.gada 7.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
256. *Illich Sanchez Ramirez pret Franciju* (iesniegums Nr.28780/95), 1996.gada 24.jūnija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
257. *Isaak un citi pret Turciju* (iesniegums Nr.44587/98), 2006.gada 28.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
258. *Issa un citi pret Turciju* (iesniegums Nr. 31821/96), 2004.gada 16.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
259. *Ivantoc un citi pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.23687/05), 2011.gada 15.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
260. *J.K. un citi pret Zviedriju* (iesniegums Nr.59166/12), 2016.gada 23.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
261. *Jaloud pret Nīderlandi* (iesniegums Nr.47708/08), 2014.gada 20.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums,
262. *Jones un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegumi Nrs. 34356/06, 40528/06), 2014.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
263. *Kalogeropoulou un citi pret Grieķiju un Vāciju* (iesniegums Nr.59021/00), 2002.gada 12.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
264. *Kebe un citi pret Ukrainu* (iesniegums Nr. 12552/12), 2017.gada 12.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
265. *Kipra pret Turciju* (iesniegums Nr.25781/94), 2001.gada 10.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
266. *Konkurrenten. No AS pret Norvēģiju* (iesniegums Nr.47341/15), 2018.gada 28.augustā Norvēģijas karalistei komunicēta lieta.
267. *Krajisnik pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.6017/11), 2012.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.

268. *Lefter un 4 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.30863/14), 2018.gada 9.janvārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
269. *Lisnyy un citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 5355/15, 44913/15 un 50853/15), 2016.gada 5.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
270. *Loizidou pret Turciju* (iesniegums Nr.15318/89), 1995.gada 23.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
271. *Lynas pret Šveici* (iesniegums Nr.7317/75), 1976.gada Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
272. *M. pret Dāniju* (iesniegums Nr.17390/90), 1992.gada 14.oktobra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
273. *M.N. un citi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.3599/18), 2018.gada 26.aprīlī Beļģijas Karalistes valdībai komunicēta lieta.
274. *Manitaras un citi pret Turciju* (iesniegums Nr.54591/00), 2008.gada 3.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
275. *Mamatkulov un Askarov pret Turciju* (iesniegumi Nrs. 46827/99 un 46951/99), 2005.gada 4.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
276. *Manoilescu un Dobrescu pret Rumāniju un Krieviju* (iesniegums Nr.60861/00), 2005.gada 3.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
277. *Marckx pret Beļģiju* (iesniegums Nr.6833/74), 1979.gada 13.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
278. *Marguš pret Horvātiju* (iesniegums Nr.4455/10), 2014.gada 27.aija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
279. *Markovic un citi pret Itāliju* (iesniegums Nr.1398/03), 2006.gada 14.decembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
280. *Maslova pret Ukrainu* (iesniegums 62947/14), 2018.gada 29.augustā Ukrainai komunicēta lieta.
281. *Matkava un citi pret Krieviju* (iesniegums Nr.3963/18), 2018.gada 8.novembrī Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
282. *Matthews pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.24833/94), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
283. *McElhinney pret Īriju* (iesniegums Nr. 31253/96), 2001.gada 21.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
284. *Medvedyev un citi pret Franciju* (iesniegums Nr.3394/03), 2010.gada 29.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

285. *Melchers and Co. Pret Vāciju* (iesniegums Nr.13258/87), 1990./gada 9.februāra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
286. *Michaud pret Franciju* (iesniegums Nr. 12323/11), 2012.gada 6.decembrā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
287. *Mozer pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.11138/10), 2016.gada 23.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
288. *Muradyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.11275/07), 2016.gada 24.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
289. *Muradyan pret Armēniju* (iesniegums Nr.69517/11), 2018.gada 30.maijā Armēnijas Republikai komunicēta lieta.
290. *Mustea pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.83954/17), 2018.gada 11.oktobrī Moldovas Republikai un Krievijas Federācijai komunicētas lietas.
291. *Nada pret Šveici* (iesniegums Nr.10593/08), 2012.gada 12.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
292. *Nait Liman pret Šveici* (iesniegums Nr.51357/07), 2018.gada 15.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
293. *Nedovodiyeva pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.18961/15), 2018.gada 5.oktobrī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
294. *Öcalan pret Turciju* (iesniegums Nr.46221/00), 2005.gada 12.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
295. *Oprea and others pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 36545/06), 2018.gada 27.augustā Moldovas Republikai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
296. *Othman (Abu Qatada) pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.8139/09), 2012.gada 17.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
297. *Pantyushenko un 4 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.7014/15), 2018.gada 10.aprīlī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
298. *Pirozzi pret Beļģiju* (iesniegums Nr.21055/11), 2018.gada 17.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
299. *Pisari pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 42139/12), 2015.gada 21.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
300. *Potyekhin un 4 citi applications pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.56975/14), 2018.gada 9.janvārī Krievijas Federācijai un Ukrainai komunicēta lieta.
301. *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein pret Vāciju* (iesniegums Nr.42527/98), 2001.gada 12.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.

302. *Quark Fishing Ltd. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr. 15305/06), 2006.gada 19.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
303. *Radomilja un citi pret Horvātiju* (iesniegumi Nrs. 37685/10, 22768/12), 2018.gada 20.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
304. *Rantsev pret Kipru un Krieviju* (iesniegums Nr.25965/04), 2010.gada 7.janvāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
305. *S.A.S. pret Franciju* (iesniegums Nr.43835/11), 2014.gada 1.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
306. *Saghinadze un citi pret Gruziju* (iesniegums Nr.18768/05), 2010.gada 27.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
307. *Sargsyan pret Azerbaidžānu* (iesniegums Nr.40167/06), 2015.gada 16.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
308. *Sentsov pret Krieviju* (iesniegums Nr. 48881/14), 2018.gada 20.septembrī Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
309. *Sinkevych un 14 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr.7961/15), 2018.gada 9.februārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicētas lietas.
310. *Soering pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.14038/88), 1989.gada 7.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
311. *Soyma pret Moldovu, Krieviju un Ukrainu* (iesniegums Nr.1203/05), 2017.gada 30.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
312. *Stephens pret Maltu (Nr.1)* (iesniegums Nr.11956/07), 2009.gada 21.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
313. *Svinarenko un Slyadnev pret Krieviju* (iesniegumi Nrs.32541/08 un 43441.08), 2014.gada 17.jūlija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
314. *Tarakhel pret Šveici* (iesniegums Nr.29217/12), 2014.gada Eiropas Cilvēktiesību Lielās palātas tiesas spriedums.
315. *Toniolo pret Itāliju un Sanmarīno* (iesniegums Nr.44853/10), 2012.gada Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
316. *Trabelsi pret Beļģiju* (iesniegums Nr. 140/10), 2014.gada 4.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
317. *Treska pret Albāniju un Itāliju* (iesniegums Nr.26937/04), 2006.gada 29.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
318. *Turturica un Casian pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr. 28648/06 un 18832/07), 2016.gada 30.augusta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.

319. *Ukraina pret Krieviju* (iesniegums Nr.49537/14), 2015.gada 1.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
320. *V.I. pret Moldovu un Krieviju* (iesniegums Nr.63750/17), 2018.gada 27.augustā Moldovas Republikai un Krievijas Federācijai komunicētas lietas.
321. *Vasiliciuc pret Moldovu* (iesniegums Nr.15944/11, 2017.gada 2.maija Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
322. *Verein Gegen Tierfabriken Schweiz (VgI) pret Šveici (Nr.2)* (iesniegums Nr.32772/02), 2009.gada 30.jūnija Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
323. *Vilvarajah un citi pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87, 13448/87), 1991.gada 30.oktobra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
324. *Vironi un citi pret Albāniju un Itāliju* (iesniegums Nr.35720/04 un 42832/06), 2009.gada 29.septembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
325. *Waite un Kennedy pret Vāciju* (iesniegums Nr.26083/94), 1999.gada 18.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums.
326. *X. pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.7547/76), 1997.gada 15.decembra Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
327. *X pret Vāciju* (iesniegums Nr.235/56), 1958.gada 10.jūnija Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
328. *X. un Y pret Šveici* (iesniegums Nr.7289/75 un 7349/76), 1977.gada Eiropas Cilvēktiesību komisijas lēmums.
329. *Yonghong pret Portugāli* (iesniegums Nr.50887/99), 1999.gada 25.novembra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
330. *Yurchuk un 9 citi pret Ukrainu un Krieviju* (iesniegums Nr. 71095/14), 2018.gada 10.janvārī Ukrainai un Krievijas Federācijai komunicēta lieta.
331. *Z un T pret Apvienoto Karalisti* (iesniegums Nr.27034/05), 2006.gada 28.februāra Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmums.
332. *Zalyan un citi pret Armēniju* (iesniegumi Nrs. 36894/04, 3521/07), 2016.gada 17.marta Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums.
333. *Murray pret Nīderlandi* (iesniegums Nr. 10511/10), 2016.gada 26.aprīļa Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas spriedums, tiesneša *Albuquerque* atsevišķais viedoklis.

Eiropas Savienības tiesa

334. *A.S. pret Slovēniju un Jafari pret Bundesamt fur Fremdenwesen un Asyl* (C-490/16 un C-646/16), Ģenerālvokātes Eleanoras Šārpstones viedoklis.

335. *X. un X. pret Beļģiju* (C-638/16 PPU), 2017.gada 7.marta Eiropas Savienības tiesas spriedums.
336. *X. un X. pret Beļģiju* (C-638/16 PPU), Eiropas Savienības tiesas Ģenerālvokāta Paolo Mengozzi 2017.gada 7.februāra viedoklis.

Citu starptautisko tiesu un tribunālu nolēmumi

337. Arbitrāžas tiesas spriedums lietā *Trail smelter case* (Amerikas Savienotās Valstis/Kanāda), 3 UNRIAA, p. 1905, 1952.
338. Inter-American Court of Human Rights, *Velásquez Rodríguez Case*, Judgment of July 29, 1988, Series C, No. 4.
339. Inter-American Court of Human Rights, *Environment and Human Rights*, Advisory Opinion No. OC-23/17 of 15 November 2017, Requested by the Republic of Colombia.
340. Bijušās Dienvidslāvijas Kriminālietu Tribunāls lietā *Prosecutor v. Dusko Tadić* (IT-94-1-A), Pieejams: <http://www.icty.org/x/cases/tadic/acjug/en/tad-aj990715e.pdf>.

Nacionālo tiesu spriedumi

341. *R (B) v. Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs*, [2005] QB 643 (Eng. CA, Oct. 16,2004) [Apvienotās Karalistes nacionālās tiesas spriedums]

ANO, Eiropas Padomes un Eiropas Savienības rekomendējosā rakstura dokumenti

342. ANO Drošības padomei adresēta Armēnijas pastāvīgās pārstāvniecības 2018.gada 3.maija vēstule, UN Doc. Nr. A/72/858-S/2018/433.
343. ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. S/RES/1483 (2003) *The situation between Iraq and Kuwait*.
344. ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. S/RES/1476 (2003) *The situation between Iraq and Kuwait*.
345. ANO Drošības padomes rezolūcija Nr. S/RES/1441 (2002), *The situation between Iraq and Kuwait*.
346. ANO Drošības padomes 7400. tikšanās, UN Doc No.S/PV.7400, 2015.gada 6.marts, Pieejams: <https://undocs.org/S/PV.7400>.
347. ANO Drošības padomes 2014.gada 15.marta rezolūcija Nr. S/RES/2014/189.
348. ANO Drošības padomes 2015.gada 17.februāra rezolūcija Nr. S/RES/2202 (2015).
349. ANO Ģenerālās Asamblejas 1970.gada 24.oktobra Deklarācija par valstu draudzīgajām attiecībām, A/RES/25/2625, pieņemta bez balsojuma.

350. ANO Ģenerālās Asamblejas 2018.gada 26.jūnija rezolūcija Nr. A/RES/72/282 par pilnīgu militāro spēku atsaukšanu no Moldovas teritorijas.
351. ANO Ģenerālās asamblejas 2014.gada 1.aprīļa rezolūcija Nr. A/RES/68/262.
352. ANO Ģenerālās asamblejas 2016.gada 31.oktobra rezolūcija Nr. A/C.3/71/L.26.
353. ANO Ģenerālās Asamblejas 2008.gada 14.augusta rezolūcija Nr. A/RES/62/243.
354. ANO Ģenerālās Asamblejas 2011.gada 25.augusta rezolūcija Nr. A/RES/65/287.
355. ANO Ģenerālās Asamblejas 2012.gada 22.maija rezolūcija Nr. A/66/813.
356. ANO Ģenerālās Asamblejas 2010.gada 13.oktobra rezolūcija Nr. A/RES/64/296.
357. ANO Ģenerālās Asamblejas 2014.gada 10.jūnija rezolūcija Nr. A/RES/68/274.
358. ANO Ģenerālās Asamblejas 2013.gada 20.maija rezolūcija Nr. A/67/869.
359. ANO Ģenerālās Asamblejas 1949.gada 6.decembra rezolūcija *Draft declaration on Rights and Duties of States*, Nr.A/RES/375(IV)
360. ANO Ģenerālās Asamblejas 2002.gada 28.janvāra rezolūcija *Responsibility of States for internationally wrongful acts* Nr. A/RES/56/83.
361. Council of Europe, Parliamentary Assembly, resolution No. 2112 (2016), *The humanitarian concerns with regard to people captured during the war in Ukraine*, 21 April 2016.
362. Council of Europe, Parliamentary Assembly, resolution No.1988 (2014), *Recent developments in Ukraine: threats to the functioning of democratic institutions*, 9 April 2014 debate.
363. EU, *The cases of Crimean Tatar leaders Akhtem Chiygoz, Ilmi Umerov and the journalist Mykola Semena. European Parliament resolution of 5 October 2017 on the cases of Crimean Tatar leaders (2017/2869(RSP)*, OJEU, C 346/86, 27.09.2018.
364. ILC, *Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law*, UN Doc. A/CN.4/L.682.
365. Observations of the United States of America On the Human Rights Committee's Draft General Comment No.36 On Article 6 – Right to Life, 6 October 2017, available: <https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CCPR/GCArticle6/UnitedStatesofAmerica.docx>
366. Question of American Samoa, Antigua, Bahamas, Bermuda, British Virgin Islands, Brunei, Cayman Islands, Cocos (Keeling) Islands, Dominica, Gilbert and Ellice Islands, Grenada, Guam, Montserrat, New Hebrides, Niue, Pitcairn, St Helena, St Kitts-Nevis-Anguilla, St Lucia, St Vincent, Seychelles, Solomon Islands, Tokelau Islands, Turks and Caicos Islands and the United States Virgin Islands, GA Res 2709 (XXV), UN GAOR, UN Doc A/RES/2709(XXV) (14 December 1970).

Interneta resursi

367. Agenda, *NATO Military Committee chairman urges Russia to withdraw troops from Georgia's occupied territories*. Pieejams: <http://agenda.ge/en/news/2019/862> un https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_162996.htm.
368. Amnesty International. USA: Guantanamo: A Decade of damage to Human Rights and 10 Anti-Human Rights messages Guantanamo still sends (2011), Amnesty International Publications, United Kingdom, Pieejams: https://www.amnestyusa.org/files/guantanamo_10_report.pdf BBC, *Edward Snowden: Leaks that exposed US spy programme*. Available: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-23123964>
369. Chart of signatures and ratifications Treaty No.005, available: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=SHsFevBX
370. Council of Europe Treaty Office, *Chart of signatures and ratifications of Treaty 005*, status as of 22 April 2019, available: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/signatures?p_auth=Iq0shmtw
371. Council of Europe Treaty Office, *Declarations and Reservations for the Treaty No.405 – Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005/declarations>
372. European Commission, *European Civil protection and Humanitarian aid operations. Refugee crisis in Europe*. Available: <https://ec.europa.eu/echo/refugee-crisis>
373. ECHR, *Extra-territorial jurisdiction of States Parties to the Convention on Human Rights*. July 2018, available: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_ENG.pdf
374. ECHR. *Guide on Article 1 of the European Convention on Human Rights: Obligation to respect human rights – Concepts of “jurisdiction” and imputability*. Available: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_1_eng.pdf
375. ECHR, *Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights: Right to life*, Updated on 31 December 2018. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_ENG.pdf.
376. ECHR *Practical Guide on Admissibility Criteria*. Council of Europe: Strasbourg, updated 31 December 2018, available: https://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_ENG.pdf
377. ECHR Research Division, *Articles 1 and 5 Extra-territorial jurisdiction, jurisdiction of territorial State prevented from exercising its authority in part of its territory, and validity of detention and criminal proceedings in de facto entities*. Available: https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_articles_1_5_ENG.pdf

378. Human Rights Case Summaries, *Placing Asylum Seeker in situation causing death contravenes the Convention against Torture*. Available: <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/sonko-v-spain-un-doc-catc47d3682008-20-february-2012>
379. Human Rights Watch, *Morocco: Address Unfair Convictions in Mass Terror Trial*, 29 December 2009, Pieejams: <https://www.refworld.org/docid/4b430c2e1a.html>.
380. Lietu piekritība tiesai. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/lietu-piekritiba-2>.
381. *Monitoring civil and political rights*. Pieejams: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/ccpr/pages/ccprindex.aspx>.
382. Office of the High Commissioner on Human Rights. *Human Rights in the Administration of Justice: A Manual on Human Rights for Judges, Prosecutors and Lawyers*. International Human Rights Law and the Role of the Legal Professions: A General introduction. Pieejams: <https://www.ohchr.org/documents/publications/training9chapter1en.pdf>
383. Rule 47, Rules of the Court, Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf
384. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Status of ratification dashboard. Available: <http://indicators.ohchr.org/>
385. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. *Occupied Palestinian Territory*. Pieejams: <https://www.ohchr.org/en/countries/menaregion/pages/psindex.aspx>
386. US Department of State. *Georgia 2018 Human Rights report*. Available: <https://www.state.gov/documents/organization/289375.pdf>.

Citi

387. ANO Drošības padomes ziņojums, *Documents for Ukraine*. Available: <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/ukraine/>
388. ECHR, *Forthcoming hearing in April 2019*, Press Release, 29.03.2019., ECHR 111(2019).
389. ECHR, *Grand Chamber to examine case concerning consular authorities' refusal to grant humanitarian visas requested by Syrian nationals*. Press release, 26.11.2018. ECHR 402(2018).
390. Conseil de l'Europe. *Cour Européenne des Droits de l'Homme: Travaux préparatoires de l'article 1er de la Convention européenne des Droits de l'Homme*. Strasbourg, le 31 mars 1977. Pieejams: [https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-ART1-COUR\(77\)9-EN1290551.PDF](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-ART1-COUR(77)9-EN1290551.PDF).
391. Council of Europe, *The longer-term future of the system of the European Convention on Human Rights: Report of the Steering Committee for Human Rights (CDDH)*. 11

December 2015, p.98. Available: <https://rm.coe.int/the-longer-term-future-of-the-system-of-the-european-convention-on-hum/1680695ad4>.

392. Human Rights Watch. *Georgia/Abkhazia: Violations of the Laws of War and Russia's role in the Conflict*. Arms Project Human Rights Watch/Helsinki Vol 7, No 7, March 1995.
393. Steering Committee for Human Rights (CDDH), Committee of Experts on the System of the European Convention on Human Rights (DH-SYSC), *Drafting group on the place of the European Convention on Human Rights in the European and International legal order*. Meeting report, 3rd meeting, 3-5 April 2018, Doc. No.DH-SYSC-II(2018)R3.
394. Steering Committee for Human Rights (CDDH), Committee of Experts on the System of the European Convention on Human Rights (DH-SYSC). *Drafting Group on the Place of the European Convention on Human Rights in the European and Internaitonal legal order*. 5th meeting, DRAFT AGENTA, 15 January 2019.
395. UN, *Repertoire of the Practice of the Security Council, 2008-2009*. 26. *The situation in Georgia*. Available: https://www.un.org/en/sc/repertoire/2008-2009/Part%20I/Europe/08-09_Georgia.pdf.

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs “Eiropas Cilvēktiesību tiesas ekstrateritoriālā jurisdikcija” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autore: _____ Elīna Luīze Vītola

_____ (rekomendēju/nerekomendēju) maģistra darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs: _____ (lekt. Māris Lejnieks) 2019.gada ____ .maijā.

Recenzents: _____ dr.iur. Artūrs Kučs

Maģistra darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā 2019.gada 3.maijā.

Dekānes pilnvarotā persona Ilze Leonoviča: _____

Maģistra darbs aizstāvēts maģistra darba gala pārbaudījuma komisijas sēdē 2019.gada 10..maijā. (protokols Nr. _____).

Komisijas sekretārs/-e: _____ dr.iur. Irēna Kucina